SPECIMEN

MEDICUM INAUGURALE.

SPECIMEN
MEDICUM INAUGURALE
EXHIBENS
Editionem Libri Hippocratis
de
Capitis Vulneribus,
QUOD,

FAVENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE
RECTORIS MAGNIFICI
FREDERICI CHRISTIANI DE GREUVE,
PHIL. THEOR. MAG. LIT. HUM. DOCT. IN FACULT. PHILOSOPHIAE THEORETICAE
ET LITERARUM HUMANIORUM PROF. ORD.,
AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU
ET
NOBILISSIMI ORDINIS MEDICI DECRETO,
***Pro Gradu Doctoris*,**
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS
AC PRIVILEGIIS,
IN ACADEMIA GRONINGANA
RITE AC LEGITIME CONSEQUENDIS,
PUBLICO ORDINIS EXAMINI OFFERT

JOHANNES HENDRIKUS RUTGERS,
ex pago Breede Groninganus.

A. D. XXVIII Iunii, A. MDCCCXLIX, Horâ XII.

GRONINGAE,
APUD H. R. ROELFSEMA, BIBLIOPOLAM.

Typis C. M. van Bolhuis Hoitsema.

PARENTIBUS OPTIMIS CARISSIMIS

d. d.

Filius.

Antequam L. B.! sententiam feras de opusculo longe vires meas iuveniles superante, ne te pauca quae acceperis fallant cavendum est. Nam pietas erga te, clarissime Promotor, palam me iubet gratias tibi agere quas possum maximas.

Neque enim solum animum tu meum ad studia Hippocratica appulisti, verum etiam operam mihi praestitisti in divini Coi libris perscrutandis. Quodque maius est, et in eligendo argumento, et vero in elaborando eo optimis tuis consiliis, re et verbis, mihi comiter adfuisti.

Vobis, Viri Cll., Praeceptores aestumatissimi! quorum lectionibus frui mihi contigit, gratias ago pro egregia institutione, auxiliis et benevolentia; maximas vero vobis, qui arduum medicinae studium iucundissimum mihi reddidistis. Vos omnes Viri Cll.! D. O. M. diu adhuc in maiorem academiae, patriae, doctrinarum gloriam servet.

Tandem vobis, Commilitones et Amici! valedico. Prospera vobis omnia contingant; hoc autem mihi gratissimum accidet, ut memores sitis mei. Mihi quidem semper Ciceronis illud ob oculos versabitur: ,,Quis est nostrum liberaliter educatus, cui non magistri sui atque doctores, cui non locus ipse mutus ille, ubi altus aut doctus est, cum grata recordatione versetur?"

PROLEGOMENA.

Tractatus de vulneribus capitis, qui inter libros Hippocrati adscriptos habetur, quin a medico vetere Coo ipso sit compositus, nemo in dubium vocat. Plures eum ediderunt; quarum editionum indicem confecit nuperrimus Hippocratis operum editor, Littréus. Nova haec editio nata est e spe, quam fovebam, ita locos nonnullos melius constitutum iri et eorum intelligentiam fore faciliorem; licet alia emendandi subsidia, quam quibus ille usus erat, mihi non praesto essent.

Veterum in hunc librum commentarii nulli supersunt. Galenum eum suo tempore illustravisse patet e viri verbis de propriis libris, p. 36: τὸ δὲ περὶ ἑλκῶν, καὶ τὸ περὶ (τῶν suppleo) ἐν κεφαλῇ τρωμάτων ἑκάτερον ἐξηγησάμην δι' ἑνὸς βιβλίου. Commentarium istum nondum composuerat, quum conscriberet medendi methodum: nam lib. VI, cap. 6: περὶ δὲ τῶν, inquit, ἐν τῇ κεφαλῇ (καταγμάτων) γέγραπται μέν που καὶ περὶ τούτων Ἱπποκράτει βιβλίον ὅλον, ἅπαντα διδάσκοντι, ὅσα χρὴ πράττειν ἐπ' αὐτῶν· καὶ ἡμεῖς δὲ ὅταν τήνδε τὴν πραγματείαν ἐπιτελέσωμεν, ἐπιθησόμεθα ταῖς ἐξη-

γήσεσι τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ· κατὰ δὲ τὸ παρὸν, ἐπειδὴ τά τε προσευρημένα τοῖς ὑπ' ἐκείνου λεχθεῖσι ἐν τοῖσδε τοῖς ὑπομνήμασι προστίθεμεν, ὅσα τε ἀδιορίστως εἶπε διοριζόμεθα, πρῶτον μὲν ἀναγκαῖόν ἐστι μνημονεῦσαι τῶν κοίλων ἐκκοπέων, οὓς καὶ κυκλίσκους ὀνομάζουσι· εἶθ' ἑξῆς τῶν φακωτῶν· καὶ μετ' αὐτοὺς τῶν στενῶν ξυστήρων· εἶτα περὶ τῆς τῶν φαρμάκων χρήσεως εἰπεῖν τι. Videmus Galenum paene absolutum et plenum tractatum de vulneribus capitis, maxime de ossium eius laesionibus, existimare hoc Hippocratis opus. Patet simul e verbis adlatis quas res desideraverit in eo Pergamenus. Ut melius de hac re constet, age! breviter libri argumentum describamus.

§ 1. Traduntur diversae hominum capitum formae et suturarum ossium cranii decursus varius. — § 2. agitur de horum ossium structura. — § 3, 4. quaenam partes cranii sint robustiores, vel debiliores, indicat auctor. — § 5. docet teli vestigium in osse non lethale esse; suturas laesioni perparum resistere solere. — § 6—10. describuntur varii modi, quibus ossa laedantur, horumque species. — § 11. qui modi sectionem requirant significat. — § 12. de vulnerati examine agitur. — § 13. quo maxime modo os rumpatur docet et qui fiat, ut medium desidat. — § 14. laesiones diversae pro telorum diversitate describuntur. — § 15. alia traduntur, de quibus interrogare aegrotantem oporteat. — § 16. agit de teli vestigio prope suturas. — § 17. de vulnerum capitis curatione. — § 18. quae vulnera secare oporteat praecipit. — § 19. periculum indicat, quod e regionis temporum sectione oriatur. — § 20. quae post sectionem facienda sint, docet. — § 21. agit de

ossis rasura. — § 22. de tenuissimarum rimarum exploratione. — § 23. de curatione carnis in vulnere et membranae cerebri, deque noxis ex hisce male curatis. — § 24. de osse a reliquis abscedente. — § 25. de curatione ossis medii desidentis exponitur. — § 26, 27. de puerorum ossibus. — § 28. signa mali ominis in capitis vulneribus describuntur. — § 29. memoratur erysipelatodes faciei tumor, subinde in his capitis vulneribus apparens, eïusque curationis modus indicatur. — § 30, 31. de sectione ossis et cautelis, quas haec operatio requirat, exponit.

Hoc quidem fere libri argumentum est. Verum iam quaeritur sitne integer libellus, nec ne; sintne eius partes ita dispositae, ut in harum consecutione nihil desideres.

Ac Grünerus quidem et Littréus iam citarunt locos duos e Galeni glossario, qui sane cum iis, quae de hoc opusculo in comm. ad librum de victu acutorum habet, collati magni momenti sunt in ista quaestione. Et ut ab hoc loco ordiar, monet Pergamenus ad calcem librorum saepius a recentioribus talia esse addita, quae Hippocrati tribuere non liceat: *τῷ γάρ*, inquit, *ἐν μνήμῃ πολλοῖς εἶναι τὰ πρῶτα τῶν συγγραμμάτων οἱ παρεγγράφοντες εἰς τὰ τελευταῖα παρεγγράφουσι.* Tum pergit: *τοῦτο γοῦν αὐτὸ καὶ κατὰ τὸ περὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τρωμάτων ἐφάνη γεγονὸς ἔτι δὲ* (*καὶ* suppleo) *κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν κ. τ. λ.* — Videntur olim post renatas literas fragmentum libri de aëre, aquis, locis, quod huic, de quo agimus, scripto adhaesit, huc retulisse; nam in antiquissimis edd. ibi adscribitur: *ταῦτα προσγεγράφθαι τῷδε τῷ βιβλίῳ Γαληνός φησι.* (vide fol. 194 in Aldina). — Certo tamen constat additamenta illa spuria in-

teriisse: nempe in exegesi Galenus haec habet: Ἐκλούσθω) σημαίνει ποτὲ καὶ τὸ προσκλυζέσθω, ὡς ἐν τῷ περὶ ἀφόρων καὶ τοῖς προσκειμένοις τοῖς (lege τῷ) περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τρωμάτων. Et infra: Σφάκερος) ἐν τοῖς προσκειμένοις τοῖς (hic quoque τῷ requiro) περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τρωμάτων· κεφαλαλγία δὲ καὶ σφάκερος ἦν ᾗ, κρόμμυα πολέμιον· ἐν δὲ τοῖς πλείστοις ἄντικρυς σφάλερος γράφεται. Vocabula a Galeno memorata ad fragmenta libri de aëre, cett. non pertinent, ita ut vere iam Littréus statuerit spuria illa additamenta interiisse. Idem vir eruditissimus recte quoque statuere mihi visus est finem libri, qui in omnibus mss. non eodem modo se habet, ita comparatum esse, ut facile suspiceris etiam partem aliquam eorum, quae vere Hippocratea sunt, periisse. Quod sponte patebit, si quis prognostici, libri de aëre, aquis et locis finem, cum postrema parte libri de vulneribus capitis conferat; neque enim hunc apte concludi facile intelligis.

Haec quidem de libri parte extrema; verum ad ceterarum consecutionem si attendamus, advertit finis capitis mihi quarti et quinti initium. Nimirum quarti initio auctor agit de cranii partibus crassioribus, postquam tertio de tenuissimis et maxime infirmis egerat. Quae partes sint tenuiores, quae crassiores exponit et quid ideo de maiore minore e vulneribus periculo sentiendum sit, prouti in his illisve vulnus acceptum sit. In fine quinti de suturarum debilitate loquitur, qua fiat, ut hae telis et vulneribus parum resistere valeant. Intermedia vero sunt monita de morte e capitis vulnere hyeme tardius quam aestate contingente, in fine quarti capituli, et de teli vestigiis solis mortem non

inferentibus, initio quinti, quae cum superioribus et subsequentibus parum apte connectuntur et quibus de isto loco sublatis cetera multo melius sibi subsequuntur. An intermedia ista fragmenta sint aliarum libri partium hodie deperditarum, an in aliis reliquiarum, quas possidemus, partibus item ordinis perturbationis vestigia discernam, hoc tempore nondum satis certo scio. Nolui vero de hac re tacere, ut alios acutiores meliusque cernentes certe advertat et ut mentem ad eam attendant.

Et haec quidem de universi libelli, qualis hodie superstes est, forma; de iis, quae ad sententias singulas, aut voces etiam in iis obvias, pertinent, in adnotatione est dictum. Breviter vero adhuc perlustremus totam scriptiunculam, ut de rebus in singulis capitibus obviis aliquid notemus.

§ 1. Descriptio suturarum capitis apud nostrum intellectu difficilis est: nempe ubi harum decursum comparat cum litera T sive recta, sive inversa, alterutrum locum habet, vel ut non computet, vel ut non viderit omnino in altero casu suturam lambdoïdeam, in altero suturam coronalem. Simile quid fieri debuit, ubi eas cum X confert: nam secundum eius descriptionem altera linea literae est sutura sagittalis per os frontis producta, altera sutura coronalis, ita ut lambdoïdea hic non computetur(*). Litera H solitam formam refert suturarum. Verum quid per προβολάς, quarum mentionem facit et quibus tantum tribuit

(*) Minus recte Hyrtl in Anat. sua topogr. I, 42: „Die normalen Nähte des Schädeldaches wurden schon von Hippocrates mit einem liegendem H, und die an der Schläfe mit einem X verglichen." Prius verum est, non alterum.

in decursus suturarum mutatione, voluerit, id non patet. Non nescio eum diversas capitum formas observare potuisse, cuius rei testis est liber de aëre, aquis et locis, in quo re ipsa mentio fit μακροκεφάλων illorum; sed num eiusmodi cranii diversitates innuat, an alias, non discerno, nec quid voluerit intelligo (*).

§ 2. Descriptio ossium planorum capitis cum rerum natura, qualem hodie etiam observare licet, optime congruit.

§ 3. Plura hic memorantur, quae universe quidem fere admittenda sunt, sed quarum tamen nonnulla, si rem ad amussim exigamus, haud apposite ad rerum naturam sunt expressa. Statim non verum est os bregmatis, seu potius regionem κατὰ τὸ βρέγμα esse tenuissimam omnium. Tenuissimum enim est os temporis; at hunc quoque locum in fine huius § notat Hippocrates, tanquam debilissimum, sed propter alias causas quam propter ossis tenuitatem. Quodsi ossa bregmatis frequentius quam alia, aut gravius afflicta viderit, huius rei causa potius quaerenda erit in ictu magis e directo hanc cranii partem feriente, quam in ossis debilitate maiore. Cerebrum quoque ea capitis parte facilius laedi, quam alia non est certum, quum v. c. ad tempora si ictus infligatur facile e commotione cerebri, vel e contrafracturis in basi cranii noxae gravissimae oriri possint. Quod ceterum de debilitate regionis temporalis propter praesentiam articuli maxillae dicit et propter organi auditus

(*) Videatur sententia similis de his locis apud Littréum, vol. III, p. 173.

viciniam, id minus debilitatem loci spectare puto, quam laesionum compositionem maiorem. Arteria temporalis haemorrhagiâ sane periculum inferet; hanc autem φλεβός nomine verosimiliter significat. Sed cum hoc loco de temporali regione conferre oportet § 19, de qua postea. — Quae § 4 leguntur de minore periculo e vulneribus in posteriore capitis parte, quia os ibi sit crassius, partim tantum cum rebus ipsis congruunt, si quidem os occipitis circa cristas v. c. omnino est crassissimum, non vero locis inter cristas intermediis. Verum est sane partes musculosas multum conferre ad ossis a vi externa defensionem, ideoque minus facile eo loco os frangi et medium desidere. Quod vero attinet ad mortem tardius aut citius hominem occupantem e vulnere in regione occipitali, haec res ab aliis causis quam ab ossis crassitie pendet; quin ex occipitis laesione tum propter cerebellum, tum propter medullam oblongatam ibi sub ossibus sitam, nonnumquam cita adeo mors contingit. Quae circa anni tempestatum in vulnerum decursum vim traduntur vere observantur ab auctore.

Quod § 5 monet, caesa vulnera per tela acuta et levia inflicta sine complicatione fracturae qualiscumque, sive extus appareat, sive lateat, mortem non nisi per accidens adferre, id cum experientia recentiorum non pugnat. Sed nimis quidem urget suturarum debilitatem, ita ut hae tam parum resistere illi videantur: aetas sane vulnerati hîc multum valet. De hac re rursus agitur § 16.

Distinctio generum et specierum laesionum ossium capitis qualis § 6—9 traditur, nihil continet, quod a natura rerum sit alienum. Recentiores fere minus subtiliter distinguunt.

Locus § 10, ubi de contrafracturis agit et ubi eiusmodi laesiones agnosci non posse, nec locum, quo contingant, detegi valere dicit, partim tantum verus habendus: nempe si certa signa et omni dubio maiora spectavit, rem, raris forte casibus exceptis, concedendam puto (*); sin ad coniecturam probabilem respiciamus, diagnoseos difficultas nimis magna illi visa est, quum re vera signa sint, quae non levem rei suspicionem moveant.

E § 11 patet illum perforare ossa cranii maxime propter fracturam et contusionem; tum eum perforare nolle magnas fracturas cum ossis comminutione. De his postea aliquid dicam.

§ 12 signum e capillis dissectis aut vulneri impactis non negligendum est; haec res intelligitur inde quod ad dura ossa facilius dissecantur quam in partibus mollibus, in quas una cum telo penetrare forte poterunt sine dissectione; impacti vero in vulnus pili retineri possunt inter fissurae margines. Circa ea, quae de aegrotantis examine et eius interrogatione habet, id unum fere observaveris illum fortasse responsionibus aegri satis, quin fere nimis fidem adhibere. Quae de exploratione per specillum dicit, quum eius instrumentum non coram habeamus, diiudicare vix possumus; sed tamen nihil inest, quod contra rerum naturam pugnet.

Pariter quae de ratione vis capiti illatae ejusque effectu diverso traduntur § 13 et 14 universe concedi debent. Nec sane magno momento carent signa, in quae § 15 inquirendum esse praecipit, quum partim commotionem cerebri, quam hodie vocamus, partim humorum ad encephali super-

---

(*) Cf. Wernher, *Handbuch der Chirurgie*, p. 153, 152.

ficiem effusionem denotent. — De vomitu viri silentium mirari debeo; unam tantum observationem rem explicare posse censeo, nempe librum esse mutilum. Ipsum hoc phaenomenon et videre debuit Hippocrates, nec negligere potuisse illum certum arbitror.

Quae § 16 memorat de difficultate diagnoseos vestigii teli et fracturae ossis circa suturas sane vera sunt, maxime quum suturae de solito cursu haud ita raro deflectant (*). Sed quae de suturarum diastasi facili dicit, ea solum vera videntur in casibus, ubi insigni vi cranium laeditur (†).

Quae de suturis in cranii perforatione vitandis scribit, ea quare ita spectaverit non patet; metueritne sinuum laesionem, nec ne, non liquet. Recentiores in hac operatione ab isto loco non abstinuerunt.

Nec magis constat quare § 17 vulnera in capitis partibus capillatis nullo modo deligare, nulloque modo curare voluerit. Ipse hac de re tacet, nec fere coniectura eius mentem assequi valemus. Multa sane de hac re scripsit Littréus (§); sed significatio verborum ab auctore usurpatorum, quam illo loco sumit, mihi vera non videtur, neque ex ipsa simplice et perspicua senis Coi oratione effici posse.

Indicationes incisionis vulnerum capitis § 18 traditas universe valere opinor. Sed periculum, quod a sectione regionis temporalis § 19 metuit, recentiores certe ab operationibus isto loco instituendis non retinuit.

(*) Cf. Hyrtl., *Anat. topogr.*, I, p. 41.

(†) Cf. Hyrtl., *Lehrbuch der Anat.*, p. 191; Hyrtl., *Anat. topogr.*, I, p. 45; Wernher, *l. l.*, p. 152.

(§) *Avertissement*, p. XXIX seqq., Vol. III.

Sectio, s. dilatatio, ut hodie loquuntur, vulneris ad ossis laesionis investigationem, quam § 20 tradit, adhuc fit; non tamen ea, quae linamenti ope facta ab illo describitur. Explorationis methodus, qua os abraditur, ut fractura dignoscatur et ut quousque penetret investigetur, quam § 21 describit, obsoleta est. Experimentum insuper ope pigmenti alicuius nigri § 22, in quo Paulus Aegineta diserte atramentum memorat, item obsoletum; quin periculo id non vacare putant recentiores, quia eiusmodi materies per fissuras penetrare et sub ossa effundi poterit.

Quod ceterum ibidem monet perforationem ante diem tertium faciendam esse, docet eum partim propter inflammationem futuram, partim etiam ut recens effusio vel exsudatum tolleretur terebra usum esse (*). Et posterius hoc eum etiam voluisse coniicio inde quod re ipsa interdum os perforatum eximendum esse statuit. Docent verba e postrema parte § 23 *ἢν γὰρ αὐτίκα ἐκπρίσας τὸ ὀστέον καὶ ἀφελὼν ἀπὸ τῆς μήνιγγος ψιλώσῃς αὐτήν.* Quin in verbis sub libri finem, *καὶ ἐς τὸ παχύτατον ἀεὶ τοῦ ὀστέου τὸν πρίονα ἐνστηρίζειν καὶ ἀνακινέων βούλεσθαι ἀφελέειν τὸ ὀστέον*, modum adeo, quo os eximi debeat, indicat. Quorsum etiam spectant verba ex § 31 initio *καὶ ἢν αὐτίκα*

(*) Ab hac sententia dissentit Littréus qui p. 168 l. l. hac de re exponit. Sed me iudice non licet affirmare Hipp. numquam ossa ex toto sustulisse in perforatione. Quando vero id fecerit et quando non, incertum est; item quare aut fecerit, aut non fecerit. Id forte iure ex eius verbis confeceris, eum plerumque non ex toto os eximere voluisse. Iudicium de his rebus eo difficilius, quia constat non nisi fragmentum eius libri superesse.

βούλῃ ἐκπρίσαι τὸ πρὸς τὴν μήνιγγα, ἔπειτα δ'αφελέειν τὸ ὀστέον κ. τ. λ. cum quibus conferri debet monitum, late hiantes fracturas et magnas perforatione non indigere § 25.

Locus e § 27, ἀφεῖναι τοῦ αἵματος τρυπῶντα, spectat effluxum sanguinis ex ipsis ossibus iuniorum perforatis, non effusionis sublationem, nempe additur φυλασσόμενον ἐπ' ὀλίγον, ita ut os non ex toto eum perforare pateat. Nec negligendum eum in serius facta perforatione omnino os sublatum cupere § 31. Ceterum de tempore perforationi idoneo nondum lites inter chirurgos esse compositas notum est.

Monita § 23 contenta et § 24 quoque magnam partem sunt vera. Forte id animadvertendum, Hipp. medicaminum suorum actioni adscripsisse quod certe in ossis necrosi, de qua loquitur postremo loco, maximam partem naturae opus est.

Conditio, quae ex auctoris sententia § 25 minus periculosas reddit magnas et late hiantes rupturas, nempe membranae integritas, difficulter locum obtinebit, si quidem in plerisque casibus membrana ab ossis fragmentis laedetur. Regeneratio, ex inferiore sana parte inde, bene describitur. Periculum minus e latiore ossium hiatu e facilitate, qua in his materiae effusae exitus conceditur, intelligitur. Extractionem fragmentorum, quam reformidat, hodierni minus sane metuunt, neque ab ea abstinent.

Quae § 26 de puerorum ossibus mollioribus, tenuioribus, sanguine plenioribus monet, sane vera sunt. Complicationes tamen plures vulnerum capitis, quae in adultis contingunt, iuniore aetate minus facile fiunt; ita ut forte de periculo

maiore vulnerum istorum illo vitae tempore, quod auctor supponit, aliquantum detrahere oporteat. Terebrae usum in his, quod § 17 affirmat, plus prudentiae requirere, est certum.

In signorum futurae mortis descriptione § 28 fidum agnoscimus naturae observatorem. Diei invasionis febris computationem forte non nimis arcto sensu accipere oportet.

§ 29. Potissimum erysipelas a gastrica causa eum hic describere puto, quum de morbo haud ita periculoso loqui illum dixeris, quod de phlegmone, pseudoerysipelate, affirmare non semper licet, qui morbi quidem in vulneribus capitis observantur.

Quae § 30 et 31 de ipsa perforatione traduntur cautelas continent non quidem prorsus vanas, sed quae videntur tamen nonnumquam operationis utilitatem imminuere. Id valere puto de monito os non statim ex toto perforandum esse. Calefactio instrumenti, quam metuit, verosimiliter ex huius indole, et modo, quo movebatur, per validam rotationem, intelligi debet: ceterum alias causas esse quare subinde interrumpi perforatio debeat, satis est notum.

Haec de iis, quae in hoc veteris chirurgiae monumento traduntur, dicta sunto (*).

(*) Quodsi quis amplius de nonnullis exposita legere cupiat, adeat diligenter a Littréo conscriptam in librum introductionem.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

περὶ

τῶν ἐν κεφαλῇ τρωμάτων.

HIPPOCRATIS LIBER

DE

Capitis Vulneribus.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

περὶ

τῶν ἐν κεφαλῇ τρωμάτων.

α΄. Τῶν ἀνθρώπων αἱ κεφαλαὶ οὐδὲν ὁμοίως σφίσι αὐταῖς, οὐδὲ αἱ ῥαφαὶ τῆς κεφαλῆς πάντων κατὰ ταὐτὰ πεφύκασι. Ἀλλ᾽ ὅστις μὲν ἔχει ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς προβολὴν, τουτέου εἰσὶ αἱ ῥαφαὶ πεφυκυῖαι ἐν τῇ κεφαλῇ, ὡς γράμμα τὸ ταῦ Τ γράφεται· τὴν μὲν γὰρ βραχυτέρην γραμμὴν ἔχει πρὸ τῆς προβολῆς ἐπικαρσίην πεφυκυῖαν· τὴν δ᾽ ἑτέρην γραμμὴν ἔχει διὰ μέσης τῆς κεφαλῆς κατὰ μῆκος πεφυκυῖαν ἐς τὸν τράχηλον αἰεί. Ὅστις δ᾽ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς τὴν προβολὴν ἔχει, αἱ ῥαφαὶ τουτέῳ πεφύκασι τἀναντία ἢ τῷ προτέρῳ· ἡ μὲν γὰρ βραχυτέρη γραμμὴ πρὸ τῆς προβολῆς πέφυκε ἐπικαρσίη· ἡ δὲ μακροτέρη διὰ μέσης τῆς κεφαλῆς πέφυκε κατὰ μῆκος ἐς τὸ μέτωπον αἰεί. Ὅστις δὲ ἀμφοτέρωθεν τῆς κεφαλῆς προβολὴν ἔχει, ἔκ τε τοῦ ἔμπροσθεν καὶ ἐκ τοῦ ὄπισθεν, τουτέῳ αἱ ῥαφαί εἰσι ὁμοίως πεφυκυῖαι ὡς γράμμα τὸ ἦτα Ħ γράφεται· πεφύκασι δὲ τῶν γραμμέων αἱ μὲν μακραὶ πρὸ τῆς προβολῆς ἑκατέρης ἐπικάρσιαι πεφυκυῖαι, ἡ δὲ βραχεῖα διὰ μέσης τῆς

HIPPOCRATIS LIBER

DE

Capitis Vulneribus.

I. Hominum capita neque inter se similiter habent, neque suturae capitis in omnibus eodem loco sitae sunt. Verum cuicumque parte anteriore caput prominet, huic suturae in capite ad literae T similitudinem a natura sunt accommodatae. Breviorem namque lineam transversam ad ossis prominentiam a natura productam habet, alteram vero per medium caput in longitudinem ad cervicem perpetuo tendentem. At cui posterior capitis pars prominet, huic suturae contra quam in priore naturaliter se habent. Brevior namque linea transversa ad ossis prominentiam naturaliter producitur, longior vero per medium caput in longitudinem ad frontem perpetuo tendens a natura constituta est. Cui autem utraque capitis parte, tum anteriore, tum posteriore, os prominet, huic suturae, ad literae H similitudinem a natura sunt accommodatae. Lineae vero longiores ad utramque prominentiam transversae a natura

κεφαλῆς κατὰ μῆκος πρὸς ἑκατέρην τελευτῶσα τὴν μακρὴν γραμμήν. Ὅστις δὲ μηδετέρωθι μηδεμίαν προβολὴν ἔχει, οὗτος ἔχει τὰς ῥαφὰς τῆς κεφαλῆς, ὡς γράμμα τὸ χῖ Χ γράφεται· πεφύκασι δὲ αἱ γραμμαὶ, ἡ μὲν ἑτέρη ἐπικαρσίη πρὸς τὸν κρόταφον ἀφίκουσα· ἡ δὲ ἑτέρη κατὰ μῆκος διὰ μέσης τῆς κεφαλῆς.

β΄. Δίπλοον δ'ἐστὶ τὸ ὀστέον κατὰ μέσην τὴν κεφαλήν. σκληρότατον δὲ καὶ πυκνότατον αὐτέου πέφυκε τό τε ἀνώτατον, καὶ τὸ κατώτατον τὸ πρὸς τῇ μήνιγγι, ἀποχωρέον δὲ ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου καὶ τοῦ κατωτάτου, ἀπὸ τῶν σκληροτάτων καὶ πυκνοτάτων ἐπὶ τὸ μαλθακώτερον καὶ ἧσσον πυκνὸν καὶ ἐπὶ κοιλότερον ἐς τὴν διπλόην ἀεί· ἡ δὲ διπλόη τὸ κοιλότατον καὶ μαλθακώτατον καὶ μάλιστα σηραγγῶδές ἐστι. Ἔστι δὲ καὶ πᾶν τὸ ὀστέον τῆς κεφαλῆς, πλὴν κάρτα ὀλίγου τοῦ τε ἀνωτάτου καὶ τοῦ κατωτάτου σπόγγῳ ὁμοῖον· καὶ ἔχει τὸ ὀστέον ἐν ἑωυτῷ ὁκοῖα σαρκία πολλὰ καὶ ὑγρὰ, καὶ εἴ τις αὐτὰ διατρίβοι τοῖσι δακτύλοισι, αἷμα ἂν διαγίγνοιτο ἐξ αὐτέων. Ἔνι δ'ἐν τῷ ὀστέῳ καὶ φλέβια λεπτότερα καὶ κοιλότερα, αἵματος πλέα. Σκληρότητος μὲν οὖν καὶ μαλθακότητος καὶ κοιλότητος ὧδε ἔχει, παχύτητος δὲ καὶ λεπτότητος οὕτως.

γ΄. Ξυμπάσης τῆς κεφαλῆς τὸ ὀστέον λεπτότατόν ἐστι καὶ ἀσθενέστατον τὸ κατὰ τὸ βρέγμα καὶ σάρκα ὀλιγίστην καὶ λεπτοτάτην ἔχει ἐπὶ ἑωυτέῳ ταύτῃ τῆς κεφαλῆς τὸ ὀστέον καὶ ὁ ἐγκέφαλος κατὰ τοῦτο τῆς κεφαλῆς πλεῖστος ὕπεστι. Καὶ διότι οὕτω ταῦτα ἔχει τῶν τε τρωσίων καὶ τῶν βελέων ἴσων τε ἐόντων κατὰ μέγεθος καὶ ἐλασσόνων καὶ ὁμοίως τε τρωθεὶς καὶ ἧσσον, τὸ ὀστέον ταύτῃ τῆς κεφαλῆς φλᾶταί τε μᾶλλον καὶ ῥή-

productae sunt, brevis autem per mediam capitis longitudinem in longam utramque lineam desinit. At cui neutra parte caput prominet, hic suturas literae X similes habet. Lineae vero ita a natura productae sunt, ut altera quidem transversa ad tempora perveniat, altera per medium caput in longitudinem feratur.

II. Duplex autem est os ad caput medium: maxime autem dura et densa pars eius est suprema et infima, quae membranae contigua est. A suprema vero parte et infima, a durissimis et densissimis continuo pergit ad molliores partes et minus densas et magis cavas ad diploën usque. Est autem diploë ossis pars maxime cava et mollissima et maxime cavernosa. Ac totum capitis os, si supremam atque infimam partem admodum exiguam demas, spongiae simile, multasque veluti caruncculas humidas continet, quas si quis digitis conterat, sanguis ex illis prodibit. Insunt quoque in osse venulae tenues et cavae, sanguinis plenae. Quod igitur ad duritiem quidem et mollitudinem et cavitatem spectat, sic se res habet, quod vero ad crassitudinem et tenuitatem, hoc modo.

III. Totius capitis os id tenuissimum et maxime imbecillum, quod ad sinciput est, idque quam minimam et tenuissimam carnem hac capitis parte in se habet, cerebrumque plurimum eo loco subest. Cumque haec ita se habeant, ubi tela ictusque aequales fuerint magnitudine, vel minores, tum etiam aequaliter vulneratus aut levius, os hac capitis parte magis colliditur et frangitur, et medium

γνυται καὶ ἔσω ἐσφλᾶται καὶ θανασιμώτερά ἐστι καὶ χαλεπώτερα ἰητρεύεσθαί τε καὶ ἐκφυγγάνειν τὸν θάνατον ταύτῃ, ἤπου ἄλλοθι τῆς κεφαλῆς· ἐξ ἴσων τε ἐόντων τῶν τρωμάτων καὶ ἡσσόνων καὶ ὁμοίως τε τρωθεὶς καὶ ἧσσον, ἀποθνήσκει ὁ ἄνθρωπος, ὁκόταν καὶ ἄλλως μέλλῃ ἀποθανεῖσθαι ἐκ τοῦ τρώματος ἐν ἐλάσσονι χρόνῳ ὁ ταύτῃ ἔχων τὸ τρῶμα τῆς κεφαλῆς, ἤ που ἄλλοθι. Ὁ γὰρ ἐγκέφαλος τάχιστά τε καὶ μάλιστα κατὰ τὸ βρέγμα αἰσθάνεται τῶν κακῶν τῶν γιγνομένων ἔν τε τῇ σαρκὶ καὶ τῷ ὀστέῳ· ὑπὸ λεπτοτάτῳ γὰρ ὀστέῳ ἐστὶ ταύτῃ ὁ ἐγκέφαλος καὶ ὀλιγίστῃ σαρκὶ, καὶ ὁ πλεῖστος ἐγκέφαλος ὑπὸ τῷ βρέγματι κεῖται. Τῶν δὲ ἄλλων τὸ κατὰ τοὺς κροτάφους ἀσθενέστατόν ἐστι· συμβολή τε γὰρ τῆς κάτω γνάθου πρὸς τὸ κρανίον, καὶ κίνησις ἔνεστι ἐν τῷ κροτάφῳ ἄνω καὶ κάτω, ὥσπερ ἄρθρου· καὶ ἡ ἀκοὴ πλησίον γίγνεται αὐτέου, καὶ φλὲψ διὰ τοῦ κροτάφου τέταται κοίλη τε καὶ ἰσχυρή.

δ΄. Ἰσχυρότερον δ᾽ἐστὶ τῆς κεφαλῆς τὸ ὀστέον τὸ ὄπισθεν τῆς κορυφῆς καὶ τῶν οὐάτων ἢ ἅπαν τὸ πρόσθεν καὶ σάρκα πλέονα καὶ βαθυτέρην ἐπὶ ἑωυτέῳ ἔχει τοῦτο τὸ ὀστέον. Καὶ δὴ τουτέων οὕτως ἐχόντων ὑπό τε τῶν τρωσίων καὶ τῶν βελέων ἴσων τε ἐόντων καὶ ὁμοίων καὶ μεζόνων καὶ ὁμοίως τιτρωσκόμενος καὶ μᾶλλον, ταύτῃ τῆς κεφαλῆς τὸ ὀστέον ἧσσον ῥήγνυται καὶ φλᾶται ἔσω. κὴν μέλλῃ ὤνθρωπος ἀποθνήσκειν καὶ ἄλλως ἐκ τοῦ τρώματος, ἐν τῷ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ἔχων τὸ τρῶμα ἐν πλέονι χρόνῳ ἀποθανεῖται· ἐν πλέονι γὰρ χρόνῳ τὸ ὀστέον ἐκπυΐσκεταί τε καὶ διαπυΐσκεται κάτω ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον διὰ τὴν παχύτητα τοῦ ὀστέου· καὶ ἐλάσσων ταύτῃ τῆς κεφαλῆς ὁ ἐγκέφαλος ὕπεστι καὶ πλέονες ἐκφυγγάνουσι τὸν θάνατον τῶν ὄπισθεν τιτρωσκομένων τῆς κεφαλῆς ὡς ἐπιτοπολὺ, ἢ τῶν ἔμ-

desidit, sub eoque casu magis moriuntur aegri, aegriusque curantur et mortem evitant, quam si qualibet alia capitis parte istud accidat. Atque ubi aequalia fuerint vulnera, aut minora, aut aeque vehementer, aut levius quis percussus fuerit, cum alioqui vulnus lethale sit, intra brevius tempus ex vulnere moritur qui hac capitis parte, quam qui alia vulneratus est. Cerebrum namque ad sinciput celerrime et maxime sentit offensas, quae in carne et osse fiunt, cum hoc loco tenuissimo osse et exigua carne tegatur, magnaque ex parte sub sincipite situm sit. Ex reliquis ossibus quod est ad tempora, maxime est imbecillum. Committitur enim inferna maxilla cum calvaria, moveturque in temporibus sursum et deorsum articuli in modum, auditusque etiam huic est vicinus, venaque cava et valida per tempora fertur.

IV. Est autem validius capitis os, quod pone verticem et aures est, quam totum os anterius, carnemque illud copiosiorem et altiorem in se habet. Quae quum ita sint, a vulneribus et telis aequalibus et similibus, et a maioribus similiterque et gravius vulnerati os eo capitis loco minus frangitur et colliditur. Ac si alioqui ex vulnere homo periturus sit, diutius vitam trahet qui posteriore capitis parte vulnus accepit. Longiore namque intervallo os ob crassitudinem in pus convertitur, ipsumque infra ad cerebrum transfundit. Minor quoque cerebri portio hac parte capitis subest: fereque plures servantur ex iis, qui parte capitis posteriore, quam qui anteriore vulnus acceperunt. Ex vulnere etiam capitis quacumque parte acceptum sit,

προσθεν. Καὶ ἐν χειμῶνι πλέονα χρόνον ζῆ ὥνθρωπος ἢ ἐν θέρεϊ, ὅστις καὶ ἄλλως μέλλει ἀποθανεῖσθαι ἐκ τοῦ τρώματος, ὁκουοῦν τῆς κεφαλῆς ἔχων τὸ τρῶμα.

ε΄. Αἱ δὲ ἕδραι τῶν βελέων τῶν ὀξέων καὶ κουφοτέρων, αὐταὶ ἐπὶ σφῶν αὐτέων γενόμεναι ἐν τῷ ὀστέῳ, ἄνευ ῥωγμῆς τε καὶ φλάσιος, ἢ ἔσω ἐσφλάσιος, -- αὗται δὲ γίνονται ὁμοίως ἔν τε τῷ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς καὶ ἐν τῷ ὄπισθεν, -- ἐκ τουτέων ὁ θάνατος οὐ γίνεται κατά γε δίκην, οὐδ᾽ ἢν γένηται. Ῥαφὴ δὲ ἐν ἕλκει φανεῖσα ὀστέου ψιλωθέντος, πανταχοῦ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἕλκεος γενομένου, ἀσθενέστατον γίγνεται τῇ τρώσει καὶ τῷ βέλει ἀντέχειν, ἢν τύχῃ τὸ βέλος ἐς αὐτὴν τὴν ῥαφὴν στηριχθέν· πάντων δὲ μάλιστα, ἢν τὸ ἕλκος ἐν τῷ βρέγματι γενόμενον κατὰ τὸ ἀσθενέστατον τῆς κεφαλῆς, καὶ αἱ ῥαφαὶ εἰ τύχοιεν ἐοῦσαι περὶ τὸ ἕλκος καὶ τὸ βέλος αὐτέων τύχοι τῶν ῥαφῶν.

ς΄. Τιτρώσκεται δὲ ὀστέον τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ τοσούσδε τρόπους· τῶν δὲ τρόπων ἑκάστου πλέονες ἰδέαι γίγνονται τοῦ κατήγματος ἐν τῇ τρώσει. Ὀστέον ῥήγνυται τιτρωσκόμενον καὶ τῷ περιέχοντι ὀστέῳ τὴν ῥωγμὴν ἀνάγκη φλάσιν προσγίγνεσθαι, ἧπερ ῥαγῇ· τῶν γὰρ βελέων ὅ τι περ ῥήγνυσι τὸ ὀστέον, τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ φλᾷ τὸ ὀστέον ἢ μᾶλλον, ἢ ἧσσον, αὐτό τε ἐν ᾧπερ καὶ ῥήγνυσι τὴν ῥωγμὴν καὶ τὰ περιέχοντα ὀστέα τὴν ῥωγμήν· εἷς οὗτος τρόπος. Ἰδέαι δὲ ῥωγμέων παντοῖαι γίγνονται· καὶ γὰρ λεπτότεραί τε καὶ λεπταὶ πάνυ, ὥστε οὐ καταφανέες γίγνονται ἔστι αἳ τῶν ῥωγμέων, οὔτε αὐτίκα μετὰ τὴν τρῶσιν, οὔτ᾽ ἐν τῇσι ἡμέρῃσι, ἐν ᾗσι ἂν καὶ πολλὸν ὄφελος γένοιτο τούτου τῷ ἀνθρώπῳ· αἱ δ᾽αὖ παχύτεραί τε καὶ εὐρύτε-

ubi alioqui ex vulnere quis fuerit periturus, hyeme quam aestate diutius vivit.

V. Ubi vero a telo acuto et levi impressum in osse vestigium fuerit, idque solum ita ut neque findatur, neque collidatur aut medium desidat, quod aeque in anteriore capitis parte ac posteriore accidere potest, ex his mors etsi consequitur, non aequo tamen iure contingit. At ubi nudato osse sutura in vulnere conspicitur, quacumque capitis parte vulnus exstiterit, minime omnium vulneri ac telo resistit, si forte telum in ipsam suturam incubuerit, tumque vel maxime, si vulnus sincipite, iuxta debilissimam capitis partem, exceptum fuerit, suturaeque in vulnus incurrant, et telum ipsas suturas attigerit.

VI. Vulnerum ossis capitis tot sunt genera: et sub quoque genere plures sunt in vulnere fracturae formae. Os sub vulnere finditur, ossique rimam habenti qua parte fissum fuerit collisionem accedere necesse est; quodcumque enim telum os findit, idem os plus minusve collidit, ipsum nempe os, in quo rima inest, et ea ossa, quae circa rimam sita sunt. Hocque genus unum est. Rimarum autem variae sunt formae. Nam et tenuiores sunt et tenuissimae, ita ut neque quaedam conspicuae sint, neque protinus a vulnere, neque quibus diebus homini id magnopere prodesse posset. Rursus nonnullae rimae crassiores et latiores existunt, quaedam etiam latissimae. Et aliae quidem longius

ραι ῥήγνυνται τῶν ῥωγμέων· ἔνιαι δὲ καὶ πάνυ εὐρέαι. Καὶ αἱ μὲν ἐπὶ μακρότερον ῥήγνυνται, αἱ δὲ ἐπὶ βραχύτερον· καὶ αἱ μὲν ἰθύτεραί τε καὶ πάνυ ἰθεῖαι, αἱ δὲ καμπυλώτεραί τε καὶ πάνυ καμπύλαι· καὶ αἱ μὲν βαθύτεραι ἐς τὸ κάτω καὶ διὰ παντὸς τοῦ ὀστέου, αἱ δὲ ἧσσον βαθεῖαι καὶ οὐ διὰ παντὸς τοῦ ὀστέου.

ζ΄. Φλασθείη δ᾽ ἂν ὀστέον μένον ἐν τῇ ἑωυτοῦ φύσει καὶ ῥωγμὴ τῇ φλάσει οὐκ ἂν προσγένοιτο ἐν τῷ ὀστέῳ οὐδεμία· δεύτερος οὗτος τρόπος. Ἰδέαι δὲ τῆς φλάσιος πλείους γίγνονται· καὶ γὰρ μᾶλλόν τε καὶ ἧσσον φλᾶται, καὶ ἐς βαθύτερόν τε καὶ διὰ παντὸς τοῦ ὀστέου, καὶ ἧσσον ἐς βαθὺ καὶ οὐ διὰ παντὸς τοῦ ὀστέου, καὶ ἐπὶ πλέον τε καὶ ἔλασσον μήκεός τε καὶ πλατύτητος. Ἀλλὰ τουτέων τῶν ἰδεῶν οὐδεμίαν ἔστι ἰδόντα τοῖσι ὀφθαλμοῖσι γνῶναι, ὁκοίη τις ἐστὶ τὴν ἰδέην καὶ ὁκόση τις τὸ μέγεθος, οὐδὲ γὰρ εἰ πέφλασται, ἢ μὴ πέφλασται, ἐόντων πεφλασμένων καὶ τοῦ κακοῦ γεγενημένου, γίγνεται τοῖσι ὀφθαλμοῖσι καταφανὲς ἰδεῖν αὐτίκα μετὰ τὴν τρῶσιν, ὥσπερ οὐδὲ τῶν ῥωγμέων ἔνιαι ἑκὰς ἐοῦσαι.

η΄. Καὶ ἐῤῥωγότος τοῦ ὀστέου ἐσφλᾶται τὸ ὀστέον ἐκ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτοῦ ἔσω σὺν ῥωγμῇσι· ἄλλως γὰρ οὐκ ἂν ἐσφλασθείη· τὸ γὰρ ἐσφλώμενον, ἀποῤῥηγνύμενόν τε καὶ καταγνύμενον, ἐσφλᾶται ἔσω ἀπὸ τοῦ ἄλλου ὀστέου μένοντος ἐν τῇ φύσει τῇ ἑωυτοῦ· καὶ δὴ οὕτω ῥωγμὴ ἂν προσείη τῇ ἐσφλάσει· τρίτος οὗτος τρόπος. Ἐσφλᾶται δὲ τὸ ὀστέον πολλὰς ἰδέας· καὶ γὰρ ἐπὶ πλέον τοῦ ὀστέου καὶ ἐπ᾽ ἔλασσον, καὶ μᾶλλόν τε καὶ ἐς βαθύτερον κάτω, καὶ ἧσσόν τε καὶ ἐπιπολαιότερον.

protenduntur, aliae brevius, quaedam etiam in rectum tendunt, quaedam rectissimae, nonnullae quoque magis et minus curvantur, quaedam altius penetrant et per totum os ad imum usque tendunt, aliae minus alte penetrant nec per totum os tendunt.

VII. Contundi autem os potest ita ut minime medium desidat, nec rima ulla ad contusionem accedat, atque hic alter modus est. At contusionis plures sunt formae. Nam plus aut minus et altius perque totum os contusio pervadit, aut minus alte, neque per totum os penetrat et ampliorem aut minorem, tum longitudinem, tum latitudinem occupat. Sed nulla earum qualinam specie, aut quanta magnitudine exsistat, oculis dijudicari potest. Neque enim num quid contusum sit an non contusum sit, ubi malum hoc re vera locum obtinuit, statim post acceptum vulnus oculis est conspicuum, ut neque rimae quaedam, quae procul a contuso osse fiunt.

VIII. Et ubi os fractum sit, medium desidit e naturali sede sua introrsum depulsum una cum rimis, neque enim alioqui medium desideret. Quod enim medium desidit, a reliquo osse naturaliter se habente abruptum fractumque introcedit, itaque sane huic casui rimam accedere necesse est. Atque hic tertius est modus. Multis autem modis os medium desidit. Namque hoc maiorem et minorem ossis partem occupat, aut magis et altius ad imum penetrat, aut minus et in superficie constat.

θ'. Καὶ ἕδρης γενομένης ἐν τῷ ὀστέῳ βέλεος, προσγένοιτο ἂν ῥωγμὴ τῇ ἕδρῃ, καὶ φλάσιν προσγενέσθαι ἀναγκαῖόν ἐστι, ἢ μᾶλλον, ἢ ἧσσον, ἥνπερ καὶ ῥωγμὴ προσγένηται, ἐνθάπερ ἡ ἕδρη ἐγένετο καὶ ἡ ῥωγμὴ, καὶ ἐν τῷ ὀστέῳ τῷ περιέχοντι τήν τε ἕδρην καὶ τὴν ῥωγμήν· τέταρτος οὗτος τρόπος. Καὶ ἕδρη μὲν ἂν γένοιτο φλάσιν ἔχουσα τοῦ ὀστέου περὶ αὐτὴν, ῥωγμὴ δὲ οὐκ ἂν προσγένοιτο τῇ ἕδρῃ καὶ τῇ φλάσει ὑπὸ τοῦ βέλεος· πέμπτος οὗτος τρόπος. Καὶ ἕδρη δὲ τοῦ βέλεος γίγνεται ἐν τῷ ὀστέῳ· ἕδρη δὲ καλέεται, ὅταν μένον τὸ ὀστέον ἐν τῇ ἑωυτοῦ φύσει, τὸ βέλος στηρίξαν ἐς τὸ ὀστέον δῆλον ποιήσῃ ὅκου ἐστήριξε· ἕκτος οὗτος τρόπος. Ἐν δὲ τῷ τρόπῳ ἑκάστῳ πλέονες ἰδέαι γίγνονται· καὶ περὶ μὲν φλάσιός τε καὶ ῥωγμῆς, ἣν ἄμφω ταῦτα προσγένηται τῇ ἕδρῃ, καὶ ἢν φλάσις μούνη γένηται, ἤδη πέφρασται, ὅτι πολλαὶ ἰδέαι γίνονται καὶ τῆς φλάσιος καὶ τῆς ῥωγμῆς. Ἡ δὲ ἕδρη αὐτὴ ἐφ' ἑωυτῆς γίνεται μακροτέρη καὶ βραχυτέρη ἐοῦσα καὶ καμπυλωτέρη καὶ ἰθυτέρη, καὶ κυκλοτερής· καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἰδέαι τοῦ τοιουτέου τρόπου, ὁκοῖον ἄν τι καὶ τὸ σχῆμα τοῦ βέλεος ᾖ· αἱ δ' αὐταὶ καὶ βαθύτεραι τὸ κάτω καὶ μᾶλλον καὶ ἧσσον, καὶ στενώτεραί τε καὶ ἧσσον στεναὶ, καὶ εὐρύτεραι καὶ πάνυ εὐρέαι. Ἣ διακέκοπται διακοπὴ δὲ, ὁκοσητισοῦν γενομένη μήκεός τε καὶ εὐρύτητος ἐν τῷ ὀστέῳ, ἕδρη ἐστὶ, ἢν τὰ ἄλλα ὀστέα τὰ περιέχοντα τὴν διακοπὴν μένῃ ἐν τῇ φύσει τῇ ἑωυτέων καὶ μὴ ξυνεσφλᾶται τῇ διακοπῇ ἔσω ἐκ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτέων· οὕτω δ' ἔσφλασις ἂν εἴη καὶ οὐκ ἔτι ἕδρη.

ι'. Ὀστέον τιτρώσκεται ἄλλῃ τῆς κεφαλῆς, ἢ ᾗ τὸ ἕλκος ἔχει ὥνθρωπος καὶ τὸ ὀστέον ἐψιλώθη τῆς σαρκός· ἕβδομος οὗτος τρόπος. Καὶ ταύτην τὴν ξυμφορὴν, ὁκόταν γένηται, οὐκ

IX. Ac ubi telum in osse vestigium reliquit, utique rima accedere poterit et ut contusio sive minor sive maior accedat, si rima etiam contigerit, necesse est, tum qua parte vestigium illud et rima sedem habeat, tum in osse vestigium et rimam circumdante. Hic quartus est modus. Et teli quidem sedes contingere poterit, quae os circum se contusum habeat, nec tamen rima accedere ad sedem et contusionem a telo. Qui modus quintus est. Tum vero sedes teli in osse fit. Teli autem sedes dicitur, cum os suo statu permanens manifestum fecerit, qua telum insederit. Sextus hic modus est. In unoquoque vero genere plures sunt formae. Quodque ad collisum et rimam attinet, sive haec utraque ad teli vestigium accedant, sive collisum duntaxat fiat, varias esse tum collisi, tum fissi species iam dictum est. At ipsum teli vestigium per se fit longius et brevius et magis curvum, aut rectum, aut rotundum, suntque pro teli figura multae aliae huiuscemodi species. Praeterea vero alte magis aut minus descendunt et angustiora et minus angusta sunt, aut latiora aut amplissima. Praecisio autem quantamcumque longitudinem et latitudinem ossis occupet ad teli vestigium refertur dummodo reliqua ossa, quae praecisionem continent, in suo statu maneant, neque una cum praecisione a suo statu recedant et media desidant. Ita enim os medium desideret, neque amplius teli vestigium esset.

X. Os sub vulnere frangitur alia capitis parte quam qua vulnus est et os nudatum est a carne. Qui septimus est modus. Huicque calamitati nullis remediis subvenias. Ne-

ἂν ἔχοις ὠφελῆσαι οὐδέν. Οὐδὲ γὰρ, εἰ πέπονθε τὸ κακὸν τοῦτο, οὐκ ἔστιν ὅκως χρὴ αὐτὸν ἐξελέγξαντα εἰδέναι εἰ πέπονθε τὸ κακὸν τοῦτο ὥνθρωπος, οὐδ᾽ ὅκου τῆς κεφαλῆς.

ια΄. Τούτων τῶν τρόπων τῆς κατήξιος ἐς πρίσιν ἀφήκει ἥ τε φλάσις ἡ ἀφανὴς ἰδεῖν καὶ ἢν πως τύχῃ φανερὴ γενομένη, καὶ ἡ ῥωγμὴ ἡ ἀφανὴς ἰδεῖν, καὶ ἢν φανερὴ ᾖ. Καὶ ἢν, ἕδρης γενομένης τοῦ βέλεος ἐν τῷ ὀστέῳ, προσγένηται ῥωγμὴ καὶ φλάσις τῇ ἕδρῃ, καὶ ἢν φλάσις μοῦνον προσγένηται ἄνευ ῥωγμῆς τῇ ἕδρῃ, καὶ αὕτη ἐς πρίσιν ἀφήκει. Τὸ δ᾽ ἔσω ἐσφλώμενον ὀστέον ἐκ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτοῦ, ὀλίγα τῶν πολλῶν πρίσιος προσδεῖται· καὶ τὰ μάλιστα ἐσφλασθέντα καὶ μάλιστα καταῤῥαγέντα, ταῦτα πρίσιος ἥκιστα κέχρηται· οὐδὲ ἕδρη αὐτὴ ἐπὶ ἑωυτῆς γενομένη ἄτερ ῥωγμῆς καὶ φλάσιος, οὐδὲ αὕτη πρίσιος δεῖται· οὐδ᾽ ἡ διακοπὴ, ἢν μεγάλη καὶ εὐρεῖα, οὐδ᾽ αὕτη· διακοπὴ γὰρ καὶ ἕδρη τὠυτὸ ἐστί.

ιβ΄. Πρῶτον δὲ χρὴ τὸν τρωματίην σκοπεῖσθαι, ὅπη ἔχει τὸ τρῶμα τῆς κεφαλῆς, εἴτ᾽ ἐν τοῖσι ἰσχυροτέροισι, εἴτ᾽ ἐν τοῖσι ἀσθενεστέροισι, καὶ τὰς τρίχας καταμανθάνειν τὰς περὶ τὸ ἕλκος, εἰ διακεκόφαται ὑπὸ τοῦ βέλεος, ἢ εἰ ἔσω ἐσήϊσαν ἐς τὸ τρῶμα· καὶ ἢν τοῦτο ᾖ, κινδυνεύει τὸ ὀστέον ψιλὸν εἶναι τῆς σαρκὸς, καὶ φάναι ἔχειν τι σῖνος τὸ ὀστέον ὑπὸ τοῦ βέλεος. Ταῦτα μὲν οὖν χρὴ ἀπόπροσθεν σκεψάμενον λέξαι, μὴ ἁπτόμενον τοῦ ἀνθρώπου· ἁπτόμενον δ᾽ ἤδη πειρᾶσθαι εἰδέναι σάφα, εἴ ἐστι ψιλὸν τὸ ὀστέον τῆς σαρκὸς, ἢ οὔ· καὶ ἢν μὲν καταφανὲς ᾖ τοῖσι ὀφθαλμοῖσι τὸ ὀστέον ψιλόν· εἰ δὲ μὴ, τῇ μήλῃ σκέπτεσθαι. Καὶ ἢν μὲν εὕρῃς ψιλὸν ἐὸν τὸ ὀστέον τῆς σαρκὸς καὶ μὴ ὑγιὲς ἀπὸ

que enim ubi istud contingit, num re vera istud homo patiatur aut quanam capitis parte ex eius percunctatione deprehendas.

XI. Ex his fracturae modis ad sectionem veniendum suadet tum ossis collisio, quae et oculis non patet, et aliquo modo manifesta est, tum rima sive oculos lateat, sive sit conspicua. Quin et ubi teli vestigium in osse remanet, sive ad id praeterea rima et collisio accesserit, sive collisio sola absque rima, tunc etiam ad sectionem veniendum. Os autem medium ex naturali statu desidens, parum sectione indiget, tum quae maxime deorsum desederunt, maximeque perfracta sunt, minime sectione utendum suadent. Neque ubi teli vestigium per se remanet citra rimam et collisionem, sectione opus est, neque si praecisio magna lataque fuerit. Praecisio enim et teli vestigium ad idem referuntur.

XII. Inprimis autem ad vulneratum attendere oportet, quanam capitis parte, an validiore, an vero imbecilliore vulnus acceperit, et capillos circa vulnus animadvertere, qui si telo praecisi aut in vulnus impacti sint, os carne nudatum esse vero est simile et a telo aliquo modo laesum esse affirmare oportet. Haec quidem certe longe antequam homini manus admoveas consideranda ac dicenda sunt. Ubi vero tandem admoveris os carne nudatum sit, nec ne, conandum ut aperte intelligas. Quod si quidem os sub conspectum veniat, res bene habet et facile cognosces: sin minus, specillo explorandum est. Ac ubi quidem os

τοῦ τρώματος, χρὴ τοῦ ἐν τῷ ὀστέῳ ἐόντος τὴν διάγνωσιν πρῶτα ποιέεσθαι, ὁρέοντα ὁκόσον τέ ἐστι τὸ κακὸν καὶ τίνος δεῖται ἔργου· χρὴ δὲ καὶ ἐρωτᾷν τὸν τετρωμένον, ὅκως ἔπαθε καὶ τίνα τρόπον. Ἢν δὲ μὴ καταφανὲς ᾖ τὸ ὀστέον εἰ ἔχει τι κακὸν ἢ μὴ ἔχει, πολλῷ ἔτι χρὴ μᾶλλον τὴν ἐρώτησιν ποιέεσθαι ἢ ψιλοῦ γε ἐόντος τοῦ ὀστέου, τὸ τρῶμα ὅκως ἐγένετο καὶ ὅντινα τρόπον· τὰς γὰρ φλάσιας καὶ τὰς ῥωγμὰς τὰς οὐ φαινομένας ἐν τῷ ὀστέῳ, ἐνεούσας δὲ, ἐκ τῆς ὑποκρίσιος τοῦ τετρωμένου πρῶτον διαγινώσκειν πειρῆσθαι, εἴ τι πέπονθε τουτέων τὸ ὀστέον, ἢ οὐ πέπονθε, ἔπειτα δὲ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐξελέγχειν πλὴν μηλώσιος. Μήλωσις γὰρ οὐκ ἐξελέγχει, εἰ πέπονθέ τι τουτέων τῶν κακῶν τὸ ὀστέον καὶ εἴ τι ἔχει ἐν ἑωυτέῳ, ἢ οὐ πέπονθε· ἀλλ' ἕδρην τε τοῦ βέλεος ἐξελέγχει μήλωσις καὶ ἢν ἐμφλασθῇ τὸ ὀστέον ἔσω ἐκ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτέου, καὶ ἢν ἰσχυρῶς ῥαγῇ τὸ ὀστέον, ἅπερ καὶ τοῖσι ὀφθαλμοῖσι καταφανέα ἐστὶν ὁρῶντα γιγνώσκειν.

ιγ΄ Ῥήγνυται δὲ τὸ ὀστέον τάς τε ἀφανέας ῥωγμὰς καὶ τὰς φανερὰς καὶ φλᾶται τὰς ἀφανέας φλάσιας, καὶ ἐσφλᾶται ἔσω ἐκ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτέου μάλιστα ὁκόταν ἕτερος ὑφ' ἑτέρου τιτρωσκόμενος ἐπίτηδες τρωθῇ, ἢ ὁκόταν ἐπίτηδες τρῶσαι βουλόμενος ἢ ἀέκων ἐξ ὑψηλοτέρου γίγνηται ἡ βολὴ, ἢ ἡ πληγὴ, ὁκοτέρη ἂν ᾖ μᾶλλον, ἢ ὁκόταν ἐξ ἰσοπέδου τοῦ χωρίου, καὶ ἢν περικρατέῃ τῇ χειρὶ τὸ βέλος, ἤν τε βάλλῃ, ἤν τε τύπτῃ, καὶ ἰσχυρότερος ἐὼν ἀσθενέστερον τιτρώσκῃ. Ὁκόσοι δὲ πίπτοντες τιτρώσκονται πρός τε τὸ ὀστέον καὶ αὐτὸ τὸ ὀστέον, ὁ ἀπὸ ὑψηλοτάτου πίπτων καὶ ἐπὶ σκληρότατον καὶ ἀμβλύτατον, τουτέῳ κίνδυνος τὸ ὀστέον ῥαγῆναί τε καὶ φλασθῆναι καὶ ἔσω

carne nudatum neque a vulnere integrum deprehenderis, primum inspecto malo quantum sit, quamque operam requirat, eius quod in osse subest dignotionem facere oportet. Interrogandus quoque vulneratus, qualiter et quonam modo vulnus acceptum sit. Sin vero minime conspicuum est num quid mali passum sit os, nec ne, multo adhuc magis interrogatione utendum, quam nudato osse, vulnus qualiter et quonam modo illatum sit. Ubi enim ossa collisa aut fissa non apparent, sed tamen re vera sunt, primum ex sauciati responsione enitendum ut cognoscamus, os aliquam noxam senserit nec ne, deinde vero et ratione et opere citra specillum res est exploranda. Neque enim specillo hoc ossis vitium deprehenditur, neque num aliquam in se noxam senserit, nec ne. Sed ubi teli vestigium remanet, aut os a naturali statu recedens medium desidit, aut vehementer perfractum est, id specillo arguitur, quod et oculis apertum inspiciendo cognosci potest.

XIII. Frangitur autem os rimis obscuris et conspicuis, et colliditur collisionibus minime patentibus, et a naturali suo statu recedens medium desidit, tum praecipue cum alter ab altero de industria saucietur, vel cum sive de industria vulnus infligetur sive praeter voluntatem ex superiore loco telum emittitur, aut ictus infligitur, utrolibet modo potius contingat, vel cum ex plano et si manu fortiter telum teneatur, sive proiiciat, sive feriat, et fortior homo minus fortem vulneret. Ex iis quibus ex casu partes, quae circa os sunt, aut os ipsum vulneratur, qui ex maxime sublimi loco in durissimum et obtusissimum quid cadit, is pericli-

ἐσφλασθῆναι ἐκ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτέου· τῷ δ' ἐξ ἰσοπέδου μᾶλλον χωρίου πίπτοντι καὶ ἐπὶ μαλθακώτερον ἧσσον ταῦτα πάσχει τὸ ὀστέον, ἢ οὐκ ἂν πάθοι. Ὁκόσα δὲ ἐσπίπτοντα ἐς τὴν κεφαλὴν βέλεα τιτρώσκει πρὸς τὸ ὀστέον καὶ αὐτὸ τὸ ὀστέον, τὸ ἀπὸ ὑψηλοτάτου ἐμπεσὸν καὶ ἥκιστα ἐξ ἰσοπέδου, καὶ σκληρότατόν τε ἅμα καὶ ἀμβλύτατον καὶ βαρύτατον καὶ ἥκιστα κοῦφον καὶ ἥκιστά τε καὶ ὀξὺ καὶ μαλθακὸν, τοῦτο ἂν ῥήξειε τὸ ὀστέον καὶ φλάσειε. Καὶ μάλιστά γε ταῦτα πάσχειν τὸ ὀστέον κίνδυνος, ὁκόταν ταῦτά τε γένηται καὶ ἐς ἰθὺ τρωθῇ καὶ καταντίον γένηται τὸ ὀστέον τοῦ βέλεος, ἤν τε πληγῇ ἐκ χειρὸς, ἤν τε βληθῇ, ἤν τέ τι ἐμπέσῃ αὐτέῳ καὶ ἢν αὐτὸς καταπεσὼν τρωθῇ καὶ ὁκωσοῦν τρωθεὶς καταντίον γενομένου τοῦ ὀστέου τῷ βέλει. Τὰ δ' ἐς πλάγιον τοῦ ὀστέου παρασύραντα βέλεα ἧσσον καὶ ῥήγνυσι τὸ ὀστέον καὶ φλᾷ καὶ ἔσω ἐσφλᾷ, κὴν ψιλωθῇ τὸ ὀστέον τῆς σαρκός· ἔνια γὰρ τῶν τρωμάτων τῶν οὕτω τρωθέντων οὐδὲ ψιλοῦται τὸ ὀστέον τῆς σαρκός.

ιδ'. Τῶν δὲ βελέων ῥήγνυσι μάλιστα τὸ ὀστέον τάς τε φανερὰς ῥωγμὰς καὶ τὰς ἀφανέας καὶ φλᾷ τε καὶ ἐσφλᾷ ἔσω ἐκ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτέου τὸ ὀστέον τὰ στρογγύλα τε καὶ περιφερέα καὶ ἀρτίστομα, ἀμβλέα τε ἐόντα καὶ βαρέα καὶ σκληρά· καὶ τὴν σάρκα ταῦτα φλᾷ τε καὶ πέπειρον ποιέει καὶ κόπτει· καὶ τὰ ἕλκεα γίνεται ὑπὸ τῶν τοιουτέων βελέων ἐς τὸ πλάγιον καὶ ἐν κύκλῳ, ὑπόκοιλα καὶ διάπυά τε μᾶλλον γίγνεται καὶ ὑγρά ἐστι καὶ ἐπὶ πλέονα χρόνον καθαίρεται· ἀνάγκη γὰρ τὰς σάρκας τὰς φλασθείσας καὶ κοπείσας πῦον γενομένας ἐκτακῆναι. Τὰ δὲ βέλεα τὰ προμήκεα ἐπιπολὺ λεπτὰ ἐόντα καὶ ὀξέα καὶ κοῦφα, τήν τε σάρκα διατάμνει μᾶλλον ἢ φλᾷ καὶ τὸ

tatur ne os perrumpatur, aut collidatur, aut a naturali suo statu intro medium desidat. At qui ex complanato loco potius et in mollius quiddam cadit, ei minus istas offensiones, aut nullo modo os sentiet. Ex telis autem, quae in caput illabuntur et quae iuxta os sunt et ipsum os vulnerant, quod ex maxime sublimi et minime complanato loco incidit, quodque durissimum, maxime obtusum et grave, minimeque leve, aut minime acutum et molle fuerit, id os rumpere ac collidere poterit. Ac praecipue sane periculum est ne ea os sentiat, ubi talia contigerint, sicque vulnerari os contingat, ut e directo telo occurrat, sive manu, sive iactu vulnus infligatur, sive quid in ipsum illabatur, sive corruens vulneretur, seu quomodolibet vulnerati os telo obviam eat. At tela quae iuxta os transversum deferuntur, sub his os minus rumpitur et intro ad caput contunditur, etiam si os carne nudatum sit. Quaedam enim sic illata vulnera, neque os carne detegunt.

XIV. Sub telis sane quae rotunda sunt, orbiculata, omni ex parte plana, retusa, gravia et dura os maxime finditur tum rimis conspicuis, tum obscuris et colliditur et a naturali statu recedens medium desidit. Eadem quoque carnem contundunt, maturant et lacerant. At sub huiusmodi telis vulnera ad latera et in orbem aliquantulum cava purulentaque magis redduntur atque humida, longioreque tempore repurgantur. Carnes enim collisas et laceratas in pus versas necesse est tabescere. Tela vero oblonga, magna ex parte tenuia, acuta et levia, carnem magis incidunt, osque similiter, quam collidunt. Et teli vestigium

ὀστέον ὡσαύτως· καὶ ἕδρην μὲν ἐμποιέει αὐτὸ καὶ διακόψαν, -- διακοπὴ γὰρ καὶ ἕδρη τὠυτόν ἐστι, -- φλᾷ δὲ οὐ μάλα τὸ ὀστέον τὰ τοιαῦτα βέλεα, οὐδὲ ῥήγνυσι, οὐδ' ἐκ τῆς φύσιος ἔσω ἐσφλᾷ.

ιε΄. Ἀλλὰ χρὴ πρὸς τῇ ὄψει τῇ ἑωυτέου, ὅ τι ἄν σοι φαίνηται ἐν τῷ ὀστέῳ, καὶ ἐρώτησιν ποιέεσθαι πάντων τουτέων· τοῦ γὰρ μᾶλλόν τε καὶ ἧσσον τρωθέντος ταῦτ' ἐστὶ σημήϊα· καὶ ἢν ὁ τρωθεὶς καρωθῇ καὶ σκότος περιχυθῇ καὶ ἢν δῖνος ἔχῃ καὶ πέσῃ.

ις΄. Ὁκόταν δὲ τύχῃ ψιλωθὲν τὸ ὀστέον τῆς σαρκὸς ὑπὸ τοῦ βέλεος καὶ τύχῃ κατ' αὐτὰς τὰς ῥαφὰς γενόμενον τὸ ἕλκος, χαλεπὸν γίγνεται τὴν ἕδρην τοῦ βέλεος φράσασθαι τὴν ἐν τῷ ἄλλῳ ὀστέῳ φανερὴν γενομένην, εἴτ' ἔνεστι ἐν τῷ ὀστέῳ, εἴ τε μὴ ἔνεστι, ἢν γε τύχῃ γενομένη ἡ ἕδρη ἐν αὐτέῃσι τῇσι ῥαφῇσι. Συγκλέπτει γὰρ αὐτὴ ἡ ῥαφὴ τρηχυτέρη ἐοῦσα τοῦ ἄλλου ὀστέου, καὶ οὐ διάδηλον ὅ τι τε αὐτοῦ ῥαφή ἐστι καὶ ὅ τι τοῦ βέλεος ἕδρη, ἢν μὴ κάρτα μεγάλη γένηται ἡ ἕδρη. Προσγίνεται δὲ καὶ ῥῆξις τῇ ἕδρῃ ὡς ἐπὶ τὸ πουλὺ τῇ ἐν τῇσι ῥαφῇσι γενομένῃ καὶ γίνεται καὶ αὕτη ἡ ῥῆξις χαλεπωτέρη φράσασθαι, ἤ κου ἄλλοθι ἐῤῥωγότος τοῦ ὀστέου, διὰ τοῦτο ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν ῥαφὴν ἡ ῥῆξις γίνεται, ἢν ῥηγνύηται, ὡς ἐπὶ τὸ πουλύ. Ἑτοῖμον γὰρ ταύτῃ ῥήγνυσθαι τὸ ὀστέον καὶ διαχαλᾷν, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσιος τοῦ ὀστέου ταύτῃ καὶ διὰ τὴν ἀραιότητα καὶ δὴ ἅτε τῆς ῥαφῆς ἑτοίμης ἐούσης ῥήγνυσθαι καὶ διαχαλᾷν· τὰ δ' ἄλλα ὀστέα τὰ περιέχοντα τὴν ῥαφὴν μένει ἀῤῥαγέα, ὅτι ἰσχυρότερά ἐστι τῆς ῥαφῆς. Ἡ δὲ ῥῆξις ἡ κατὰ

inducunt os etiam praecidendo (praecisio enim et teli vestigium ad idem referuntur); sed tela huiusmodi neque magnopere os collidunt, neque findunt, neque a naturali statu recedens medium desidere faciunt.

XV. Ceterum praeter id, quod oculis tuis subiicitur, quidquid in osse tibi apparere videbitur etiam ex aegro requirendum, (etenim magis aut minus vulnerati haec sunt indicia), et num vulneratus alto sopore detentus fuerit et tenebrae oculis offusae, aut num vertigo eum prehenderit et conciderit.

XVI. At ubi osse a telo nudato vulnus ad ipsas suturas fieri contigerit, teli vestigium, quod in alio osse conspicuum est, difficile est nosse num in osse insit, nec ne, si in ipsis suturis exstiterit. Fallit enim sutura ipsa reliquo osse asperior, neque constat quid huius sutura sit et quid teli sedes, nisi haec admodum sit insignis. Accedit quoque ad teli vestigium in suturis ipsis exsistens plerumque rima, quae difficilius discernitur, quam si in alia capitis parte os fractum sit, propterea quod fere in ipsis suturis, si os frangatur, rima locum obtinet. Prompte enim os hac parte, ob eam, quam a natura habet, imbecillitatem, frangitur et elaxatur et propter raritatem et quia sutura prompte frangitur et elaxatur. Reliqua vero ossa suturam ambientia, quod sutura sint robustiora, citra fracturam permanent. At fractura ad suturam exsistens, suturae etiam laxatio est, nec facile est eam detegere, neque si orta sit a teli vestigio in sutura et si hac de causa hiet, neque si orta sit

τὴν ῥαφὴν γενομένη καὶ διαχάλασίς ἐστι τῆς ῥαφῆς καὶ φράσασθαι οὐκ εὐμαρὴς, οὔτε ἣν ὑπὸ ἕδρης τοῦ βέλεος γενομένης ἐν τῇ ῥαφῇ ῥαγῇ καὶ διαχαλάσῃ, οὔτε ἣν φλασθέντος τοῦ ὀστέου κατὰ τὰς ῥαφὰς ῥαγῇ καὶ διαχαλάσῃ· ἀλλ' ἔστι χαλεπώτερον φράσασθαι τὴν ἀπὸ τῆς φλάσιος ῥωγμήν. Ξυγκλέπτουσι γὰρ τὴν γνώμην καὶ τὴν ὄψιν τοῦ ἰητροῦ αὐταὶ αἱ ῥαφαὶ ῥωγμοειδέες φαινόμεναι καὶ τρηχύτεραι ἐοῦσαι τοῦ ἄλλου ὀστέου, ὅ τι μὴ ἰσχυρῶς διεκόπη καὶ διεχάλασε· διακοπὴ δὲ καὶ ἕδρη τὠυτόν ἐστι. Ἀλλὰ χρὴ εἰ κατὰ τὰς ῥαφὰς τὸ τρῶμα γένοιτο καὶ πρός γε τὸ ὀστέον καὶ ἐς τὸ ὀστέον στηρίξειε τὸ βέλος, προσέχοντα τὸν νόον ἀνευρίσκειν ὅ τι πέπονθε τὸ ὀστέον. Ἀπὸ γὰρ ἴσων τε βελέων τὸ μέγεθος καὶ ὁμοίων καὶ πολλὸν ἐλασσόνων καὶ ὁμοίως τρωθεὶς καὶ πολὺ ἧσσον, πολλῷ μέζον ἐκτήσατο τὸ κακὸν ἐν τῷ ὀστέῳ ὁ ἐς τὰς ῥαφὰς δεξάμενος τὸ βέλος, ἢ ὁ μὴ ἐς τὰς ῥαφὰς δεξάμενος. Καὶ τουτέων τὰ πολλὰ πρίεσθαι δεῖ· ἀλλ' οὐ χρὴ αὐτὰς τὰς ῥαφὰς πρίειν, ἀλλ' ἀποχωρήσαντα ἐν τῷ πλησίον ὀστέῳ τὴν πρίσιν ποιέεσθαι, ἢν πρίῃς

ιζ'. Περὶ δὲ ἰήσιος τρωσίων τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ ὅκως χρὴ ἐξελέγχειν τὰς πάθας τὰς ἐν τῷ ὀστέῳ γενομένας τὰς μὴ φανεράς, ὧδέ μοι δοκέει. Ἕλκος ἐν τῇ κεφαλῇ οὐ χρὴ τέγγειν οὐδενὶ, οὐδὲ οἴνῳ, ἀλλ' ὡς ἥκιστα, οὐδὲ καταπλάσσειν, οὐδὲ μοτῷ τὴν ἴησιν ποιέεσθαι, οὐδὲ ἐπιδεῖν χρὴ ἕλκος ἐν κεφαλῇ, ἢν μὴ ἐν τῷ μετώπῳ ᾖ τὸ ἕλκος ἐν τῷ ψιλῷ τῶν τριχῶν, ἢ περὶ τὴν ὀφρὺν καὶ τὸν ὀφθαλμόν. Ἐνταῦθα δὲ γενόμενα τὰ ἕλκεα καταπλάσιος καὶ ἐπιδέσιος μᾶλλον κέχρηται ἤ κου ἄλλοθι τῆς κεφαλῆς τῆς ἄλλης. Χρὴ δὲ οὐδὲ τὰ ἐν τῷ μετώπῳ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου καταπλάσσειν καὶ ἐπιδεῖν, ἀλλ' ἐπειδὰν παύσηται φλεγμαίνοντα καὶ τὸ οἴδημα καταστῇ παύσασθαι κα-

et hiet ob collisionem ossis ad ipsas suturas. Sed difficilius tamen cognoscitur fractura, quae a colliso osse facta est. Suturae enim rimae speciem referentes et reliquo osse asperiores, medici iudicium et visum fallunt, nisi os vehementer dissectum sit et elaxatum. Praecisio autem et teli sedes eodem referuntur. Sed ubi suturas vulnus attigerit et ipsum os et in osse telum insederit, mentem adhibere oportet, ut qua noxa os afficiatur inveniamus. Ab aequalibus enim magnitudine telis aut similibus, aut longe etiam minoribus, similiter ac multo levius vulneratus longe gravius offenditur, qui osse ad suturas telum excepit, quam qui alia parte. Et horum maior pars ad sectionem devenit: ad ipsas tamen suturas sectio non est adhibenda, verum, si sectionem adhibes, ab his recedendum et in proximo osse facienda est.

XVII. De capitis autem vulneribus eorumque curatione, quaque ratione latentes ossis affectiones deprehendi debeant, sic censeo. Capitis vulnus nulla re madefaciendum, ne vino quidem, sed quam minime. Neque vero cataplasmata, neque per linamenta curationem postulat. At neque deligandum capitis vulnus est, nisi in fronte sit, in parte pilis nudata, aut circa supercilium et oculum. Harum enim partium vulnera cataplasmatis et deligationis usum magis requirunt, quam quae alia reliqui capitis parte fiunt. At neque in his, quae in fronte sunt, toto tempore cataplasmate et deligatione utendum, sed ubi inflammatio

ταπλάσσοντα καὶ ἐπιδέοντα. Ἐν δὲ τῇ ἄλλῃ κεφαλῇ ἕλκος οὔτε μοτοῦν χρὴ, οὔτε καταπλάσσειν, οὔτ' ἐπιδεῖν, εἰ μὴ καὶ τομῆς δέοιτο.

ιη'. Τάμνειν δὲ χρὴ τῶν ἑλκέων τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ γενομένων καὶ ἐν τῷ μετώπῳ, ὅκου ἂν τὸ μὲν ὀστέον ψιλὸν ᾖ τῆς σαρκὸς καὶ δοκέῃ τι σῖνος ἔχειν ὑπὸ τοῦ βέλεος, τὰ δὲ ἕλκεα μὴ ἱκανὰ τὸ μέγεθος τοῦ μήκεος καὶ τῆς εὐρύτητος ἐς τὴν σκέψιν τοῦ ὀστέου, εἴ τι πέπονθε ὑπὸ τοῦ βέλεος κακὸν καὶ ὁκοῖόν τι πέπονθε, καὶ ὁκόσον ἡ μὲν σὰρξ πέφλασται καὶ τὸ ὀστέον ἔχει τὸ σῖνος, καὶ δ' αὖτε εἰ ἀσινές τέ ἐστι τὸ ὀστέον ὑπὸ τοῦ βέλεος καὶ μηδὲν πέπονθε κακὸν, καὶ ἐς τὴν ἴησιν ὁκοίης δεῖταί τινος τό τε ἕλκος, ἥ τε σὰρξ καὶ ἡ πάθη τοῦ ὀστέου. Τὰ δὴ τοιαῦτα τῶν ἑλκέων τομῆς δεῖται. Καὶ ἂν τὸ μὲν ὀστέον ψιλωθῇ τῆς σαρκὸς, ὑπόκοιλα δὲ ᾖ ἐς πλάγιον ἐπιπολὺ, ἐπανατάμνειν τὸ κοῖλον, ὅκου μὴ εὐμαρές ἐστι τῷ φαρμάκῳ ἀφικέσθαι, ὁκοίῳ ἄν τινι χρή· καὶ τὰ κυκλοτερέα τῶν ἑλκέων καὶ ὑπόκοιλα ἐπὶ πουλὺ, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπανατάμνων τὸν κύκλον διχῆ κατὰ μῆκος, ὥσπερ πέφυκε ὥνθρωπος, μακρὸν ποιέειν τὸ ἕλκος.

ιθ'. Τάμνοντι δὲ κεφαλὴν τὰ μὲν ἄλλα τῆς κεφαλῆς ἀσφάλειαν ἔχει ταμνόμενα· ὁ δὲ κρόταφος καὶ ἄνωθεν ἔτι τοῦ κροτάφου κατὰ τὴν φλέβα τὴν διὰ τοῦ κροτάφου φερομένην, τοῦτο δὲ τὸ χωρίον μὴ τάμνειν· σπασμὸς γὰρ ἐπιλαμβάνει τὸν τμηθέντα. Καὶ ἢν μὲν ἐπ' ἀριστερὰ τμηθῇ κροτάφου, τὰ ἐπὶ δεξιὰ

cessarit et tumor conquieverit, ab his desistendum. In reliquis autem capitis vulneribus neque linamentis, neque cataplasmate neque deligatione utendum, nisi sectione opus sit.

XVIII. Sectionem autem postulant capitis et frontis vulnera, ubi os quidem carne nudatum fuerit et sub telo noxiam aliquam sensisse videatur, ipsa vero vulnera non satis idoneam habeant longitudinem et latitudinem, qua perspici possit, numquid os sub telo male affectum sit, et qualem noxiam senserit, et quantum quidem carnis collisum sit et quantum offensionis os senserit, contraque num os a telo inviolatum manserit, nihilque mali senserit et quanam curatione tum vulnus, tum caro, tum ossis offensio opus habeat. Atque eiusmodi sane vulnera sectionem postulant. Tum etiam ubi os quidem carne nudatum fuerit, vulnera autem obliquam quandam cavitatem habeant, abunde cavum incidere oportet, ubi medicamentum, quocumque opus fuerit, non facile eo pervenire potest. Sed et vulnera orbiculata et admodum cava, eiusmodi quoque incidere oportet, ut orbe in longitudinem bifariam diviso, prout est hominis natura, vulnus longum efficiatur.

XIX. At in capitis sectione ceterae quidem capitis partes tuto secari possunt, tempus vero et quod adhuc supra est iuxta venam, quae per tempora fertur, haec inquam regio secari non debet. Nervorum enim distentione prehenditur qui sectus est. At si sinistra tempora secta fuerint, dextra

ὁ σπασμὸς ἐπιλαμβάνει· ἢν δ' ἐπὶ τὰ δεξιὰ τμηθῇ κροτάφου, τὰ ἐπ' ἀριστερὰ ὁ σπασμὸς ἐπιλαμβάνει.

κ'. Ὅταν οὖν τάμνῃς ἕλκος ἐν κεφαλῇ ὀστέων εἵνεκα τῆς σαρκὸς ἐψιλωμένων, θέλων εἰδέναι εἴ τι ἔχει τὸ ὀστέον κακὸν ὑπὸ τοῦ βέλεος, ἢ καὶ οὐκ ἔχει, τάμνειν χρὴ τὸ μέγεθος τὴν ὠτειλὴν, ὁκόση ἂν δοκέῃ ἀποχρῆναι. Τάμνοντα δὲ χρὴ ἀναστεῖλαι τὴν σάρκα ἀπὸ τοῦ ὀστέου, ἔπειτα διαμοτῶσαι τὸ ἕλκος πᾶν μοτῷ, ὅστις εὐρύτατον τὸ ἕλκος παρέξει ἐς τὴν ὑστεραίην ξὺν ἐλαχίστῳ πόνῳ· μοτώσαντα δὲ καταπλάσματι χρῆσθαι ὁκόσον ἄν περ χρόνον καὶ τῷ μοτῷ, μάζῃ ἐκ λεπτῶν ἀλφίτων· ἐν ὄξει δὲ μάσσειν, ἢ ἕψειν, καὶ γλίσχρην ποιέειν ὡς μάλιστα.

κα'. Τῇ δ' ὑστεραίῃ ἐπειδὰν ἐξέλῃς τὸν μοτὸν, κατιδὼν τὸ ὀστέον ὅ τι πέπονθε, ἐὰν μή σοι καταφανὴς ᾖ ἡ τρῶσις, ὁκοίη τίς ἐστι ἐν τῷ ὀστέῳ, μηδὲ διαγινώσκῃς εἴτε τι ἔχει τὸ ὀστέον κακὸν ἐν ἑωυτέῳ, ἢ καὶ οὐκ ἔχει, τὸ δὲ βέλος δοκέῃ ἀφικέσθαι ἐς τὸ ὀστέον καὶ σίνασθαι, ἐπιξύειν χρὴ τῷ ξυστῆρι κατὰ βάθος καὶ κατὰ μῆκος τοῦ ἀνθρώπου, ὡς πέφυκε, καὶ αὖτις ἐπικάρσιον τὸ ὀστέον, τῶν ῥήξεων εἵνεκα τῶν ἀφανέων ἰδεῖν καὶ τῆς φλάσιος εἵνεκα τῆς ἀφανέος, τῆς οὐκ ἐσφλωμένης ἔσω ἐκ τῆς φύσιος τῆς κεφαλῆς τοῦ ἄλλου ὀστέου. Ἐξελέγχει γὰρ ἡ ξύσις μάλα, ἢν μὴ καὶ ἄλλως καταφανέες ἔωσι αὗται αἱ πάθαι ἐοῦσαι ἐν τῷ ὀστέῳ. Καὶ ἢν ἕδρην ἴδῃς ἐν τῷ ὀστέῳ τοῦ βέλεος, ἐπιξύειν χρὴ αὐτήν τε τὴν ἕδρην καὶ τὰ περιέχοντα αὐτὴν ὀστέα, μὴ πολλάκις τῇ ἕδρῃ προσγένηται ῥῆξις καὶ φλάσις, ἢ μούνη φλάσις, ἔπειτα λανθάνῃ οὐ καταφανέα ἐόντα.

convulsio prehendit, sin ad dextra sectio fuerit, sinistra convelluntur.

XX. Ubi igitur ossium carne nudatorum causa vulnus in capite secatur, ut cognoscas sub telo os aliquod vitium senserit, nec ne, vulnus ea magnitudine superiore parte, quanta opus esse videbitur, secari debet. Cum autem inciditur, carnem ab osse diducere oportet. Tum linamentis vulnus implendum, quae in posterum diem quam minimo labore vulnus amplissimum exhibeant. Admotis linamentis cataplasmate quamdiu linamenta adhibentur utendum, maza ex tenuissima polenta, quam aceto subigere aut coquere oportet, ut quam maxime glutinosa reddatur.

XXI Postridie exemptis linamentis, ubi os affectum conspexeris, si cuiusmodi plaga in osse fuerit non sit tibi conspicua, neque diiudices os mali aliquid in se receperit, necne, telum autem ad os pervenisse ipsumque offendisse videatur, id scalpro rasorio in altitudinem et longitudinem, prout ex hominis natura, et rursus transversum os radendum est, ob rimas, quae in conspectum non veniunt, aut collisionem non apparentem, ubi os medium non desederit, neque e sua natura e reliquo capitis osse intro recesserit. Ubi namque os deraseris, facile deprehendes ossis ex telo affectiones, si alioqui in conspectum non venerint. Quodsi teli vestigium in osse conspiciatur, ipsum quoque eradendum est, tum circum ambientia ossa, ne cum saepe ad teli vestigium fissum et collisum, aut collisum tantum accedat, ea postea lateant, neque in conspectum veniant.

κβ΄. Ἐπειδὰν δὲ ξύσῃς τὸ ὀστέον τῷ ξυστῆρι, ἢν μὲν δοκέῃ ἐς πρίσιν ἀφίκειν ἡ τρῶσις τοῦ ὀστέου, πρίειν χρὴ καὶ τὰς τρεῖς ἡμέρας μὴ ὑπερβάλλειν ἀπρίωτον, ἀλλ᾽ ἐν ταύτῃσι πρίειν ἄλλως τε καὶ θερμῆς ἐούσης τῆς ὥρης, ἢν ἐξ ἀρχῆς λαμβάνῃς τὸ ἴημα. Ἢν δε ὑποπτεύσῃς μὲν τὸ ὀστέον ἐῤῥωγέναι ἢ πεφλάσθαι, ἢ ἀμφότερα ταῦτα, τεκμαιρόμενος ὅτι ἰσχυρῶς τέτρωται ἐκ τῶν λόγων τοῦ τρωματίου, καὶ ὅτι ὑπὸ ἰσχυροτέρου τοῦ τρώσαντος, ἢν ἕτερος ὑφ᾽ ἑτέρου τρωθῇ, καὶ τὸ βέλος ὅτῳ ἐτρώθη ὅτι τῶν κακούργων βελέων ἦν, ἔπειτα τὸν ἄνθρωπον ὅτι δῖνός τε ἔλαβε καὶ σκότος καὶ ἐκαρώθη καὶ κατέπεσε· τούτων δὲ οὕτω γενομένων, ἢν μὴ διαγινώσκῃς, εἰ ἔῤῥωγε τὸ ὀστέον ἢ πέφλασται, ἢ καὶ ἀμφότερα ταῦτα, μήτε ἄλλως, μήτε ὁρέων, ἐπὶ τὸ ὀστέον ἐπιτιθέναι τηκτόν τι μέλαν, μοτὸν δεύσας τῷ μέλανι τῷ τηκομένῳ· τό τε ἕλκος στεῖλαι καὶ ὑποτείνας ὀθόνιον ἐλαίῳ τέγξας, εἶτα καταπλάσας τῇ μάζῃ, ἐπιδῆσαι· τῇ δ᾽ ὑστεραίῃ ἀπολύσας καὶ ἐκκαθήρας τὸ ἕλκος, ἐπιξῦσαι. Καὶ ἢν μὴ ᾖ ὑγιές, ἀλλ᾽ ἐῤῥώγῃ καὶ πεφλασμένον ᾖ, τὸ μὲν ἄλλο ἔσται ὀστέον λευκὸν ἐπιξυόμενον, ἡ δὲ ῥωγμὴ καὶ ἡ φλάσις, κατατακέντος τοῦ φαρμάκου, δεξαμένη ἐς ἑωυτὴν μέλαν ἐὸν, ἔσται μέλαινα ἐν λευκῷ τῷ ὀστέῳ τῷ ἄλλῳ. Ἀλλὰ χρὴ αὖτις τὴν ῥωγμὴν ταύτην φανεῖσαν μέλαιναν ἐπιξέειν κατὰ βάθος· καὶ ἢν μὲν ἐπιξύων τὴν ῥωγμὴν ἐξέλῃς καὶ ἀφανέα ποιήσῃς, φλάσις μὲν γεγένηται τοῦ ὀστέου ἢ μᾶλλον, ἢ ἧσσον, ἥτις περ ἔῤῥηξε καὶ τὴν ῥωγμὴν τὴν ἀφανισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ξυστῆρος. ἧσσον δὲ φοβερὸν καὶ ἧσσον ἂν πρῆγμα ἀπ᾽ αὐτέης γένοιτο ἀφανισθείσης τῆς ῥωγμῆς. Ἢν δὲ κατὰ βάθος ᾖ, καὶ μὴ ἐθέλῃ ἐξιέναι ἐπιξυομένη, ἀφίκει ἐς πρίσιν ἡ τοιαύτη ξυμφορή. Ἀλλὰ χρὴ πρίσαντα τὰ λοιπὰ ἰητρεύειν τὸ ἕλκος.

XXII. Postquam autem os scalpro eraseris, si quidem ossis vulnus ad sectionem tendere videatur, intra triduum ad sectionem veniendum, neque id spatium citra sectionem superandum, idque praecipue si calida anni tempestate ab initio curationem susceperis At si os quidem fissum suspiceris, aut collisum, aut utrumque, ex vulnerati sermonibus de vulneris magnitudine coniecturam faciens, quod a robusto vulnus illatum sit, si alter ab altero vulneratus fuerit, quodque telum, quo vulnus fuerit inflictum, ex eorum sit genere, quae noxam inferunt, tum quia aeger vertigine correptus fuerit, aut tenebrae oculis offusae, aut alto sopore detentus conciderit. Quae quidem ubi inciderint, nisi dignoscas osne fissum sit aut collisum, aut utroque modo vitiatum, neque alia ratione, neque visu distinguens, super os nigrum aliquod medicamentum liquabile imponendum, madefacto linamento nigro illo liquefacto, et vulnus claudendum et, subiecto linteo oleo madefacto, deinde cataplasmate ex maza imposito, deligandum, postridie vero vulnere resoluto ac repurgato os deradendum. Et si integrum non fuerit, sed fissum et collisum, reliquum quidem os erasum album erit. At fissum et collisum in se medicamentum liquefactum recipiens, reliquo osse albo exsistente, nigrum conspicietur. Verum iterum rimam ipsam nigram illam in conspectum venientem alte radere oportet. Ac si quidem radendo rimam exemeris et deleveris, collisum quidem os plus aut minus fuit, ex quo rimam accepit, quam scalper rasorius delevit. At rimâ deletâ res minus terret, minusque negotii exhibet. Ubi vero altius descendit, neque radendo eximi potest, in hoc casu ad sectionem deveniendum est. Ceterum sectione utentem in reliquo ad vulneris curationem intentum esse oportet.

κγ΄. Φυλάσσεσθαι δὲ χρὴ ὅκως μή τι κακὸν ἀπολαύσῃ τὸ ὀστέον ἀπὸ τῆς σαρκὸς, ἢν κακῶς ἰητρεύηται. Ὀστέῳ γὰρ καὶ πεπρισμένῳ καὶ ἄλλως ἐψιλωμένῳ, ὑγιεῖ δὲ ἐόντι καὶ ἔχοντι τι σῖνος ὑπὸ τοῦ βέλεος, δοκέοντι δὲ ὑγιεῖ εἶναι, κίνδυνός ἐστι μᾶλλον ὑπόπυον γενέσθαι, ἢν καὶ ἄλλως μὴ μέλλῃ, ἢν ἡ σὰρξ ἡ περιέχουσα τὸ ὀστέον κακῶς θεραπεύηται καὶ φλεγμαίνῃ τε καὶ περισφίγγηται· πυρετῶδες γὰρ γίγνεται καὶ πολλοῦ φλογμοῦ πλέον. Καὶ δὴ τὸ ὀστέον ἐκ τῶν περιεχουσῶν σαρκῶν ἐς ἑωυτὸ θέρμην τε καὶ φλογμὸν καὶ ἄραδον ἐμποιέει καὶ σφυγμὸν καὶ ὁκόσα περ ἡ σὰρξ ἔχει κακὰ ἐν ἑωυτῇ· καὶ ἐκ τουτέων ἤδη ὑπόπυον γίνεται. Κακὸν δὲ καὶ ὑγρήν τε εἶναι τὴν σάρκα ἐν τῷ ἕλκει καὶ μυδῶσαν, καὶ ἐπὶ πολλὸν χρόνον καθαίρεσθαι. Ἀλλὰ χρὴ διάπυον μὲν ποιῆσαι τὸ ἕλκος ὡς τάχιστα· οὕτω γὰρ ἂν ἥκιστα φλεγμαίνοι τὰ περιέχοντα τὸ ἕλκος καὶ τάχιστα καθαρὸν εἴη· ἀνάγκη γὰρ ἔχει τὰς σάρκας τὰς κοπείσας καὶ φλασθείσας ὑπὸ τοῦ βέλεος ὑποπύους γενομένας ἐκτακῆναι. Ἐπειδὰν δὲ καθαρθῇ, ξηρότερον χρὴ γίγνεσθαι τὸ ἕλκος· οὕτω γὰρ ἂν τάχιστα ὑγιὲς γένοιτο, ξηρῆς σαρκὸς βλαστούσης καὶ μὴ ὑγρῆς, καὶ οὕτως οὐκ ἂν ὑπερσαρκήσειε τὸ ἕλκος. Ὁ δ᾽αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῆς μήνιγγος τῆς περὶ τὸν ἐγκέφαλον· ἢν γὰρ αὐτίκα ἐκπρίσας τὸ ὀστέον καὶ ἀφελὼν ἀπὸ τῆς μήνιγγος ψιλώσῃς αὐτὴν, καθαρὴν χρὴ ποιῆσαι ὡς τάχιστα καὶ ξηρὴν, ὡς μὴ ἐπὶ πουλὺν χρόνον ὑγρὴ ἐοῦσα μυδῇ τε καὶ ἐξαίρηται· τούτων γὰρ οὕτω γενομένων σαπῆναι αὐτὴν κίνδυνος.

κδ΄. Ὀστέον δὲ ὅ τι δὴ ἀποστῆναι δεῖ ἀπὸ τοῦ ἄλλου ὀστέου ἕλκεος ἐν κεφαλῇ γενομένου, ἕδρης τε ἐούσης τοῦ βέλεος ἐν τῷ ὀστέῳ, ἢ ἄλλως ψιλωθέντος τοῦ ὀστέου, ἀφίσταται ἐπὶ πουλὺ

XXIII. Cavendum autem ne os a male curata carne aliquid vitii contrahat. Os enim sectionem expertum et alioqui nudatum, integrum tamen, aut quod a telo offensionem accepit, sed integrum videtur, magis periclitatur ne purulentum evadat, quamvis id alias futurum non sit, si caro os ambiens male curetur et inflammationem concipiat et constricta sit. Igneum enim evadit multoque ardore redundat, saneque os ipsum ex superiectis carnibus calorem, incendium, perturbationem, pulsum, ceteraque vitia, quibus caro vexatur, in se inducit, ex hisque purulentum evadit. Vitiosa autem est vulneris caro humida et nimia uligine marcescens, idque longo tempore repurgari. Sed quam celerrime quidem vulnus ad suppurationem adducere oportet. Hac enim ratione vulnus ambientes partes minime inflammatione vexabuntur, ipsumque purum citissime evadet. A telo namque tum concisas, tum collisas carnes in pus verti atque ita tabescere necesse est. At ubi repurgatum vulnus fuerit, siccius evadat oportet. Sic enim citissime sanescet, et caro sicca minimeque humida succrescet, neque hoc pacto in vulnere caro modum excedet. Eadem quoque est ratio membranae cerebrum ambientis. Ea enim protinus osse secto et exempto denudata, quam citissime purgari et siccari debet, ne si diutius madescat, tum nimia uligine marcescat, tum in tumorem assurgat. His enim ita se habentibus periculum est ne ipsa putrescat.

XXIV. At vero in capitis vulnere os, quod ab alio quovis osse abscessurum est, sive teli vestigium in osse relictum sit, sive alioqui os nudatum sit, plerumque abs-

ἔξαιμον γενόμενον. Ἀναξηραίνεται γὰρ τὸ αἷμα ἐκ τοῦ ὀστέου ὑπό τε τοῦ χρόνου καὶ ὑπὸ φαρμάκων τῶν πλείστων· τάχιστα δ᾽ ἂν ἀποσταίη, εἴ τις τὸ ἕλκος ὡς τάχιστα καθήρας ξηραίνοι τὸ λοιπὸν τό τε ἕλκος καὶ τὸ ὀστέον καὶ τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἧσσον. Τὸ γὰρ μάλιστα ἀποξηρανθὲν καὶ ἀποστρακωθὲν, τοῦτο τάχιστα ἀφίσταται ἀπὸ τοῦ ἄλλου ὀστέου τοῦ ἐναίμου τε καὶ ζῶντος, αὐτὸ ἔξαιμόν τε γενόμενον καὶ ξηρόν.

κε΄. Ὅσα δὲ τῶν ὀστέων ἐσφλᾶται ἔσω ἐκ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτῶν καταῤῥαγέντα, ἢ καὶ διακοπέντα, πάνυ εὐρέα, ἀκινδυνότερα τὰ τοιαῦτα γίνεται, ἐπὴν ἡ μήνιγξ ὑγιὴς ῇ· καὶ τὰ πλέοσι ῥωγμῇσι ἐσκαταῤῥαγέντα καὶ εὐρυτέρῃσι ἔτι ἀκινδυνότερα καὶ εὐμαρέστερα ἐς τὴν ἀφαίρεσιν γίνεται. Καὶ οὐ χρὴ πρίειν τῶν τοιούτων οὐδὲν, οὐδὲ κινδυνεύειν τὰ ὀστέα πειρώμενον ἀφαιρέειν, πρὶν ἢ αὐτόματα ἐπανίῃ. Ἐπανέρχεται δὲ τῆς σαρκὸς ὑποφυομένης· ὑποφύεται δὲ ἐκ τῆς διπλόης τοῦ ὀστέου καὶ ἐκ τοῦ ὑγιέος, ἢν ἡ ἄνωθεν μοῖρα τοῦ ὀστέου μούνη σφακελίσῃ. Οὕτω δ᾽ ἂν τάχιστα ἥ τε σὰρξ ὑποφύοιτο καὶ βλαστάνοι καὶ τὰ ὀστέα ἐπανίοι, εἴ τις τὸ ἕλκος ὡς τάχιστα διάπυον ποιήσας καθαρὸν ποιήσεται. Καὶ ἢν διὰ παντὸς τοῦ ὀστέου ἄμφω αἱ μοῖραι ἐσφλασθῶσι ἔσω ἐς τὴν μήνιγγα, ἥ τε ἄνω μοῖρα τοῦ ὀστέου καὶ ἡ κάτω, ἰητρεύοντι ὡσαύτως τὸ ἕλκος ὑγιὲς τάχιστα ἔσται καὶ τὰ ὀστέα τάχιστα ἐπάνεισι τὰ ἐσφλασθέντα ἔσω.

κϛ΄. Τῶν δὲ παιδίων τὰ ὀστέα καὶ λεπτότερά ἐστι, καὶ μαλθακώτερα διὰ τοῦτο, ὅτι ἐναιμότερά ἐστι καὶ κοῖλα

cedit, ubi exsangue redditum fuerit. Resiccatur enim sanguis in osse tempore, et sub plurimis medicamentis. Abscedet autem celerrime, si quis quam citissime repurgato vulnere, ceterum tum vulnus, tum os siccet, tum maius vulnus, tum minus. Quod enim maxime resiccatum est et in testulam abiit, id a reliquo osse vitam et sanguinem habente citissime abscedit, quum ipsum exsangue sit et siccum.

XXV. Ossa, quae a suo naturali statu recedunt et media desidunt, fracta aut late admodum praecisa, minus habent periculi ubi membrana integra fuerit, quaeque rimis pluribus et latioribus intus fracta sunt minus etiam periculo sunt obnoxia et facilius eximuntur, neque horum quidquam sectione indiget, neque cum periculo ossa auferre tentandum, prius quam sponte sursum cedant. Sursum autem redeunt carne subnascente, quae ex ossis meditullio, ubi ossa inter se connectuntur et ab eo, quod sanum est, succrescit, si superior tantum ossis pars corrupta sit. Hac vero ratione tum caro celerrime succrescet et pullulabit, tum ossa sursum educentur, si quis vulnus quam citissime ad suppurationem adducat et repurget. Quod si os totum utraque ex parte tam superiore quam inferiore deorsum ad membranam insederit, sub eadem curatione et vulnus citissime sanescet et ossa deorsum insidentia celerrime sursum educentur.

XXVI. At puerorum ossa et tenuiora sunt et ob eam causam molliora, quod sanguine magis redundant, et cava

καὶ σηραγγώδεα, καὶ οὔτε σκληρὰ, οὔτε πυκνὰ, οὔτε στερέα. Καὶ ὑπὸ τῶν βελέων ἴσων τε ἐόντων καὶ ἀσθενεστέρων καὶ τρωθέντων ὁμοίως τε καὶ ἧσσον, τὸ τοῦ νεωτέρου παιδίου καὶ μᾶλλον καὶ θᾶσσον ὑποπυΐσκεται ἢ τὸ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ ἐν ἐλάσσονι χρόνῳ· καὶ ὅσα ἂν ἄλλως μέλλῃ ἀποθανεῖσθαι ἐκ τοῦ τρώματος, ὁ νεώτερος τοῦ πρεσβυτέρου θᾶσσον ἀπόλλυται.

κζ'. Ἀλλὰ χρὴ, ἢν ψιλωθῇ τῆς σαρκὸς τὸ ὀστέον, προσέχοντα τὸν νόον πειρῆσθαι διαγινώσκειν, ὅ τι μὴ ἔστι τοῖσι ὀφθαλμοῖσι ἰδεῖν καὶ γνῶναι, εἰ ἔῤῥωγε τὸ ὀστέον καὶ πέφλασται, ἢ εἰ μοῦνον πέφλασται, καὶ εἰ ἕδρης γενομένης τοῦ βέλεος πρόσεστι φλάσις ἢ ῥωγμὴ, ἢ ἄμφω ταῦτα· καὶ ἤν τι τούτων πεπόνθῃ τὸ ὀστέον, ἀφεῖναι τοῦ αἵματος τρυπῶντα τὸ ὀστέον σμικρῷ τρυπάνῳ, φυλασσόμενον ἐπ' ὀλίγον· λεπτότερον γὰρ τὸ ὀστέον καὶ ἐπιπολαιότερον τῶν νέων ἢ τῶν πρεσβυτέρων.

κη'. Ὅστις δὲ μέλλει ἐκ τρωμάτων ἐν κεφαλῇ ἀποθνήσκειν καὶ μὴ δυνατὸν αὐτὸν ὑγιᾶ γενέσθαι, μηδὲ σωθῆναι, ἐκ τῶνδε τῶν σημείων χρὴ τὴν διάγνωσιν ποιέεσθαι τοῦ μέλλοντος ἀποθνήσκειν, καὶ προλέγειν τὸ μέλλον ἔσεσθαι. Πάσχει γὰρ τάδε· ὁκόταν τις ὀστέον κατεηγὸς, ἢ ἐῤῥωγὸς, ἢ πεφλασμένον, ἢ ὅτῳ γοῦν τρόπῳ κατεηγὸς μὴ ἐννοήσας ἁμάρτῃ, καὶ μήτε ξύσῃ, μήτε πρίσῃ δεόμενον, μεθῇ δὲ ὡς ὑγιέος ὄντος τοῦ ὀστέου, πρὸ τῶν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμερέων πυρετὸς ἐπιλήψεται ὡς ἐπὶ πουλυ ἐν χειμῶνι, ἐν δὲ τῷ θέρει μετὰ τὰς ἑπτὰ ἡμέρας ὁ πυρετὸς ἐπιλαμβάνει. Καὶ ἐπειδὰν τουτο γένηται, τὸ ἕλκος ἄχροον γίνεται, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἰχὼρ ῥέει σμικρὸς, καὶ τὸ φλεγμαῖνον ἐκτέθνηκε ἐξ αὐτοῦ, καὶ βλιχῶδες γίνεται καὶ φαίνεται ὥσπερ

et cavernosa, non dura, non densa, non solida. Et si sub telis aequalibus et imbecillioribus aequale aut etiam levius vulnus acceptum sit, iunioris pueri os magis et citius minorique spatio purulentum evadit quam senioris, ac si alioqui ex vulnere moriundum sit, iunior seniore citius perit.

XXVII. Verum ubi os a carne nudatum fuerit, animi intentione adhibita conandum est ut cognoscas, quod quidem oculis videre non licet nec discernere, num os fissum sit et collisum, an collisum tantum, et num ad teli vestigium collisio vel rima, vel utrumque accesserit. Ac si quid horum senserit, per exiguam terebram perforato osse sanguis detrahendus, adhibita cautione ut ad parvam altitudinem tantum perfores, quod os iuvenum quam seniorum sit tenuius et minus crassum.

XXVIII. At ubi quis ex capitis vulneribus periturus est, neque ulla ratione sanitatem recipere, neque servari potest, hunc ex his notis moriturum dignoscere licet, et ex his quae ei contingunt, quod eventurum est praedicere. Ubi os fractum, aut fissum, aut collisum, aut quocumque modo fractum esse quis intellexerit, neque per errorem raserit, aut secuerit cum eo opus sit, sed id neglexerit quasi os sanum esset, ante decimum quartum diem hieme plerumque febris invadet, aestate vero post septimum. Quod ubi contigerit vulnus pravum colorem induit ex eoque sanies parca effluit, et quod in eo inflammatum est emoritur, sordidumque fit, ac salsamentum refert, colore

τάριχος, χροιὴν πυῤῥὸν, ὑποπέλιον, καὶ τὸ ὀστέον σφακελίζειν τηνικαῦτα ἄρχεται καὶ γίνεται περκνὸν, λευκὸν ὂν, τελευταῖον δὲ ἔπωχρον γενόμενον ἢ ἔκλευκον. Ὅταν δ᾽ἤδη ὑπόπυον ᾖ, φλυκταῖναι γίνονται καὶ παραφρονέων τελευτᾷ. Καὶ σπασμὸς ἐπιλαμβάνει τοὺς πλείστους τὰ ἐπὶ θάτερα τοῦ σώματος· ἢν μὲν ἐν τῷ ἐπ᾽ ἀριστερὰ τῆς κεφαλῆς ἔχῃ τὸ ἕλκος, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τοῦ σώματος ὁ σπασμὸς λαμβάνει· ἢν δ᾽ ἐν τῷ ἐπὶ δεξιὰ τῆς κεφαλῆς ἔχῃ τὸ ἕλκος, τὰ ἐπ᾽ ἀριστερὰ τοῦ σώματος ὁ σπασμὸς ἐπιλαμβάνει. Εἰσὶ δ᾽οἳ καὶ ἀπόπληκτοι γίνονται· καὶ οὕτως ἀπόλλυνται πρὸ ἑπτὰ ἡμερέων ἐν θέρει, ἢ τεσσάρων καὶ δέκα ἐν χειμῶνι. Ὁμοίως δὲ τὰ σημεῖα ταῦτα σημαίνει καὶ ἐν πρεσβυτέρῳ ἐόντι τῷ τρωματίῃ καὶ ἐν νεωτέρῳ. Ἀλλὰ χρὴ εἰ ἐννοοίης τὸν πυρετὸν ἐπιλαμβάνοντα καὶ τῶν ἄλλων τι σημεῖον τούτῳ προσγενόμενον, μὴ διατρίβειν, ἀλλὰ πρίσαντα τὸ ὀστέον πρὸς τὴν μήνιγγα, ἢ καταξύσαντα τῷ ξυστῆρι, -- εὔπριστον δὲ γίνεται καὶ εὔξυστον, -- ἔπειτα τὰ λοιπὰ οὕτως ἰητρεύειν, ὅκως ἂν δοκέῃ ξυμφέρειν πρὸς τὸ γινόμενον ὁρῶν.

κθ΄. Ὅταν δ᾽ἐπὶ τρώματι ἐν κεφαλῇ, ἀνθρώπου ἢ πεπριωμένου, ἢ ἀπριώτου, ἐψιλωμένου δὲ τοῦ ὀστέου, οἴδημα ἐπιγένηται ἐρυθρὸν καὶ ἐρυσιπελατῶδες ἐν τῷ προσώπῳ καὶ ἐν τοῖσι ὀφθαλμοῖσι ἀμφοτέροισι, ἢ τῷ ἑτέρῳ, καὶ, εἴ τις ἅπτοιτο τοῦ οἰδήματος, ὀδυνῷτο καὶ πυρετὸς ἐπιλαμβάνοι καὶ ῥῖγος, τὸ δὲ ἕλκος αὐτό τε ἀπὸ τῆς σαρκὸς καλῶς ἔχοι ἰδέσθαι καὶ τἀπὸ τοῦ ὀστέου καὶ τὰ περιέχοντα τὸ ἕλκος ἔχοι καλῶς, πλὴν τοῦ οἰδήματος τοῦ ἐν τῷ προσώπῳ, καὶ ἄλλην ἁμαρτάδα μηδεμίαν ἔχοι τὸ οἴδημα τῆς ἄλλης διαίτης, τούτου χρὴ τὴν κάτω κοιλίην ὑποκαθῆραι φαρμάκῳ, ὅ τι χολὴν ἄγει, καὶ οὕτω

fulvum et aliquantulum lividum, tuncque os corruptione vitiari incipit, et nigrescit, album existens, ad extremum vero perpallidum et exalbicans factum. Cum vero tandem purulentum exstiterit, phlyctaenae exoriuntur et cum delirio mors contingit; plerosque etiam altera corporis parte nervorum distentio invadit. Siquidem sinistra capitis parte vulnus fuerit, dextram corporis partem convulsio prehendit. Sin vero dextra capitis parte vulnus fuerit, sinistra corporis pars convulsione corripitur. Quidam etiam attoniti fiunt, eoque modo aestate ante septimum diem, aut decimum quartum hieme pereunt. Idem quoque haec indicia significant tum in senioris vulnere, tum iunioris. Ceterum ubi febrem occupasse, vel aliquod aliud signum huic adesse cognoveris, minime differendum est, sed os ad membranam usque secandum, aut scalpro eradendum, facile autem secatur et eraditur, tum in reliquis ea curatio adhibenda, quae commoda videbitur, ad id quod fit oculos intendendo.

XXIX. At ubi in capitis vulnere, sive serra fuerit adhibita, sive non, nudato tamen osse, tumor rubicundus ad erysipelatis naturam accedens in facie et oculis utrisque, vel altero subortus fuerit, quique ad contactum doleat, ac febris et rigor corripiat, vulnus vero ipsum, quod ad carnem osque attinet, ad adspectum recte habeat, quaeque vulnus ambiunt bene habeant, excepto faciei tumore, eique nullum aliud peccatum in reliqua victus ratione accesserit, medicamento, quod bilem expellat, homini alvus purganda est. Quo sic purgato, tum febris remittit, tum tumor

καθαρθέντος ὅ τε πυρετὸς ἀφίησι καὶ τὸ οἴδημα καθίσταται καὶ ὑγιὴς γίνεται. Τὸ δὲ φάρμακον χρὴ διδόναι πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου ὁρῶν, ὡς ἂν ἔχῃ ἰσχύος.

λ. Περὶ δὲ πρίσιος, ὅταν καταλάβῃ ἀνάγκη πρίσαι ἄνθρωπον, ὧδε γινώσκειν· ἢν ἐξ ἀρχῆς λαβὼν τὸ ἴημα πρίῃς, οὐ χρὴ ἐκπρίειν τὸ ὀστέον πρὸς τὴν μήνιγγα αὐτίκα· οὐ γὰρ συμφέρει τὴν μήνιγγα ψιλὴν εἶναι τοῦ ὀστέου ἐπὶ χρόνον πουλὺν κακοπαθοῦσαν, ἀλλὰ τελευτῶσά πη καὶ διεμύδησε. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερος κίνδυνος, ἢν αὐτίκα ἀφαιρέῃς πρὸς τὴν μήνιγγα ἐκπρίσας τὸ ὀστέον, τρῶσαι ἐν τῷ ἔργῳ τῷ πρίονι τὴν μήνιγγα. Ἀλλὰ χρὴ πρίοντα ἐπειδὰν ὀλίγου πάνυ δέῃ διαπεπρίσθαι, καὶ ἤδη κινέηται τὸ ὀστέον, παύσασθαι πρίοντα, καὶ ἐᾶν ἐπὶ τὸ αὐτόματον ἀποστῆναι τὸ ὀστέον. Ἐν γὰρ τῷ διαπριώτῳ ὀστέῳ καὶ ἐπιλελειμμένῳ τῆς πρίσιος, οὐκ ἂν ἐπιγένοιτο κακὸν οὐδέν· λεπτὸν γὰρ τὸ λειπόμενον ἤδη γίνεται. Τὰ δὲ λοιπὰ ἰῆσθαι χρὴ, ὡς ἂν δοκέῃ ξυμφέρειν τῷ ἕλκεϊ.

λα΄. Πρίοντα δὲ χρὴ πυκινὰ ἐξαιρέειν τὸν πρίονα τῆς θερμασίης εἵνεκα τοῦ ὀστέου καὶ ὕδατι ψυχρῷ ἐναποβάπτειν. Θερμαινόμενος γὰρ ὑπὸ τῆς περιόδου ὁ πρίων καὶ τὸ ὀστέον ἐκθερμαίνων καὶ ἀναξηραίνων κατακαίει καὶ μεῖζον ποιέει ἀφίστασθαι τὸ ὀστέον τὸ περιέχον τὴν πρίσιν, ἢ ὅσον μέλλοι ἀφίστασθαι. Καὶ ἢν αὐτίκα βούλῃ ἐκπρίσαι τὸ πρὸς τὴν μήνιγγα, ἔπειτα δ᾽ ἀφελέειν τὸ ὀστέον, ὡσαύτως χρὴ πυκινά τε ἐξαιρέειν τὸν πρίονα καὶ ἐναποβάπτειν τῷ ὕδατι τῷ ψυχρῷ. Ἢν δὲ μὴ ἐξ ἀρχῆς λαμβάνῃς τὸ ἴημα, ἀλλὰ παρ᾽ ἄλλου παραδέχῃ ὑστερίζων τῆς

subsidit, sanusque evadit. Medicamentum autem exhibendum pro hominis robore, virium illius habita ratione.

XXX. At vero de sectione, ubi in homine eam usurpare necesse fuerit, sic statuendum. Si per exordia suscepta curatione ad sectionem venias, non protinus os ad membranam usque secari debet, neque enim expedit membranam male affectam, diutius osse nudatam esse, nempe subinde contigit ut temporis tractu putresceret. Aliud quoque periculum subest, si os ad membranam sectum protinus auferatur, ne in ipso opere terebra membranam vulneret. Verum inter secandum, ubi parum admodum abest ut os ipsum totum sectum sit, iamque os labat, ab ipsa sectione desistendum, permittendumque ut os sponte sua discedat. Secto enim ossi et inter secandum relicto mali nihil contingere potest. Tenue namque iam fit quod relictum est. In reliquo vero ea curatio instituenda, quae vulneri conferre videatur.

XXXI. Inter secandum autem terebra saepius, ne os incalescat, auferenda et in aquam frigidam demergenda. Terebra enim dum circumagitur incalescens os calefaciendo et resiccando incendit, efficitque ut plus eius ossis, quod sectionem ambit, abscedat, quam quod abscedere debuerat. Quodsi protinus os ad membranam secare velis, ipsumque postea eximere, eodem modo saepius terebra extrahenda est et in aquam frigidam immergenda. At si per initia curationem non aggressus fueris, sed eam ab

ἰήσιος, πρίονι χρὴ χαρακτῷ ἐκπρίειν μὲν αὐτίκα τὸ ὀστέον πρὸς τὴν μήνιγγα, θαμινὰ δὲ ἐξαιρεῦντα τὸν πρίονα σκοπεῖσθαι καὶ ἄλλως καὶ τῇ μήλῃ πέριξ κατὰ τὴν ὅδον τοῦ πρίονος. Καὶ γὰρ πουλὺ θᾶσσον διαπρίεται τὸ ὀστέον ἢν ὑπόπυόν τε ἐὸν ἤδη καὶ διάπυον πρίῃς, καὶ πολλάκις τυγχάνει ἐπιπόλαιον ἐὸν τὸ ὀστέον, ἄλλως τε καὶ ἢν ταύτῃ τῆς κεφαλῆς ᾖ τὸ τρῶμα, ᾗ τυγχάνει λεπτότερον ἐὸν τὸ ὀστέον ἢ παχύτερον. Ἀλλὰ φυλάσσεσθαι χρὴ, ὡς μὴ λάθῃς προσβαλὼν τὸν πρίονα, ἀλλ' ᾗ ὅπη δοκέῃ παχύτατον εἶναι τὸ ὀστέον, ἐς τοῦτο δ' αἰεὶ ἐνστηρίζειν τὸν πρίονα, θαμινὰ σκοπούμενος καὶ πειρᾶσθαι ἀνακινέων τὸ ὀστέον ἀναβάλλειν, ἀφελὼν δὲ τὰ λοιπὰ ἰητρεύειν, ὡς ἂν δοκέῃ ξυμφέρειν τῷ ἕλκεϊ. Καὶ ἢν ἐξ ἀρχῆς λαβὼν τὸ ἴημα αὐτίκα βούλῃ ἐκπρίσας τὸ ὀστέον ἀφελεῖν ἀπὸ τῆς μήνιγγος, ὡσαύτως χρὴ πυκινά τε σκοπεῖσθαι τῇ μήλῃ τὴν περίοδον τοῦ πρίονος, καὶ ἐς τὸ παχύτατον ἀεὶ τοῦ ὀστέου τὸν πρίονα ἐνστηρίζειν καὶ ἀνακινέων βούλεσθαι ἀφελέειν τὸ ὀστέον. Ἢν δὲ τρυπάνῳ χρῇ, πρός γε τὴν μήνιγγα μὴ ἀφικνέεσθαι, ἢν ἐξ ἀρχῆς λαμβάνων τὸ ἴημα τρυπῇς, ἀλλ' ἐπιλιπεῖν τι τοῦ ὀστέου λεπτὸν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ πρίσει γέγραπται.

altero tibi traditam tardius susceperis, terebra cava et serrata, statim os ad membranam excidendum, eaque saepius exempta, cum alias, tum specillo per ambitum demisso, terebrae via exploranda. Nam et longe citius os secatur, si ubi suppuratum exsistit et pure manat sectio adhibeatur, saepiusque in summo fluitans apparet, idque vel maxime, si ea capitis parte vulnus inflictum sit, qua os tenue potius quam crassum exsistit. Quare adhibenda cautio est, ne inscius admoveas terebram, nisi ubi os crassissimum esse videatur; eo vero loco semper adhibenda terebra est, saepius considerando osque dimovendo educere tentandum. Quo educto, reliqua curatio, prout vulneri conferre videbitur adhibenda. At si per initia suscepta curatione, protinus os excisum a membrana auferre velis, eodem modo per specillum terebrae circuitus subinde considerandus et in ossis partem crassissimam terebra semper adigenda, osque dimovendo educere tentandum. Ubi terebrae usus inciderit, si ab initio suscepta curatione os perforandum est, non est ad membranam perveniendum, sed tenuis ossis pars, velut in sectione scriptum est, relinquenda.

ADNOTATIO

AD

LIBRUM HIPPOCRATIS DE CAPITIS VULNERIBUS.

---

§ 1.

Τῶν ἀνθρώπων. — His quidem verbis liber hicce incipit in libris MSS. et editis Graecis omnibus; in Calvi vero et Cornarii interpretationibus Latinis nostris his praemittuntur nonnulla, quae, ne quis apud alios quaerere cogatur, ex Cornarii editione describo: »Nullum capitis vulnus leviter contemni debet. Saepe enim cutis sola contusa ferro, aut alia aliqua re, si non diligenter et cum quadam cautione curetur: veluti si sanguis concretus non expurgetur, aut aliud quiddam negligatur, ulcus incrudescens non parum molestiae exhibet et aliquando etiam febrem inducit: et medico quidem negotia, aegroto vero periculum non minus affert. Verum hoc multo magis contingit, si calvaria et cerebri membranae rumpuntur. Quare si non singula haec diligenter medicus curaverit, saepe mortis causa existit. Et de his quidem omnibus etiam alibi diximus, sed et nunc dicendum est. Primum igitur capite vulnerato interrogare oportet per quid vulneratum sit: deinde quid homo fecerit, quum vulneratus fuit. Postea qua parte vulnus inflictum sit. Nam — cet.” Haec quidem unde devenerint nescimus, certum est in eo libri habitu, quali hodie possidemus, principio sane

parum apte ista legi; num prorsus spuria sint, num ex alio libro, an e mutilatione huius libelli nata, non discerno.

Ἀλλ' ὅστις μὲν ἔχει ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς προβολὴν, τουτέου κ. τ. λ. — Vulgo inter προβολὴν et τουτέου haec verba interponuntur: ἡ δὲ προβολή ἐστι τὸ τοῦ ὀστέου ἐξέχον στρογγύλον παρὰ τὸ ἄλλο. Verba autem ista in cod. Med. uncinis intercepta sunt; itaque Littréus: »Ce membre, inquit, de phrase est en effet une parenthèse.” Imo vero est glossema nomen προβολὴν illustrans. Hesychius προβολή exponit ἐξοχή. Galenus vero de ossibus p. 740, II, Ed. Kühn. omnino ἐξοχὴν appellat, quam Hippocrates προβολήν: Τῆς μὲν ὄπισθεν, inquit, ἀπολλυμένης ἐξοχῆς καὶ ἡ λαμβδοειδὴς ῥαφὴ συναπόλλυται. Et mox: ἀμφοτέρων δ' ἀπολλυμένων τῶν ἐξοχῶν, αἱ σωζόμεναι δύο ῥαφαὶ πρὸς ὀρθὰς γωνίας ἀλλήλας τέμνουσι εἰς ὁμοιότητα τῷ Χ γράμματι. Similiter lib. IX, de usu partium p. 752 seqq. Kühnii vol. III.

ἡ δὲ βραχεῖα. — Reliqui omnes βραχείη, quae forma saepius tum in aliis, tum etiam in similibus nominibus in υς, εια, υ desinentibus legitur. Iones α breve, non longum, in η mutabant; itaque non alio modo Hipp. fecisse videtur et in eius scriptis semper βραχεῖα, ὀξεῖα cett. legendum censeo. De alia re simul hic monebo. Littréus Ionismos, quales sunt τουτέου, τουτέῳ, τουτέων, masculino genere, τοιουτέου cett. introduxit plerumque e libris suis B. M. N. — Falsos hos Ionismos esse credit G. Dindorfius, Comm. de dial. Herodoti p. XX. Ego quum in codicibus, in quibus solis Ionismi sine dubio legitimi servati essent, etiam dubios hos reperirem, quumque viderem vel legitimos in vulgata esse omissos, dubitare coepi quid in Hippocrate ferendum esset, quid non ferendum; itaque a Littréo hac in re deflectere nolui.

τελευτῶσα. — Ita scripsit Littr. e pluribus libris, idemque requirebant Foës. in adn. et Aem. Portus. Quod nempe reliqui libri habent, τελευτῶσαι, e frequenti vocalis α et diphthongi αι in fine praesertim vocabulorum confusione originem traxisse videtur. Vid. Bast. comm. palaeogr. p. 704, seq.

ἀφήκουσα. — Codd. tres Littréi, ἀφήκουσα. — Ad res ipsas quod attinet hoc capite traditas, conf. Vertunniani et Foësii notas. Videtur enim omnino haec partim ex vulgi opinione, non ex ob-

servatione propria tradere Hippocrates. Quod mirum nostri temporis hominibus videri possit: at teneant quaeso absurda omnino quae eadem de re habet Arist. Hist. an. I, 7. Ἔχει δὲ ῥαφὰς τὸ μὲν γυναικῶν (κρανίον) μίαν κύκλῳ, τὸ δ' ἀνδρῶν τρεῖς εἰς ἓν συναπτούσας ὡς ἐπιτοπολύ. Ex hisce abunde constat suturarum capitis cognitionem apud antiquiores Graecos parum fuisse firmam aut in observatione fundatam.

§ 2.

τό τε ἀνώτατον. — τε cum Littréo recepi e cod. Med. et libris duobus Paris. Ceterum in libris pone haec verba et mox pone τὸ πρὸς τῇ μήνιγγι adiiciuntur quaedam, ita ut legatur: τό τε ἀνώτατον ᾗ ἡ ὁμοχροίη (ὁμόχροια codd. tres Littrei) τοῦ ὀστέου, ἡ ὑπὸ τῇ σαρκὶ, καὶ τὸ κατώτατον τὸ πρὸς τῇ μήνιγγι. ᾗ ἡ ὁμοχροίη (ὁμόχροια melius iidem libri) τοῦ ὀστέου ἡ κάτω. — Ex his verbis ᾗ utroque loco olim exsulabat, sed e libris additum est a Littréo. — Scaliger, in cuius textu igitur ᾗ deërat, glossas esse credidit utrumque additamentum; Littréus propter additum ᾗ membrum utrumque servandum esse putavit. Mihi secus videtur: etiamsi addas particulam haec verba glossae manent: τὸ ἄνωτατον non amplius definivit Hipp., quum sponte quem locum significaret omnes intelligerent; τὸ κατώτατον ipse accurate definit addens τὸ πρὸς τῇ μήνιγγι; reliqua omnia non nisi scioli adnotationes sunt margini olim adscriptae.

ἀποχωρέον — αἰεί. — Illud ἀποχωρέον omnino nominativum facit absolutum h. l., qualem saepius apud nostrum legimus. Tum pone ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου in libris legitur ὀστέου, quod nomen delevi, quum inepte inferri videretur in periodi decursu, in qua τὸ ὀστέον iam statim ponitur et subiecti vice fungitur, quod vel in participio ἀποχωρέον subintelligitur.

καὶ ἐπὶ κοιλότερον. — Vulgo ἐπὶ κοινότερον. Codd. duo Littréi ἐπικοιλότερον una voce, quod recepit vir eruditus. Malim exhibere, quod iam Foësius desideravit, ἐπὶ κοιλότερον.

ἡ δε διπλόη τὸ κοιλότατον — ἐστι. — De meo h. l. articulum

τό adscripsi, qui perinde requiri mihi videtur ac supra in τὸ ἀνώτατον et τὸ κατώτατον, certe si in fine ἐστι serves, quod codd. tres omittunt, mihi vero retinendum videtur.

ὁκοῖα σαρκία. — ὁκοῖα e Martini emendatione cum Littréo adscivi: libri ὅμοια.

αἷμα ἂν διαγίγνοιτο. — Advertit haec verbi διαγίγνεσθαι significatio, qua pro διέρχεσθαι ponitur: nam recte h. l. etiam quis scripserit αἷμα ἂν διέλθοι ἐξ αὐτέων.

Σκληρότητος μὲν οὖν καὶ μαλθακότητος καὶ κοιλότητος ὧδε ἔχει, παχύτητος δὲ καὶ λεπτότητος οὕτως. — Vulgata lectio omnia ista nomina casu dativo effert. Codd. quatuor priora tria genitivo ponunt. Ceterum libri tres et Ald. οὕτως omittunt, unde Littréus: Σκληρότητος μὲν οὖν καὶ μαλθακότητος καὶ κοιλότητος ὧδε ἔχει. Παχύτητι δὲ καὶ λεπτότητι, ξυμπάσης τῆς κεφ. κ. τ. λ. Quae ratio mihi prorsus inepta videtur. Malui servata ceterum prisca lectione omnia genitivo describere: cf. Matth. § 337, p. 643. — Οὕτως utique servandum est. — Tandem notandum initio libros μὲν νῦν habere: μὲν οὖν iam Aem. Portus emendavit et nuper Littréus.

§ 3.

τὸ κατὰ τὸ βρέγμα. — De meo τό ante βρέγμα adscripsi, aegre ferens abesse articulum: nempe non video cur h. l. κατὰ βρέγμα servandum sit, quum paulo post in hoc ipso capite κατὰ τὸ βρέγμα legamus.

ἔχει ἐπὶ ἑωυτέῳ — Vulgo ἐφ᾽ ἑωυτέῳ Ionismum praebent libri duo Parisienses, nec negligere illum in nostro licet, ita ut aliis etiam locis in hoc tractatu eum e codd. saltem revocaverim.

καὶ διότι οὕτω ταῦτα ἔχει. — Littréus e cod. Med. et duobus Parisiensibus pro καὶ διότι dedit καὶ δὴ ὅτι, idque collatis verbis e seq. capitulo καὶ δὴ τουτέων οὕτως ἐχόντων κ. τ. λ. Equidem non video cur hac de causa certe loco nostro διότι in δὴ ὅτι mutem. Vulgatam lect. retinui, mihique haec verior videtur altera.

ἐξ ἴσων τε ἐόντων τῶν τρωμάτων καὶ ἡσσόνων καὶ ὁμοίως τε

τρωθεὶς καὶ ἧσσον. — Primo in hisce notandum καὶ ἡσσόνων in libris deficere, verissime vero additum esse a Littréo, quod vel sequens καὶ ἧσσον docet et collatio praeterea consimilium in hoc libro locorum. Pro ἐξ ἴσων cett. una voce ἐξίσων, quod dubiae fidei Schneidero in Lex. Frequens verbum ἐξισόω et nomen ἔπισος, sed ἔξισος me legere non memini. Verum eius origo h. l. aperta; nam scripsit Hipp. ἐξ ἴσων -- τῶν τρωμάτων -- ἀποθνήσκει ὁ ἄνθρωπος, sicuti mox: ὁκόταν καὶ ἄλλως μέλλῃ ἀποθανεῖσθαι ἐκ τοῦ τρώματος. Participium ἐόντων in causa est, quare ἐξίσων una voce librarii scriberent.

ὁκόταν καὶ ἄλλως. — Tum h. l. tum saepius in hoc libro ὁκόταν pro ὅταν e codd. reposui.

λεπτοτάτῳ ὀστέῳ . . . ὀλιγίστῃ σαρκί. — Vulgo λεπτῷ τε et ὀλίγῃ. Superlativos e libris Med. et duobus Parisiensibus cum Littréo exhibeo.

ἔνεστι. — Hoc cum nuperrimo editore ex iisdem codd. exhibeo. Vulgo ἐστίν.

§ 4.

Ἰσχυρότερον — πρόσθεν. — Vulgo ἰσχυρότερον δ'ἐστὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὀστέου παντὸς τὸ ὀστέον τῆς κορυφῆς καὶ τῶν οὐάτων ἢ πᾶν τὸ πρόσθεν, in quibus pro τοῦ ὀστέου παντὸς τὸ ὀστέον cod. Med. et Parr. duo τὸ ὀστέον ἅπαν τὸ ὄπισθεν, iidemque ἢ ἅπαν pro ἢ πᾶν. Utrumque recepit Littréus, quod et ego feci, id unum si excipias, quod ἅπαν ante τὸ ὄπισθεν delevi. Nimirum cranii pars pone verticem et aures opponitur toti reliquo ossi anteriori: itaque ἢ ἅπαν τὸ πρόσθεν de longe maiore cranii parte optime habet, sed in ἅπαν τὸ ὄπισθεν, de longe minore parte posteriore, ἅπαν abundat et librariorum errore invectum est. Ceterum altera probabilis lectio huius periodi latet in vulgata, si cum trium istorum librorum scriptura eam componas, ad hunc modum: Ἰσχυρότερον δ'ἐστὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὀστέου παντὸς τὸ ὄπισθεν τῆς κορυφῆς καὶ τῶν οὐάτων καὶ σάρκα πλέονα καὶ βαθυτέρην ἐπὶ ἑωυτέῳ ἔχει τοῦτο τὸ ὀστέον. Forte etiam in hac τοῦ ὀστέου

ἄλλου παντός requiras; sed hoc utut est, eiusmodi quid non praefero prae iam in textu descriptis.

ὑπό τε τῶν τρωσίων καὶ τῶν βελέων. — Littréus de suo ὑπὸ τῶν τε τρωσίων, κ. τ. λ. »Le deplacement, inquit, que j'ai effectué entre ces deux mots, quoique ne s'appuyant sur aucun manuscrit, se justifie par le parallélisme de la phrase, p. 188, l. dern." — Innuit verba καὶ διότι οὕτω ταῦτα ἔχει, τῶν τε τρωσίων καὶ τῶν βελέων κ. τ. λ., quae cum nostris hoc nomine comparari plane nequeunt: nam ibi ἔχει τε τῶν τρωσίων nemo Graece sciens scripserit, contra loco nostro rectissime ὑπό τε τῶν τρωσίων dicitur, sicuti § seq. ἔν τε τῷ ἔμπροσθεν τῆς κεφ. καὶ ἐν τῷ ὄπισθεν, ubi nihil tentat Littréus.

ἴσων τε ἐόντων καὶ ὁμοίων καὶ μεζόνων καὶ ὁμοίως τιτρωσκόμενος καὶ μᾶλλον. — Vulgo: ἴσων ἁπάντων καὶ ὁμοίων καὶ μειζόνων καὶ μειόνων ὁμοίως τιτρωσκόμενος καὶ μᾶλλον. In his omnino recte ἐόντων pro ἁπάντων de suo dedit Littréus, vereque idem μειόνων delendum censuit et eiecit.

ἐν τῷ ὄπισθεν τῆς κ. ἔχων τὸ τρ. — Pro ἐν τῷ libri tres ὁ ἐκ τοῦ, articulus h. l. ferri nequit praecedente ὤνθρωπος, neque ἐκ τοῦ prae ἐν τῷ praestat.

ἐκπυΐσκεται. — Ita de meo dedi pro codd. lectione ἐμπυΐσκεται: saepius hae praepp. in compositis confunduntur.

ὅστις καὶ ἄλλως. — Haec omnino vera lectio, quam e libris Med. et Parr. duobus exhibuit Littréus; vulgatum εἴ τις καὶ ἄλλως longe deterius.

§ 5.

Αἱ δὲ ἕδραι — Foësius in adn.: ,,ἕδρη, inquit, dicitur Hippocrati in capitis vulneribus, ubi ita impactum vulnus est, ut teli vestigium in osse remaneat et impressum sit." Recte, conf. Oecon. Hipp. — In alia re simili quodam sensu usurpat hanc vocem Galenus de usu partium IX, 1., Vol. III, p. 689, ed. Kühn.: καὶ ἔστιν ἡ μὲν ἐξοχὴ παραπλησία μάλιστα τὸ σχῆμα τοῖς ἐπὶ τῶν δακτύλων ὄνυξιν, ἡ δ' αὖ κοιλότης ἀκριβής ἐστιν ἕδρα τοῦ τοιούτου σχήματος κ. τ. λ.

ἢ ἔσω ἐσφλάσιος. — Edd. Ald. Baf. Merc. et libri quatuor καὶ ἔ. ἐ. — Foës., cett. ἢ habent.

ἐκ τουτέων ὁ θάνατος οὐ γίνεται κατά γε δίκην, οὐδ' ἢν γένηται. — Haec verba maxime spectare videtur Foës. cum in adn. scribit: »Hic vero locus mendo non carere videtur, ut etiam asteriscus in omnibus exemplaribus adscriptus vitii suspicionem iniicit, neque in eo vertendo conveniunt interpretes. Mihi hic sensus elici videtur, ut ubi in vulneribus capitis telum in osse insederit, quod neque fissum sit, neque collisum, neque intro desidat (quod tam in anteriore quam posteriore capitis parte contingit) ex his si mors consequatur, non aeque tamen accidere, quod tardius intereant qui posteriore capitis parte vulnus acceperint, celerius vero qui anteriore ob utriusque ossis naturam. Ita ut non iniuria ista ad superiora referantur. Ubi κατὰ δίκην aequo iure, aequaliter, eodem iure aut modo ac ex aequo significare videtur." A Foësio dissentio: locus enim integer est, asteriscus vero in veteribus Edd. adponitur ad vitiosum τὰ νεῦρα ἀγμῆς pro ἄνευ ῥωγμῆς. Quod ad nexum cum superioribus, hac de re in prolegomenis videbimus, quum de totius libri partium consecutione exponendum sit. Tandem illud κατὰ δίκην recte accepit Schneid. in Lex. »beij Hipp. heisst κατὰ δίκην s. v. a. εἰκότως, der Natur, oder Billigkeit gemäss." Itaque recte Littréus: »La mort n'en est pas le résultat naturel, même quand elle survient." Minus recte Grimmius Foësium, uti videtur, secutus: »so erfolgt der Tod, wenn er auch eintritt, nicht auf gleiche Weise," p. 471, II, ed. Lilienhain.

πανταχοῦ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἕλκεος γενομένου. — Advertit πανταχοῦ h. l. pro ὁκουοῦν positum.

ἢν τύχῃ τὸ βέλος. — Vulgo εἰ τύχῃ, sed codd. quatuor εἰ τύχοι. Malui ἢν pro εἰ reponere, quum mox iterum ἢν inferatur.

πάντων δὲ μάλιστα, ἢν τὸ ἕλκος ἐν τῷ βρέγματι γενόμενον κατὰ τὸ ἀσθενέστατον τῆς κεφαλῆς, καὶ αἱ ῥαφαὶ εἰ τύχοιεν ἐοῦσαι περὶ τὸ ἕλκος. — In his pro ἢν τὸ ἕλκος legitur in libris ἢν τὸ βέλος, quas voces Scaliger eumque secutus Littréus e textu eiecerunt. Et me quoque βέλος ἐν τῷ βρέγματι γενόμενον offendit: ἕλκος ἐν τῷ βρέγματι γίνεται, sed βέλος ἐν τῷ βρέγματι στηρίζεται. Confusa sunt nomina βέλος et ἕλκος, quorum hoc si reponas, omnia bene procedunt.

§ 6

τῶν δὲ τρόπων ἑκάστου πλέονες ἰδέαι γίγνονται τοῦ κατήγματος ἐν τῇ τρώσει. Recte Foësius: « hic autem, inquit, κατήγματος nomen solutam in osse unitatem melius sonare videtur quam fracturam, tum quod os vitiari aut nigrescere possit, tum etiam quod collisum sit absque fractura, quae sub hoc genere, comprehenduntur.” Apposite adfert Littréus locum ex initio § 11: τούτων τῶν τρόπων τῆς κατήξιος ἐς πρίσιν ἀφήκει ἥ τε φλάσις ἡ ἀφανὴς ἰδεῖν, καὶ ἣν πως τύχῃ φανερὴ γενομένη καὶ ἡ ῥωγμή. κ. τ. λ.

ὀστέον ῥήγνυται τιτρωσκόμενον καὶ τῷ περιέχοντι ὀστέῳ τὴν ῥωγμὴν, ἀνάγκη φλάσιν προσγίγνεσθαι, ᾗ περ ῥαγῇ. -- De meo ἣν περ ῥαγῇ, quae librorum scriptura est, in ᾗ περ ῥαγῇ mutavi. Nempe quum ῥαγῇ subiectum sibi habeat ῥωγμή e superiore τὴν ῥωγμὴν repetendum, absurde dicitur ἣν περ ῥαγῇ, quum iam bis affirmatum sit os re ipsa fractum esse: verum definiendus erat locus τῆς φλάσιος, ita ut ᾗ περ ῥαγῇ certo certius reponendum sit.

ὥστε οὐ καταφανέες γίγνονται ἔστι αἱ τῶν ῥωγμέων. — Vulgo ὀστέου: liber Med. et Parr. duo ὥστε οὐ, quod iam Martinus desideravit et Foës. Latine expressit. Olim legebatur ἔστι δ' αἴτιον ῥωγμέων: sed codd. tres ἔστι δ' αἱ τῶν ῥωγμέων, unde verissima emendatione ἔστιν αἱ τ. ῥ. effecit Littréus.

οὔτ' ἐν τῇσι ἡμέρῃσι ἐν ᾗσι ἂν καὶ πολλὸν ὄφελος γένοιτο τούτου τῷ ἀνθρώπῳ. — Vulgata fert: οὔτ' ἐν τῇσι ἡμέρῃσι, ἐν ᾗσιν ἂν καὶ πόνων ἂν ὄφελος γένοιτο τοῦ θανάτου τῷ ἀνθρώπῳ. In his autem ὅσῃσι pro ᾗσι dant liber Med. et Parr. duo, iidemque ποιέον· et in marg. ἴσως πύελον. Plures etiam codd. alterum ἂν omittunt. — Scaliger tentavit: ἐν ᾗσι ἂν καὶ πονῶν τὸ τέλος γένοιτο τοῦ θανάτου. » Duo, inquit, Ionismi πονῶν absolute, aut constructive et τέλος θανάτου pro θάνατος” Coniectura prorsus displicet et tanti nominis viro indigna videtur; haud ita scripsit Hippocrates, nec Graece ita quisquam scripsisset. Foësius coniecit: ἐν ᾗσιν ἂν καὶ πόνων ὄφελος αἴτιον γένοιτο τοῦ θανάτου τῷ ἀνθρώπῳ. — ,,Ὄφελος autem, inquit, neque solum ὄνησιν et

ἐπικούρημα Hesychio significat, sed etiam αὔξησιν." Neque hic multum profecit. — Martinus ad πόνων ὄφελος: »Leg., inquit, πάνυ. Rursum lin. 38 deëst aliquid in hoc μετὰ τὴν τρῶσιν et legendum μετὰ τὴν τρῶσιν καταφανέων, hic enim redditur causa mortis hoc modo, ἔστι δ᾽αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ ἀνθρώπῳ ῥωγμέων οὔτε αὐτίκα μετὰ τὴν τρῶσιν καταφανέων, οὔτε ἐν τῇσι ἡμέρῃσι ἐν ᾗσιν ἂν καὶ πάνυ ὄφελος γένοιτο. Sed Hipp. hoc scripsit per hyperbaton, figuram sibi familiarem, ut passim Gal. docet." Neque hic rem acu tetigit, maioreque quam quo opus est molimine locum tentat. Ad verum, puto, ducet Littréi correctio: ἐν ᾗσιν ἂν καὶ πλέον ὄφελος γένοιτο ἐκ τούτου τῷ ἀνθρώπῳ. Nimirum duo tantum leviora ad traditorum ductum in ea mutata cupio. Non ferri potest πλέον, quia comparativus h. l. non quadrat; praestat Ionicum πολλόν: tum vero praepositio ἐκ abundat, nam recte dicitur ὄφελος γίνεται τινός. Iamque corruptionis ratio sponte intelligitur: πολλόν facili lapsu in πόνων abierat: ἂν in libris quibusdam, ut fit, vitiose repetitum fuit; τούτου vero nescio quo medo in τοῦ θανάτου abiit: forte inter utramque syllabam propter vitium, quod fieri potuit, in membrana spatium vacuum intermedium relictum fuerit τού του, quod postea quis expleverit τοῦ θανάτου scribendo.

αἱ δ᾽αὖ παχύτεραι. — Pro αὖ cod. Med. et Parr. duo αὐτέων; iidemque libri mox: Ἔστι δὲ αὐτέων καὶ αἱ μὲν ἐπὶ μ. ῥ., quod recepit Littréus. Me vero iudice, si horum librorum lect. sequi velis, scribendum est: αἱ δ᾽αὐτέων παχύτεραί τε καὶ εὐρύτεραι ῥήγνυνται· ἔνιαι δὲ καὶ πάνυ εὐρέαι, ἔστι δὲ αὐτέων καὶ αἱ μὲν ἐπὶ μ. ῥ. κ. τ. λ.

καὶ αἱ μὲν ἰθύτεραι — ὀστέου. — Vulgata fert: καὶ αἱ μὲν ἰθύτεραι αἱ δὲ ἰθεῖαί τε καὶ πάνυ αἱ δὲ καμπυλώτεραί τε καὶ πάνυ καμπύλαι καὶ βαθύτεραι αἱ δὲ εἰς τὸ κάτω καὶ διὰ παντὸς τοῦ ὀστέου. Librorum lectt. variae nihil lucis afferunt. Recte vero Martinus πάνυ ante καμπύλαι desideravit. Recte etiam Scaliger et Foësius viderunt ante βαθύτεραι membrum deficere, ita ut αἱ μὲν ἐπιπολαιότεραι, αἱ δὲ βαθύτεραι requirerent. Rectius etiam vidit Littréus locum refici posse iuxta sequentis capituli verba: nam omnino ob membrorum similitudinem alterum a librariis omissum est.

Itaque hic dedit: καὶ αἱ μὲν ἰθύτεραί τε καὶ ἰθεῖαι πάνυ, αἱ δὲ καμπυλώτεραί τε καὶ καμπύλαι καὶ βαθύτεραί τε ἐς τὸ κάτω καὶ διὰ παντὸς τοῦ ὀστέου, καὶ ἧσσον βαθεῖαι ἐς τὸ κάτω καὶ οὐ διὰ παντὸς τοῦ ὀστέου. Malui omnia ad eundem partitionis tenorem describere, quo primum auctor ab initio haec efferre coeperat.

§ 7.

φλασθείη δ᾽ ἂν ὀστέον μένον ἐν τῇ ἑωυτοῦ φύσει. — Vulgo τὸ ὀστέον, at cod. Med. Parisinique duo omittunt articulum, qui mihi quoque melius in universali eius modi enunciato abesse videtur. Ex iisdem libris cum Littréo μένον adscivi, quo addito omnino opus est.

ἐν τῷ ὀστέῳ. — Praepositionem cum Littréo ex iisdem libris addidi, uti et e pluribus uno τρόπος, quod paulo post e vulg. exciderat.

καὶ οὐ διὰ παντὸς τοῦ ὀστέου. — Negationem ex eodem fonte cum Littréo adieci: addendam fuisse dudum viderant interpretes.

Ἀλλὰ τουτέων τῶν ἰδεῶν οὐδεμίαν κ. τ λ. — In his ἀλλ᾽ οὐ τουτέων τ. ἰ. οὐδεμίαν praebent cod. Med. et Parr. illi duo, idque in textum recepit Littréus. Et recte quidem ex hoc fonte οὐδεμία, quod ferebat vulgata, in οὐδεμίαν mutavit: sed contra ἀλλ᾽ οὐ prae ἀλλά h. l. me iudice non praestat, ita ut in his voculis vulgarem lect. retinuerim.

ἔστι ἰδόντα . . . γνῶναι. — Ita libri laudati tres: vulgo ἰδόντι: Littréus accusativum praetulit, quid praestet vix discerno.

ἢ μὴ πέφλασται. — Opportune haec verba in vulg. omissa praebent libri iidem. Recepit illa etiam Littr.

ἑκὰς ἐοῦσαι. — Utrum re vera ἐγκὰς h. l legerit Galenus, qui ἐν βάθει exponit hanc voculam, ego nescio. Fieri potest ut legerit (vid. Foës. in Oecon. et Littr. ad h. l.), sed certum iudico non recipiendum esse, etiamsi legerit. Ad ἑκὰς ἐοῦσαι cf. § 10 huius libelli: ἑκὰς est ἑκὰς τοῦ ὀστέου τοῦ πεφλασμένου.

§ 8.

καὶ ἐῤῥωγότος τοῦ ὀστέου ἐσφλᾶται τὸ ὀστέον κ. τ. λ. — Olim verba καὶ ἐῤῥωγότος τοῦ ὀστέου, pro quibus libri quatuor

τε καὶ ἐρρ. τοῦ ὀ., ad praegressi capituli finem referebantur, ita ut iungeretur ἑκὰς ἐοῦσαι καὶ ἐῤῥωγότος τοῦ ὀστέου. Notemus autem primum καί ita inepte poni, tum vero in isto capite non fieri sermonem de osse fracto, sed de contuso. Itaque recte ista ad huius § initium traxit Littréus. Neminem sane nostri orationi adsuetum offendet ἐῤῥωγότος τοῦ ὀστέου ἐσφλᾶται τὸ ὀστέον: eiusmodi abundantia nostro non rara; convenit autem in primis h. l., quo ante omnia demonstrat sine fractura os medium desidere non posse.

ἐσφλώμενον. — ἐσφλώμενον ἔσω liber Med. et Parr. illi duo, quod neque ego praefero.

ἀπὸ τοῦ ἄλλου ὀστέου μένοντος. — Exspectaveris forte ἀπὸ τοῦ ἄλλου ὀστέου τοῦ μένοντος: potest tamen alter articulus abesse.

ἐσφλᾶται. — Recte ita libri illi duo Parr., ceterorum ἔσφλασται deterius.

§ 9.

τῇ ἕδρῃ. — τῇ ἑδραίῃ cod. Med. et Parr. duo; τῇ ἑδρέῃ plurimae Edd., Foësiana et Lindeniana exceptis, quae ἕδρῃ. Ἑδραίῃ recepit Littréus conferens cum ἀναγκαίῃ et huc referens glossam Erotiani ἑδραίως κ. τ. λ. — Nolo unici exempli huius fide formam insolitam recipere, minimeque loco eiusmodi, quo facile ἙΔΡΗΙ in ἙΔΡΑΙΗ, ἙΔΡΕΗ abire potuit, propter Iotacismum, quem vocant: licet concedendum Littréo, vero simile esse Erotianum h. l. ἑδραίῃ legisse.

καὶ φλάσιν κ. τ. λ. — Vulgo καὶ φλάσιν προσγενέσθαι ἀναγκαῖόν ἐστι, ἢ μᾶλλον, ἢ ἧσσον, ᾗ ἥ περ καὶ ῥωγμὴ προσγένηται ἔνθαπερ καὶ ἕδρη ἐγένετο καὶ ἡ ῥωγμὴ ἐν τῷ ὀστέῳ τῷ περιέχοντι τήν τε ἕδρην καὶ τὴν φλάσιν. In quibus cod. Med. et Parr. illi duo pro ᾗ ἥπερ habent ἥνπερ et in fine pro φλάσιν ferunt ῥωγμήν. Ceterae in textu, qualem iam exhibui, correctiones Littréo debentur, vere καὶ ἕδρη in ἡ ἕδρη mutanti et copulam ante ἐν τῷ ὀστέῳ inferenti.

καὶ ἕδρη — πέμπτος οὗτος τρόπος. — Totum hoc membrum in vulgata deficit, addidit vero e cod. Med. et duobus illis Parisinis Littréus. Sed hic reiicit πέμπτος οὗτος τρόπος: »qui, inquit, me

parait une addition inopportune du fait de quelque glossateur, qui aura cru qu'il s'agissait d'une nouvelle espèce de lésion du crane, tandis qu'il n'était question que d'une complication de l'hédra, qui forme dans le tableau dressé par Hippocrate la quatrième espèce de ces lésions." Sunt quidem ista accuratius perpendenda. Ante omnia notandum § 10, ubi vulgo πέμπτος οὗτος τρόπος, Aldum et libros plures habere ἕβδομος οὗτος τρόπος. Notemus dein in hoc nostro capite verba ἐν δὲ τῷ τρόπῳ ἑκάστῳ πλέονες ἰδέαι γίγνονται κ. τ. λ. parum apte cum ceteris cohaerere, nisi brevi ante plures τρόποι enumerentur. Itaque et h. l. verba a Littréo omissa servavi et ibi de meo ἕκτος οὗτος τρόπος reposui, quam rationem defendam ipsa septem illorum τρόπων enumeratione.

I. Fractura cum contusione.
II. Contusio sine fractura.
III. Contusio cum fractura, ita ut os intro recedat.
IV. Teli sedes cum fractura et contusione.
V. Teli sedes cum sola contusione.
VI. Teli sedes sola per se.
VII. Laesio ossis in alia capitis parte, quam qua vulnus acceptum sit.

Nempe fractura, quae sine contusione esse nequit, simplex contusio et teli sedes, variaeque harum complexiones τρόπους faciunt κατήγματος ossis: ἰδέαι vero in τρόποις singulis pendent a maiore minoreve extensione, altitudine, a vario decursu, varia forma, quod non satis animadvertisse videtur nuperrimus editor. Quod autem affirmo, id verum esse demonstrabo ipsius huius § verbis: καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἰδέαι τοῦ τοιουτέου τρόπου, ὁκοῖον ἄν τι καὶ τὸ σχῆμα τοῦ βέλεος ᾖ. Tum vero ultro patet, verbis ἤδη πέφρασται auctorem innuere posteriorem § 6 et § 7 partem. Denique quos τρόπους habeat, patet ex initio § 11, ubi ipse quintus mihi τρόπος i. e. sedes cum sola contusione etiam recensetur. Non credo in huius § universae scriptione quemquam in verborum ordine aliquid esse desideraturum, quemadmodum transpositionem membrorum proposuit Littréus p. 208 editionis suae. Verum quidem est Hippocratem a magis composita laesione descendere ad minus compositam, sed quidni ita facere potuit? Liber eius non fuit compendium in usum scholarum, qualia nostra fert aetas.

ὅκου ἐστήριξε. — Vulgo ὅπη ἐστ.; illud praebet cod. Med. et duo Parr. recepitque Littr.

ἕκτος οὗτος τρόπος. — Haec de meo addidi, vide supra.

καὶ περὶ μὲν φλάσιός τε καὶ ῥωγμῆς. — In his τε cum Littréo e libris tribus illis adscivi: iidem mox προσγένηται praebuere pro vulgato προσγίνηται.

αἱ δ' αὐταὶ καί. — Vulgo καὶ δ' αὐταὶ καί. Cod. Par. unus αὐταὶ δέ, quod recepit Littréus, sed mihi minus arridet. Ego secutus sum lect. cod. Med. et duorum illorum Parisinorum.

βαθύτεραι τὸ κάτω. — Ita ex iisdem tribus libris Littr. Vulgo βαθύτεραί τε κάτω.

στενώτεραι. — Ita liber unus et Lindenius. Cett. omnes στενότεραι, in quo forte latet Ionicum στεινότεραι. Verba τε καὶ ἧσσον στεναί cur non reciperem e duobus illis libris Regiis, non vidi: me iudice parum recte ista neglexit nuperrimus editor.

ἣ διακέκοπται διακοπή. — Vulgo ἡ διακεκόφαται· διακοπή. — διακοπήν Ald. Bas. liber unus. — Sed ἧ (ἥ) διακέκοπται, διακοπὴ cod. Med. et Parr. illi duo, unde recte ἧ δ. δ. dedit Littréus.

γενομένη. — De meo aoristum dedi. Cett. γινομένη, γιγνομένη.

§ 10.

ἕβδομος οὗτος τρόπος. — Ita cod. unus Littréi et Ald. ἑβδομαῖος liber Med. et codd. 2. Parr. illi: vulgo πέμπτος οὗτος τρ. cf. adnotationem ad § superiorem.

οὐδ' ὅκου τῆς κεφαλῆς. — Vulgo ὅπη. Codd. illi tres ὅκοι, quod recepit Littréus. Malui hoc in ὅκου mutare.

§ 11.

καὶ ἡ ῥωγμὴ ἡ ἀφανὴς ἰδεῖν. — Vulgo καὶ ῥ. ἣν ἀ. ἰ. — Articulum ante ῥωγμή dedere libri Med. et Parr. duo: ἣν in ἡ de suo mutavit Littréus: recte.

ἣν φλάσις μοῦνον. — μούνη libri illi tres.

προσδεῖται. — Cod. Med. et Paris. duo iidem simplex ferunt

δεῖται. Idem autem compositum legis in lib. de victu acut. § 57. ὧν οὐδετέρου ἐς τιμωρίην προσδέεται μελίκρητον.

κέχρηται. — δεῖται libri tres laudati.

οὐδὲ αὕτη πρίσιος δεῖται. — De meo αὕτη scripsi. Cett. αὐτή, quod servavit Littréus, qui etiam paulo post pessime e libris Med. et Parisinis illis duobus αὐτή intulit, vulgata rectissime οὐδ' αὕτη ferente.

τὠυτό. — Libri duo Parr. τὠυτόν, quod exhibuit nuperrimus editor. Paulo ante εὑρεῖα scriptum est a me; vulgo εὑρέη, alii libri εὑρείη.

§ 12.

εἴτ' ἐν τοῖσι ἰσχυροτέροισι. — Haec e cod. Med. et duobus Parisinis recte addidit Littréus.

εἰ διακεκόφαται. — Ionismus in tribus illis libris evanuit, ferunt enim εἰ καὶ διακεκομμέναι εἰσί.

ἢ εἰ ἔσω ἐσῄϊσαν ἐς τὸ τρῶμα. — In hisce in primis ἤ de meo dedi pro καί, quod cett. habent, quum particula disiunctiva opus esse videatur in commemoratione rerum, quarum alterutra tantum locum obtinere potest, non ambae simul. Porro vulgata fert ἔσω εἴησαν: Scaliger voluit εἰσίεσαν. Vertunn. dedit ἔσω ἐσίεσαν, Littr. ἔσω ᾔϊσαν; equidem ἔσω ἐσῄϊσαν dedi, partim cum Littréo de ortu vulgati εἴησαν ex ᾔϊσαν consentiens, partim attendens mentem ad plures in hoc libro locos, ubi ἐσφλᾶται ἔσω obvium.

καὶ ἢν τοῦτο ᾖ, κινδυνεύει τὸ ὀστέον ψιλὸν εἶναι τῆς σαρκὸς, καὶ φάναι ἔχειν τι σῖνος τὸ ὀστέον ὑπὸ τοῦ βέλεος — Vulgo: κινδυνεύειν τὸ ὀστέον ψιλὸν εἶναι τῆς σαρκὸς, καὶ ἢν τοῦτο ᾖ, φάναι ἔχειν τι σῖνος τὸ ὀστέον ὑπὸ τοῦ βέλεος. — Cod. Med. et Parr. duo illi: καὶ ἢν τοῦτο ᾖ, φάναι κινδυνεύειν τὸ ὀστέον ψιλὸν εἶναι τῆς σαρκὸς, ἔχειν τι σῖνος τὸ ὀστέον ὑπὸ τοῦ βέλεος. — Hanc lect. ita recepit Littréus, ut de suo καί ante ἔχειν adderet: non male quidem, sed illud φάναι κινδυνεύειν tamen non valde placet. Dedi quod mihi in vulgata latere videbatur.

ἁπτόμενον δ'ἤδη. — ἁπτόμενον δὲ τοῦ ἀνθρώπου ἤδη liber Med. et Parr. duo.

ἢ ψιλοῦ γε ἐόντος τοῦ ὀστέου. — Vulgo ψιλοῦ τε ἐόντος τοῦ ὀστέου. Littréus τε delevit. Sed ante omnia opus est ut ἢ ante ψιλοῦ addatur, qua vocula sententia salvo sano sensu carere nequit. Hoc facto τε in γε mutavi, quod si factum nolis, tota vocula erit eiicienda.

εἴ τι πέπονθε τουτέων τὸ ὀστέον. — Vulgo τοῦτο, alii τούτῳ; sed libri tres illi saepe iam laudati τουτέῳ, unde Littr. recte τουτέων.

ἐξελέγχειν πλὴν μηλ. — ἐξελέγχοντα vulgo: illud recte Littr. e cod. Med. et duobus Parisiensibus.

ἅπερ καὶ τοῖσι ὀφθαλμοῖσι καταφανέα ἔστι ὁρῶντα γιγνώσκειν. Vulgo ἐστίν, quod fecit ut hunc locum non intelligeret Lobeckius, quum paralip. Gr. Gr. p. 526. scriberet: »duo postrema ὁρῶντα γιγνώσκειν epexegesin continent utique supervacaneam." Hunc quidem citat Littréus et: »Malgré cette autorité, inquit, je n'ai pas supprimé ces deux mots, sur lesquels les manuscrits sont unanimes." Bonum factum quod non delevit, sed neque hic intellexit: nempe minus apposite ad Graeca Gallice interpretatur: »désordres, qui d'ailleurs sont reconnoissables à la vue d'une manière manifeste." — Sensus est ἅπερ καὶ ὁρῶντα γιγνώσκειν ἔστι, ὅτι τοῖσι ὀφθαλμοῖσί ἐστι καταφανέα. — Nempe ὁρῶντα γιγνώσκειν opponitur dignotioni μηλώσιος ope.

§ 13.

καὶ φλᾶται τὰς ἀφανέας φλάσιας. — Littréus in adnotatione: »Le sens, inquit, exige ici καὶ φανερὰς, j'ai mis ce mot dans la traduction." Et vero interpretatur hoc modo: »les contusions apparentes et non apparentes." Sed vereor, ne vehementer erret: nam § 7: ἰδέαι δὲ τῆς φλάσιος πλείους γίγνονται, inquit Hipp. et paulo post: ἀλλὰ τουτέων τῶν ἰδεῶν οὐδεμίαν ἔστι ἰδόντα ὀφθαλμοῖσι γνῶναι, ὁκοίη τίς ἐστι τὴν ἰδέην καὶ ὁκόση τις τὸ μέγεθος. οὐδὲ γὰρ εἰ πέφλασται, ἢ μὴ πέφλασται, ἐόντων πεφλασμένων καὶ τοῦ

κακοῦ γεγενημένου, γίγνεται τοῖσι ὀφθαλμοῖσι καταφανὲς ἰδεῖν αὐτίκα μετὰ τὴν τρῶσιν.

ὁκόταν ἕτερος — ὁκοτέρῃ ἂν ᾖ μᾶλλον. — Vulgo: ὅταν ἕτερος ὑφ᾽ ἑτέρου τιτρωσκόμενος ἐπίτηδες τρῶσαι βουλόμενος, ἢ ὅταν ἐξ ὑψηλοτέρης γίνηται ἡ βολὴ ἢ ἡ πληγὴ, ὁπότερ᾽ ἂν ᾖ μᾶλλον. Cod. Med. et Parr. illi duo cum eo fere consentientes: ὁκόταν ἕτερος ὑφ᾽ ἑτέρου τιτρωσκόμενος ἐπίτηδες ἔτρωσεν βουλόμενος, ἢ ὁκόταν ἀκέων καὶ ὁκόταν ἐξ ὑψηλοτέρου γίγνεται ἡ βολὴ, ἢ ἡ πληγὴ ὁκοτέρῃ ἂν ᾖ μᾶλλον. Feliciter et vere locum restituere mihi visus est Littréus, e cuius emendatione integrum descripsi.

περικρατέῃ. — Ita Edd. veteres et libri scripti quatuor: ἐπικρατέῃ cett. — Minus solito sensu περικρατέειν h. l. dicitur pro *fortiter manu prehensum tenere.*

ἐσπίπτοντα. — ἐπιπίπτοντα cod. Med. et Parr. duo.

πρὸς τὸ ὀστέον. — ἔς τε τὸ ὀστέον iidem libri.

καὶ ἐς ἰθὺ τρωθῇ καὶ καταντίον. — Pro τρωθῇ καί, quod opportune praebuere Littréo libri Parr. duo, vulgo infinit. τρωθῆναι, qui profecto calami lapsu e subiunctivo et copula ortus.

καταντίον γενομένου τοῦ ὀστέου τῷ βέλει. — Cod. Med. et Parr. γενομένου praebuere; vulgo pessime γένοιτο.

τὰ δ᾽ ἐς πλάγιον. — Ita libri illi tres: vulgo τὰ δὲ πλ.

φλᾷ καὶ ἔσω ἐσφλᾷ. — Ita libri duo Parr. Vulgo καὶ φλάσει εἴσω ἐς κεφαλὴν, unde olim effeceram καὶ ἐσφλᾷ ἔσω ἐς κεφαλὴν, quod nunc etiam in hac lect. latere videtur; sed alteram omnino praefero.

ἔνια γὰρ τῶν τρωμάτων τῶν οὕτω τρωθέντων οὐδὲ ψιλοῦται τὸ ὀστέον τῆς σαρκός. — Grammatica huius loci ratio non statim aperta: primo enim intuitu ψιλοῦται transitive sumendum videtur, ita ut subiectum huius verbi sit ἔνια, obiectum τὸ ὀστέον. Id quasi sic se haberet locum interpretantur certe tum Foësius, cuius verba Latina servavi, tum etiam Littréus. Verum ψιλοῦται transitive sumi nequit; passivum est, adeo ut ἔνια γὰρ τῶν τρωμάτων τῶν οὕτω τρωθέντων nominativum absolutum faciat.

§ 14.

Τῶν δὲ β. — Ita libri quatuor, unde recepit Littréus: vulgo δή, quod minus congruum.

καὶ φλᾷ τε καὶ ἐσφλᾷ. — Libri scripti et editi omnes tum h. l., tum paulo inferius, in verbis φλᾷ τε καὶ πέπειρον ποιέει, non habent φλᾷ τε, sed φλᾶται, quod consistere nequit: videmus enim φλᾶται in hoc scripto Hippocrati ubivis passivum esse, itaque restitui quod etiam his locis procul dubio dedit auctor.

ἀρτίστομα. — Exponit Galenus in exegesi πανταχόθεν ὁμαλά.

ἐς τὸ πλάγιον. — Malui vulgatam lect. servare, quam cum Littréo e duobus libris Parisinis ἔς τε πλάγιον scribere.

καὶ ἕδρην μὲν ἐμποιέει αὐτὸ καὶ διακόψαν. — In his verbis αὐτό ad os refertur, διακόψαν ad τὸ βέλος: itaque transitum in his habemus a plurali τὰ δὲ βέλεα in superioribus ad singularem numerum, nisi praestet διακόψαντα scribere, quod quin in textum introducerem parum abfui.

τὠυτόν ἐστι. — Hic libri omnes τὠυτόν, sed Erotianus in voce ἑδραίως, Littréo etiam notante, τὠυτό. Quid in talibus minutiis vere Hippocrateum sit, haud facile quis hodie certo dixerit.

§ 15.

καὶ ἐρώτησεν ποιέεσθαι πάντων τουτέων. — Malim in hisce περὶ πάντων τουτέων.

καὶ ἢν δῖνος ἔχῃ καὶ πέσῃ. — ἢν h. l. recepi e lib. Med. et duobus illis Parisinis, qui totam hanc lect. praebent, quam nuperrimus editor etiam admisit una particula ἢν excepta. Vulgata ferebat καὶ δῖνος, ἢ καὶ πέσῃ.

§ 16.

ἤν γε τύχῃ γενομένη ἡ ἕδρη ἐν αὐτέῃσι τῇσι ῥαφῇσι. — Vulgo ἤν τε τύχῃ. Cod. Med. et Parr. duo καὶ ἢν τύχῃ, quod recepit Littréus. Locum facile in integrum restituere mihi visus sum in vulgata lect. τε in γε mutando. Sed praeterea καί, quod

libri supra ante γίγνεται ferunt, delevi, quum abundet et nullo modo sedem suam ibi tueri possit.

συγκλέπτει. — Vulgo συμβλέπει, pro quo συγκλέπτει legere iam Scaliger iussit, quam emendationem firmant codd. iidem tres συγκλεπτή ferentes. Erotianus, monente Foës, h. l. legisse videtur συγκλέπτεται, quod recepit Littréus, qui in adnotatione plura adscribit ut significet illud συγκλέπτεται prae συγκλέπτει praestare. Mihi eo minus persuadet, quod ipse noster infra eodem hoc capite συγκλέπτουσι γὰρ τὴν γνώμην . . . . αἱ ῥαφαί scribit, quem locum etiam Littréus adponit. Hoc autem, de quo agimus, loco vult auctor συγκλέπτει γὰρ αὐτὴ ἡ ῥαφὴ τὴν ἕδρην: obiectum enim e proxime antecedentibus repetendum est.

τῇ ἐν τῇσι ῥαφῇσι γενομένῃ. — Pro τῇ, quae verissima Littréi est emendatio, αὕτη fert vulgata, αὐτῇσι cod. Med. et Paris. duo. Ex hac autem lectione etiam probabiliter τῇ ἐν αὐτῇσι τῇσι ῥ. γ. effeceris.

καὶ αὕτη ἡ ῥῆξις χαλεπ. — In his vulgata αὐτῇ, codd. illi tres αὐτή, quod recepit Littréus: pessime sane. Verissime αὕτη ἡ ῥῆξις iam Scaliger et Martinus emendarunt.

ἤ κου ἄλλοθι ἐῤῥωγότος τοῦ ὀστέου. — Voculas ἤ κου ἄλλοθι, sine quibus locus constare nequit, de meo adscripsi; § seq. ἤ κου ἄλλοθι τῆς κεφαλῆς τῆς ἄλλης.

ἑτοῖμον. — Ita Ionice scripsi, cett. omnes ἕτοιμον.

καὶ διὰ τὴν ἀραιότητα. — διὰ τὴν, quod in vulg. deficit, cum Littr. e cod. Med. et Parisinis duobus adscivi.

καὶ δὴ ἅτε. — Ita Littr. e duobus Mss. Pariss.: idem latet in καὶ δὲ ἅτε cod. Med. et in vulg. καὶ διά τε. Postremum hoc olim varie interpretari et emendare conati sunt.

μένει. — Iam Scaliger ita emendavit vulgatum μὲν εἰ. Coniecturam postea firmarunt libri illi tres.

καὶ φράσασθαι οὐκ εὐμαρὴς κ. τ. λ. — Vulgata ferebat: καὶ φράσασθαι οὐκ εὐμαρὴς ᾖ, οὔτε ὑπὸ ἕδρης τοῦ βέλεος γενομένης ἐν τῇ ῥαφῇ, ἐπειδὰν ῥαγῇ καὶ διαχαλάσῃ, ἀλλ᾽ ἔστι χαλεπώτερον κ. τ. λ. Cod. Med. et Parr. illi duo: καὶ φράσασθαι οὐκ εὐμαρὴς, οὔτε εἰ ἀπὸ ἕδρης τοῦ βέλεος γενομένης ἐν τῇ ῥαφῇ, ἐπειδὰν ῥαγῇ καὶ διαχαλάσῃ, οὔτε ἢν φλασθέντος τοῦ ὀστέου

κατὰ τὰς σάρκας ῥαγῇ καὶ διαχαλασθῇ, ἀλλ' ἔστι (ἔτι cod. Med.) Hanc lect. vere emendavit Littréus ita ut pro σάρκας reponeret ῥαφάς, ceteraque describeret, quemadmodum ego quoque locum iam exhibeo. Id unum autem displicuit, quod ἀλλ' ἔτι e cod. Med. scripsit, quippe quod ferri nequit; nam verbis ἀλλ' ἔστι κ. τ. λ. auctor refert, quis casus cognitu sit difficilior e duobus paulo ante enumeratis: ἀλλ' ἔτι autem congruum esset, si alium quemdam tertium memoraret, quod non facit.

αὗται αἱ ῥαφαί. — Longe ineptissimum est αὗται αἱ ῥαφαί quod libri scripti et editi ferunt omnes.

ὅ τι μὴ ἰσχυρῶς διεκόπη. — Verissime Lindenius ὅτι vulgatae in ὅ τι mutavit; illud ferri nullo modo potest.

διακοπὴ δὲ καὶ ἕδρη τὠυτόν ἐστι. — Nolo reticere mihi nonnumquam vitii suspicionem movisse verba haec, quae in fine § 11, sub finem § 14, tandem hoc loco leguntur. Nempe duobus locis superioribus facile ea fero; hoc autem nostro ea abundare fere dixerim. Ego delere non sum ausus; nec tamen committere nolui ut futuro forte editori locum ad perquirendum non commendarem.

καὶ πολλὸν ἐλασσόνων. — Pone πολλόν libri habent τε, quod recte suppressit Littréus.

§ 17.

τὰς ἐν τῷ ὀστέῳ γενομένας. — Tum h. l., tum infra, in verbis Ἐνταῦθα δὲ γενόμενα, de meo aor. participii dedi, libris utroque loco γινόμενα habentibus. Me iudice persaepe apud nostrum in γίνεσθαι, γινόμενα cett. aoristus γενέσθαι, γενόμενα latet, qui quin hoc loco requiratur, nemini dubium esse potest.

οὐδὲ ἐπιδεῖν. — Vulgo οὐδὲ πιέζειν. Rectissime vero Littréus praetulit cod. Med. et duorum Parr. lectionem οὐδ' ἐπιδεῖν. In hoc ipso capite καταπλάσιος καὶ ἐπιδέσιος, — καταπλάσσοντα καὶ ἐπιδέοντα, — οὔτε καταπλάσσειν, οὔτ' ἐπιδεῖν.

ἐν τῷ ψιλῷ τῶν τριχῶν. — Hoc omnino cum Littréo praefero prae vulgato ἢ ἐν τῷ ψ. τ. τρ. Recte ἤ omm. cod. Med. et Parr. duo.

ἥκου ἄλλοθι τῆς κεφαλῆς τῆς ἄλλης. Χρὴ δέ . . . . Inter ἄλλης et Χρή vulgo interponuntur haec: περιέχει γάρ ἡ κεφαλὴ

ἡ ἄλλη τὸ μέτωπον πᾶν, ἐκ δὲ τῶν περιεχόντων τὰ ἕλκεα καὶ ἐν ὅτῳ ἂν ᾖ τὰ ἕλκεα φλεγμαίνει καὶ ἐπανοιδίσκεται δι᾽ αἵματος ἐπιῤῥοήν. Tota periodus mihi insititia esse videtur: exhibet lusum dialecticum cumque longe stultissimum in verbo περιέχειν. Nimirum: ἡ κεφαλὴ περιέχει πᾶν τὸ μέτωπον, primus syllogismi terminus, δι᾽ αἵματος ἐπιῤῥοὴν ἐκ τῶν περιεχόντων τὰ ἕλκεα καὶ ἐν ὅτῳ ἂν ᾖ τὰ ἕλκεα φλεγμαίνει, alter terminus. Conclusio est, omnino deligandum esse vulnus in fronte, ne ista ἐπιῤῥοή fiat. Sed putabimusne tam ridiculum fuisse Hippocratem, ut non videret idem ratiocinium aeque valere et eandem vim habere de reliquis capitis partibus vulneratis quam de fronte? Haud ego credo. Est haec putida recentioris scioli adnotatio, quae in textum irrepsit. De hac autem inflammationis ἐκ ῥεύματος theoria, multa habes in primis capitibus additamentorum spuriorum ad librum de victu acutorum. De ea quoque conferri potest Gal. lib. II. de Meth. ad Glauconem cap. 1. initio et in primis cap. 2. — Haec iam mecum disputaveram antequam videram Scaligerum item verba eiecta cupivisse, et Littréum contrarium opinatum esse; hic tamen etiam falsam ratiocinationem in hisce et observavit et indicavit; eam vero non ita defendit, ut in his verbis cum eo Hippocratem agnoscam.

§ 18.

τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ γενομένων. — Etiam h. l. aoristum participii de meo dedi, libris γινομένων ferentibus.

ὅκου ἂν τὸ μὲν ὀστέον ψιλὸν ᾖ τῆς σαρκὸς καὶ δοκέῃ τι σῖνος ἔχειν ὑπὸ τοῦ βέλεος, τὰ δὲ ἕλκεα μὴ ἱκανὰ τὸ μέγεθος κ. τ. λ. — Describam notulam Littréi: »Ante ἕλκεα, inquit, addit δέ vulg. — Scaliger: τὰ δὲ ἕλκεα μὴ ἱκανά. — Hic quaedam etiam sunt non deprompta ex narthecio Hippocratis. Tu totam periodum ita concipe: τάμνειν δὲ χρὴ τῶν ἑλκέων τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ γινομένων καὶ ἐν μετώπῳ, ὅπῃ ἂν τὸ ὀστέον ψιλὸν ᾖ τῆς σαρκὸς καὶ δοκέῃ τι σῖνος ἔχειν ὑπὸ τοῦ βέλεος, τὰ μὴ ἱκανὰ τὸ μέγεθος, etc. — La correction de Scaliger est parfaite, et elle me semble tellement evidente, que je n'hésite pas à la recevoir dans le texte, quoique aucun manuscrit ne la justifie, tous ayant le δέ, qui seul

fait obstacle." Littréus solum δέ delevit non ἕλκεα. — Mihi vero et Scaliger et nuperrimus editor longe a vero abberrasse videntur: nam locus non est tangendus. Partitio est in τὸ μὲν ὀστέον et τὰ δὲ ἕλκεα; in altero vero partitionis membro ᾖ e priore cogitatione supplendum, quasi scriptum esset: ὅκου ἂν τὸ μὲν ὀστέον ψιλὸν ᾖ τῆς σαρκὸς καὶ δοκέῃ τι σῖνος ἔχειν ὑπὸ τοῦ βέλεος, — τὰ δὲ ἕλκεα μὴ ᾖ ἱκανὰ κ. τ. λ. — Fieri potest etiam ut re vera ᾖ adscriptum fuerit, sed inter μή et ἱκανά interierit.

καὶ δ᾽αὖτε εἰ ἀσινές τέ εστι. — Littréus καὶ δ᾽αὖ εἰ κ. τ. λ. et in notula: »post αὖ addit τε vulgata, inquit. — Cette particule est nuisible et je l'ai supprimée, malgré les manuscrits, parce que les copistes la mettent et l'omettent à chaque instant par erreur." Immo equidem, quare αὖτε in αὖ mutem, causam video nullam, idem significant, et hoc certe altero durius sonat nostro loco.

ὅκου μὴ εὐμαρές ἐστι τῷ φαρμάκῳ ἀφικέσθαι. — Pro εὐμαρές, quod cod. Med. et Parr. duo habent, vulgo εὐχερές, quod servavit Littréus: mihi hoc alterius interpretationem referre videtur, ita ut trium illorum librorum lectionem praetulerim. Hesych. εὐμαρές· εὐχερές, cett. — Pro ἀφικέσθαι Scaliger voluit ἐφικέσθαι, quod etiam Foës. desiderat et Littréus dedit: mihi nulla mutatione opus videtur, recte medicus dicitur τῷ φαρμάκῳ μὴ δύνασθαι ἀφικέσθαι ἔς τινα τόπον, similiter atque cap. 21: τὸ δὲ βέλος δοκέῃ ἀφικέσθαι ἐς τὸ ὀστέον.

ὁκοίῳ ἄν τινι χρῇ. — Pro illo χρῇ Scaliger voluit χρίηται, Martinus χρέῃ, Foes. ὁκοίου ἄν τινος χρέηται, Littréus ὁκοίῳ ἄν τινι χρῇ. Sunt haec omnia fere deteriora vulgato χρῇ, quod sanissimum est et interpretandum ὁκοίῳ ἄν τινι ἀφικέσθαι τὸν ἰητρὸν χρῇ.

καὶ τὰ τοιαῦτα. — Notanda structura καὶ τὰ τοιαῦτα — μακρὸν ποιέειν τὸ ἕλκος. Nimirum in mente habebat καὶ τὰ τοιαῦτα — μακρὰ ποιέειν.

§ 19.

φερομένην. — Mire cod. Med. et Parr. duo ἐπιφαινομένην.

ἐπ᾽ ἀριστερὰ τμ. — ἐν τῷ ἐπ᾽ ἀριστερὰ τμηθῇ κροτάφῳ

cod. Med. et Parr. duo, quod sane accuratius locum definire videtur altera lectione; vulgata tamen verior scriptura a me habetur.

§ 20.

ὀστέων εἵνεκα τῆς σαρκὸς ἐψιλωμένων. — Cod. unus ὀστέου ἑ. τ. σ. ἐψιλωμένου. Liber Med. et Parr. duo τοῦ ὀστέου ἑ. τ. σ. ἐψιλωμένου.

τὴν ὠτειλήν. — Pro his τῆς τομῆς ferunt libri illi tres.

ἀποχρῆναι. — Ita libri iidem. Vulgo ἄνω χρῆναι, pro quo Scal. voluit ἄνω χρῆσθαι, Martinus: ὅσου ἂν δοκέῃ ἀνθρώπῳ χρῆναι. Verissima est scriptura ἀποχρῆναι.

ἀναστεῖλαι τὴν σάρκα ἀπὸ τοῦ ὀστέου. — διαστεῖλαι praebent cod. Med. et libri Parisienses duo illi. Pone ὀστέου solet legi: ᾗ πρὸς τῇ μήνιγγι καὶ πρὸς τῷ ὀστέῳ πέφυκε. Pro ᾗ, quae codicum duorum Paris. lectio est, vulgo ἣ legitur. Martinus: »Malim, inquit, sic: καὶ τὴν μήνιγγα, ᾗ καὶ πρός. Nam in operibus artis ad explorandam fracturam et cutis et tunica περικράνιος exscinditur." Nimirum hîc aqua haeret; nam μήνιγγα h. l. esse *tunicam* τὴν περικράνιον haud mihi persuadet, si quidem ubivis in hoc libro *cerebri membranam* haec vox denotat: vide § 2 τὸ κατώτατον τὸ πρὸς τῇ μήνιγγι. — § 23 ὑπὲρ τῆς μήνιγγος τῆς περὶ τὸν ἐγκέφαλον. — § 25 ἀκινδυνότερα . . . γίνεται, ἐπὴν ἡ μήνιγξ ὑγιὴς ᾖ. — § 28 πρίσαντα τὸ ὀστέον πρὸς τὴν μήνιγγα. § 30 οὐ χρὴ ἐκπρίειν τὸ ὀστέον πρὸς τὴν μήνιγγα αὐτίκα· οὐ γὰρ συμφέρει τὴν μήνιγγα ψιλὴν εἶναι τοῦ ὀστέου. cett. Itaque πρὸς τὴν μήνιγγα caro nulla crescit, neque scribere potuit quod exprimunt ista verba ᾗ πρὸς τῇ μήνιγγι καὶ πρὸς τῷ ὀστέῳ πέφυκε, adeo ut voces nescio unde in textum intrusas et prorsus supervacaneas et erroneas eiecerim.

μοτώσαντα δὲ καταπλάσματι χρῆσθαι. — Ante καταπλάσματι inserunt χρή cod. Med. et Parr. duo.

μάζῃ ἐκ λεπτῶν ἀλφίτων. ἐν ὄξει δὲ μάσσειν. — Vulgo μάζην, liber unus μάζῃ, libri illi tres saepe laudati μάζης. Hippocrates, puto, dativum dedit, qui per appositionem cum

καταπλάσματι convenit: καταπλάσματι χρῆσθαι . . . . μάζῃ. — Porro ἐν ὄξει δὲ μάσσειν habent libri illi tres et quartus alius vulgo vero ἐν ὄξει διαμάσσειν sine interpunctione pone ἀλφίτων. Denique quatuor illi libri pro ἢ ἕψειν ferunt ἕψειν δέ, quod deterius.

§ 21.

τῇ δ'ὑστεραίῃ. — Cett. omnes τῇ δ'ὑστεραίῃ ἡμέρῃ. Mihi ἡμέρῃ delendum visum est, quippe glossema.

καὶ σίνασθαι. — Quod Med. cod. et Parr. duo h. l. addunt τὴν σάρκα, id unde devenerit non intelligo, sed longe inneptissimum esse certo scio.

καὶ αὖτις ἐπικάρσιον. — Ionicum αὖτις ex Ald. recepi; vulgo εἰ ἦ κάρσιον, pro quo unice verum ἐπικάρσιον Littréo praebuere cod. Med. et Parisienses duo cum illo maxime consentientes.

ἐξελέγχει γάρ ἡ ξύσις μάλα, ἢν μὴ καὶ ἄλλως καταφανέες ἔωσι αὗται αἱ πάθαι ἐοῦσαι ἐν τῷ ὀστέῳ. — Pro μάλα in his vulgata fert μᾶλλον. Cod. vero Med. et Paris. illi duo μάλα τὸ κακόν, unde primam vocem recepi, omittens τὸ κακόν, quod vereor ne a recentiore manu additum sit, ut expleret sententiam probe sibi constantem. Vulgata pone ὀστέῳ habet τοῦ βέλεος, quod e seqq. perperam huc retractum et ita repetitum.

αὐτήν τε τὴν ἕδρην. — h. l. in vulg. perperam additur τοῦ βέλεος, quod prorsus supervacaneum omittitur in tribus illis libris Mss., quorum auctoritate suppressit iam Littréus.

§ 22.

ἐς πρίσιν ἀφίκειν. — Vulgo ἀφικέιν, codd. duo Parr. cum Mediceo fere consentientes ferunt ἀφήκειν. Cum Littréo tum p. 4 ἀφίκουσα, tum h. l. ἀφίκειν scripsi, praestat tamen his etiam locis ἀφήκουσα et ἀφήκειν recipere, quemadmodum p. 14 bis ἀφήκει legitur. Vid. Buttm. vol. II. p. 205.

καὶ τὰς τρεῖς ἡμέρας μὴ ὑπερβάλλειν. — Liber Med. et duo Paris. καὶ οὐ δεῖ τὰς τρεῖς ἡμέρας μὴ ὑπερβάλλειν, quod mihi ineptum videtur ideoque vehementer displicet; miror recepisse Littréum.

ἄλλως τε καὶ θερμῆς ἐούσης τῆς ὥρης. — Vulgo ἄλλως τε καὶ τῆς θερμῆς ὥρης, quod mihi cum nostri solito orationis tenore non congruere videtur, adeo ut de meo ita mutaverim.

ὑπὸ ἰσχυροτέρου τοῦ τρώσαντος. — Libri illi tres ἰσχυροτέρου, quod exhibet Littréus: vulgo ἰσχυροῦ.

τούτων δὲ οὕτω γενομένων. — Aoristum de meo dedi. Libri γινομένων et γιγνομένων.

μήτε ἄλλως, μήτε ὁρέων, ἐπὶ τὸ ὀστέον ἐπιτιθέναι τηκτόν τι μέλαν, μοτὸν δεύσας τῷ μέλανι τῷ τηκομένῳ, τό τε ἕλκος στεῖλαι καὶ ὑποτείνας ὀθόνιον ἐλαίῳ τέγξας, εἶτα καταπλάσας τῇ μάζῃ, ἐπιδῆσαι, τῇ δ' ὑστεραίῃ ἀπολύσας καὶ ἐκκαθήρας τὸ ἕλκος ἐπιξῦσαι. — Locum, quem emendatum, ut spero, exhibeo iam e librorum lectione describam: μήτε ἄλλως ὁρῶν (ὁρέων libri illi tres, ὅλως ὁρῶν δύνῃ cod. unus Par.) δεῖ δὴ ἐπὶ τὸ ὀστέον τήκειν (τήκων) τὸ μελάντατον δεύσαντα (δεύσας τι, δεύσαντι, δεῦσαί τι) τῷ μέλανι φαρμάκῳ τῷ τηκομένῳ, τό τε ἕλκος ὑποτείνας ὀθόνιον ἐλαίῳ τέγξαι (τέγξας, τέγξαντα) εἶτα καταπλάσας (καταπλάσαντα liber unus) τῇ μάζῃ ἐπιδῆσαι, τῇ δ' ὑστεραίῃ ἀπολύσας καὶ ἐκκαθήρας (haec etiam participia cod. unus accusativo) τὸ ἕλκος ἐπιξῦσαι. Ita vulgata, pro qua cod. Med. et Parr. duo illi primam partem ita efferunt: δεῖ δὴ ἐπὶ τὸ ὀστέον τὸ (τὸ om. cod. Med.) τηκτὸν τὸ μελάντατον δεύσαντα τῷ μέλανι φαρμάκῳ τῷ τηκομένῳ στεῖλαι τὸ ἕλκος, ὑποτείνας ὀθόνιον ἐλαίῳ τέγξας (τέγξαι cod. Med.). — En librorum traditionem, quae in censum veniat necesse est, descripsimus. Videamus de vitiis, tum de nostra emendandi ratione, cui aliorum subiungam tandem conamina. — Initio quod codex unus habet, μήτε ὅλως ὁρῶν δύνῃ, procul dubio recentiori alicui debetur locum ita corrigenti. Recte vidit Littréus legendum esse μήτε ὅλως ὁρᾷν δύνῃ, nam hoc profecto voluit corrector ille, sed parum recte ista in textum recepit, quum non sint Hippocratis. Verum latet in vulgata vitium: nam ἢν μὴ διαγινώσκῃς . . . . μήτε ἄλλως ὁρέων mancum est: quid deficiat, nemo facile certo dixerit, sed § 12 si consulas, videbis Hippocratem vulneratum interrogare, vulnus inspicere, subinde μηλώσει, aliisve modis explorare, quorum alicuius men-

tionem facere potuit hoc loco ; — sed potuit etiam in genere varias explorandi methodos indicare et explorationi per visum opponere, quod lenissima medela exprimere sum conatus scribendo ἢν μὴ διαγινώσκῃς τὸ ὀστέον . . . μήτε ἄλλως, μήτε ὁρέων. — Ita in fine § 12 ἔστι ὁρῶντα γιγνώσκειν. — Pergo ad cetera, in quibus ante omnia attendendum ad plura illa participia, quorum postrema in omnibus libris, unico excepto, nominativo efferuntur, prima accusativo, ita ut a δεῖ pendeant. Iam vero aut omnia servato δεῖ accusativo sunt ponenda, aut δεῖ δὴ delendum et participia nominativo describenda, ut infinitivi pro imperativis poni censeantur; quod vero simillimum censeo, quia postrema in unico tantum libro accusativo ponuntur. Itaque δεῖ δὴ, utpote recentius additamentum visum, delevi. — In seqq. verba ἐπὶ τὸ ὀστέον τηκτὸν τὸ μελάντατον δεύσαντα τῷ μέλανι φαρμάκῳ τῷ τηκομένῳ (haec enim probabilior codicum lectio) lacunas obferunt; nam primo infinitivum aliquem desidero cum Foësio, qualis ἐγχέειν aut ἐπιτιθέναι, ut dicatur ἐπὶ τὸ ὀστέον ἐπιτιθέναι τηκτὸν τὸ μέλαν, seu potius τηκτόν τι μέλαν, quum postea illud accuratius definiat. Tum vero desidero nomen rem indicans, quam τῷ μέλανι δεῦσαι oporteat; quod nomen in superlativo μελάντατον latere arbitror, quippe quem originem traxisse iudico e μέλαν μοτόν; quid enim aptius, quod vulneri imponatur nigro medicamine liquabili tinctum, quam linamentum? Nomen φαρμάκῳ delevi; semel tantum in universo loco apte poni videtur, in verbis καταταкέντος τοῦ φαρμάκου, ita ut ceteris locis id eiecerim. Ceterum in vulgata loci lectione interposui infinitivum στεῖλαι e tribus illis libris, addita copula καί de meo, sine qua sententia sibi non constat. — Itaque quam inierim rationem ut hunc locum emendarem, et quare eam tenuerim, abunde significasse mihi videor. — Scaliger voluit τούτων δὲ οὕτω γινομένων, ἢν μὴ διαγινώσκῃς εἰ ἔῤῥωγε τὸ ὀστέον, ἢ πέφλασται, ἢ καὶ ἀμφότερα ταῦτα, μήτε ἄλλως ὁρῶν διειδῆς, ἐπὶ τὸ ὀστέον τήκων τὸ μέλαν καὶ ὑποτείνας τὸ ὀθόνιον ἐλαίῳ τέγξαι, εἶτα καταπλάσας τῇ μάζῃ ἐπιδῆσαι κ. τ. λ. Omnino tenendum Scaligerum non vidisse cod. Med. et duorum cum illo consimilium Parisiensium lectiones, ita ut profecto multa retinuisset, si copiis istis uti potuisset, quae iam resecanda illi visa sunt; sed id utut est,

maxime offendit illud *τήκων τὸ μέλαν*, quo modo nullus facile medicus Graecus scripserit, sed profecto quivis istud *μέλαν* definiverit. Offendit etiam *μήτε ἄλλως ὁρῶν διειδῆς*, — quod quid sibi velit post *ἢν μὴ διαγινώσκῃς* illatum, non satis apertum. Littréi adnotatio ad h. l. omnino legenda, nam habet multa, quae ad loci intelligentiam faciunt. Ne quis eam perlegens mihi obiiciat Galeni glossam *μέλανι φαρμάκῳ κ. τ λ.* (p. 520) ad hunc locum verosimiliter referendam me movere debuisse ut *φαρμάκῳ* retinerem, dicam certum esse Galenum suo tempore textum corruptum vidisse, eumque inter verum et falsum in eiusmodi locis vix distinguere, vel etiam saepe pessime distinguere, adeo ut huius auctoritatem paene nullam esse censeam. Sed, ut ad Littréum revertar, sunt in eius adnotatione multa digna, quae ad hunc locum diiudicandum teneantur: cum tamen ita constituit, ut nemo intelligere possit; quod ne inclementius dicere videar verba ex illius recensione describam: *μήτε ὅλως ὁρᾷν δύνῃ, δεῖ δὴ, ἐπὶ τὸ ὀστέον τὸ τηκτὸν τὸ μελάντατον δεύσαντα, τῷ μέλανι φαρμάκῳ τῷ τηκομένῳ στεῖλαι τὸ ἕλκος, ὑποτείναντα ὀθόνιον, ἐλαίῳ τέγξαντα, εἶτα καταπλάσαντα τῇ μάζῃ ἐπιδῆσαι.* — *κ. τ. λ.* — Quis quaeso haec intelligat? quid *δεῦσαι ἐπὶ τὸ ὀστέον τὸ τηκτὸν τὸ μελάντατον*? quid *τῷ μέλανι φαρμάκῳ στεῖλαι τὸ ἕλκος*? Hoc nemo medicus fecit, illud nemo Graecus scripsit.

ἐπιξυόμενον. — Ita cod. Med. et Parr. duo; *ξυόμενον* vulgo.

δεξαμένη ἐς ἑωυτήν. — Vulgo *δεξαμένη τὸ φάρμακον ἐς ἑωυτήν*; otiosum interpretamentum delevi.

αὖτις. — Ionismum praebet cod. unus Par. *αὖθις*, cett.

φανεῖσαν μέλαιναν. — Recte *μέλαιναν*, quod in vulg. deficit, e codd. quatuor recepit Littréus.

ἐπιξύων τὴν ῥωγμήν. — In vulg. h. l. iterum leguntur verba *ταύτην φανεῖσαν μέλαιναν*, quae recte trium illorum librorum fide delevit nuperrimus editor.

ἥτις περ ἔῤῥηξε. — Codd. illorum trium lectionem *ἥτις περιέῤῥηξε* perperam pro vulgata intulit Littréus: quid enim compositum verbum huc faciat, haud facile quis dicat.

§ 23.

ἦν ἡ σάρξ, ἡ περιέχουσα. — Cett. omnes ἦν καὶ ἡ σάρξ ἡ π. Equidem illud καί, quod e vicino ἦν καὶ ἄλλως per errorem huc devenisse videtur, eieci.

φλεγμαίνῃ τε καὶ περισφίγγηται. — cett. φλεγμαίνηται, confusa huius verbi terminatione cum superioris et sequentis syllabis postremis. Itaque φλεγμαίνῃ τε exhibeo. Cod. Med. et Parr. illi duo καὶ ἰώμενον περισφίγγηται.

ἔχει κακὰ ἐν ἑωυτῇ. — ἴσχει κ. τ. λ. codd. Parr. duo.

καὶ ἐκ τουτέων ἤδη ὑπόπυον γίνεται. — Pro ἤδη, vulgo ὧδε, quod me iudice parum apte ponitur, nempe vel καὶ ἐκ τούτων ὑπόπυον scribendum iudico, vel καὶ ὧδε ὑπόπυον γίνεται. Sed cod. Paris. unus habet ἤδη ὧδε; hinc priorem voculam recepi, omisso ὧδε.

ὑπερσαρκήσειε. — Ita codd. illi tres, vulgo ὑπερσαρκίσῃ.

περὶ τῆς μήνιγγος. — Vulgo ὑπέρ τ. μ., sed περί, quod nostro in huic similibus maxime consuetum, dant codd. iidem.; ὑπέρ eiusmodi locis apud nostrum legere me non memini.

ψιλώσῃς Ita iidem libri et quartus alius, ψιλώσας vulgo.

ὑγρὴ ἐοῦσα μυδῇ τε καὶ ἐξαίρηται. — ὑγρή dant libri quatuor, om. vulg. — In μυδῇ τε ea est lectionis varietas, ut vulgo μυδήη τε legatur, ut cdd. antiquiores μυδύη τε ferant, idemque cod. unus Par., altero quodam ferente μηδύη. — Cod. Med. et Parr. duo cum eo maxime consentientes habent μύδηται, unde vera lectio facile eruitur, quae est μυδῇ τε; nempe μυδῇ Dorice pro μυδᾷ, quae Dorica forma nostro maxime familiaris. Verum inde probe intelligitur ortus illius μυδήη, μηδύη, μυδύη, quippe quae omnia uni isti ΜΥΔΗΙ debentur.

§ 24.

ὀστέον δὲ ὅ τι δὴ ἀποστῆναι δεῖ ἀπὸ τοῦ ἄλλου ὀστέου. — In vulgata lectione praep. ἀπό deficit. Cod. Med. et Parr. illi duo δεῖ ἀποστῆναι ἀπὸ τοῦ ἄ. ὀ.

ἢ ἄλλως ψιλωθέντος τοῦ ὀστέου. — Vulgo ἢ ἄλλως ἐπὶ πουλὺ ψιλ. τ. ὀ. Verba ἐπὶ πουλύ h. l. otiose repetita fuere e seq. ἀφίσταται ἐπὶ πουλὺ ἔξαιμον γενόμενον. — Nempe in his aor. γενόμενον de meo substitui codd. lectioni γινόμενον.

τὸ γὰρ μάλιστα ἀποξηρανθὲν καὶ ἀποστρακωθὲν, τοῦτο τάχιστα ἀφίσταται ἀπὸ τοῦ ἄλλου ὀστέου τοῦ ἐναίμου τε καὶ ζῶντος, αὐτὸ ἔξαιμόν τε γενόμενον καὶ ξηρόν. — Vulgata fert τὸ γὰρ τάχιστα ἀποξηρανθὲν καὶ ἀποστρακὸς (ἀπεσρακὸς libri quatuor) ἐν τούτῳ μάλιστα ἀφίεται (ἀφίσταται corrigitur in nonnullis libris) ἀπὸ τοῦ ἄλλου ὀστέου τοῦ ἐναίμου τε καὶ ζῶντος αὐτέου, ἔξαιμόν τε γενόμενον καὶ ξηρόν. τῷ ἐναίμῳ καὶ ζῶντι μάλα ἀφίσταται. — Pro ἀποστρακός Scaliger coniecit ἀποεστακός, sed probabilior est coniectura Littréi ex ἀποστρακὸς ἐν efficientis ἀποστρακωθέν, quam lubens amplector. Dein Scaliger τῷ ἐναίμῳ καὶ ζῶντι μάλα ἀφίσταται reiicit, tum propterea quod inutilis sit superiorum repetitio, tum quod sit soloecismus. Recte quidem hic: nempe quod Littréus scripsit τῷ ἐναίμῳ καὶ ζῶντι μάλα ἐφίσταται, quodque interpretatur *elle pèse grandement sur l'os plein de sang et vivant*, id nullo modo probari valet. Sed admissis in textum his mutationibus, quae probavimus, pauca corrigenda supererant. Dativus τούτῳ mutandus erat in nominativum τοῦτο; pro ἀφίεται codd. trium lectionem ἀφίσταται retinui, quae habetur etiam in otiose repetitis illis in fine sententiae. Recte αὐτέου vitiosum esse suspicatus est Littréus, sed minus feliciter coniecit αὖ τε; nempe αὐτό legendum est, quo facto omnia iam bene intelliguntur. — Ceterum transponenda videbantur mihi adverbia τάχιστα et μάλιστα, ita ut invicem sedem permutarent.

§ 25.

πρὶν ἢ αὐτόματα ἐπανίῃ. Ἐπανέρχεται δὲ κ. τ. λ. Pone ἐπανίῃ vulgo legitur εἴδους πρῶτον χαλάσαντος, ἐπανέρχεται κ. τ. λ. — Scaliger voluit: πρὶν ἢ αὐτόματα ἐπανίῃ κῶς πρώτου χαλάσαντος, quam rationem rectissime damnat Littréus. Foësius monet libros quosdam scriptos etiam habere εἰκῶς πρώτου χαλάσαντος:

hinc quid scriptum fuerit palam fieri arbitror. Nempe orta sunt haec e verbis ἤ κως πρῶτον χαλάσαντος, ita ut haec irrepserint interpretamenti loco. Nimirum auctor dederat οὐ κινδυνεύειν τὰ ὀστέα πειρώμενον ἀφαιρέειν πρὶν ἢ αὐτόματα ἐπανίῃ, quod quis interpretatus est οὐ κινδυνεύειν τὰ ὀστέα πειρώμενον ἀφαιρέειν πρὶν ἢ πρῶτον χαλάσαντος i. e. τοῦ ὀστέου. Nihil pone ἐπανίῃ adscribendum esse docet seq. ἐπανέρχεται: hoc enim loco οὐ .. πρὶν ἢ .. ἐπανίῃ . ἐπανέρχεται δέ .. sicuti mox ὑποφυομένης· ὑποφύεται δέ, qualia saepe apud nostrum obvia. Littréus coniecit et in textum intulit οἴδεος πρῶτον χαλάσαντος, at οἶδος seu οἴδημα καθίστασθαι dicitur nostro, non χαλᾶν. Cf. cap. 29, καὶ τὸ οἴδημα καθίσταται cap. 17, καὶ τὸ οἴδημα καταστῇ.

ἡ ἄνωθεν μοῖρα τοῦ ὀστέου μούνη. — τοῦ ὀστέου h. l. cod. Med. et Parr. duorum fide omisit Littréus: mihi ad loci faciliorem intelligentiam facere et addendum esse videtur.

§ 26.

ὅτι ἐναιμότερά ἐστι καὶ κοῖλα καὶ σηραγγώδεα, καὶ οὔτε σκληρὰ, οὔτε πυκνὰ, οὔτε στερέα. — Vulgo καὶ οὔτε σηραγγώδεα, καὶ οὔτε πυκνὰ, οὔτε στερέα. Pro isto καὶ οὔτε σηραγγώδεα Ald. et cod. Med. et Pariss. duo καὶ οὔτε σκληρώδεα; cod. Paris. alius quidam (C Littréo) καὶ σηραιτώδεα. — Littréus: »on a le choix, inquit, entre deux leçons également acceptables: où supprimer οὔτε avec C, ou changer σηραγγώδεα en σκληρώδεα." — Errat hic me quidem iudice: nam primo σκληρώδεα, quod ex Manethone apud Schneiderum citatur, mihi h. l. suspectum, quum nusquam apud Hipp. legatur; tum vero ortus eius ex confusione terminationis vocabulorum σηραγγώδεα et σκληρά h. l. apertus. Nimirum certissimum est utrumque recipiendum esse, nam οὔτε σκληρά respondet superiori ἐναιμότερα, et οὔτε πυκνά praegresso κοῖλα, et οὔτε στερέα prioris ordinis postremo σηραγγώδεα.

καὶ ὅσα ἂν ἄλλως κ. τ. λ. — Confero locum e § 10. Epid. 1: ἔθνησκον δὲ ἐκ πάντων μὲν, πλεῖστοι δὲ ἐκ τουτέων, καὶ τουτέων παιδία, ὅσα ἀπὸ γάλακτος ἤδη καὶ πρεσβύτερα, ὀκταετέα καὶ δεκαετέα καὶ ὅσα πρὸ ἥβης.

§ 27.

πειρῆσθαι διαγινώσκειν, ὅ τι μὴ ἔστι τοῖσι ὀφθαλμοῖσι ἰδεῖν. — Verissime monuit Littréus pro ὅτι legendum esse ὅ τι; sed insuper ἔστι scribendum. Vulgo ὅτι μή ἐστι.

εἰ ἔῤῥωγε τὸ ὀστέον καὶ πέφλασται, ἢ εἰ μοῦνον πέφλασται, καὶ εἰ κ. τ. λ. — Vulgo in his καὶ εἰ πέφλασται, ἢ μοῦνον πέφλ. — Particulam εἰ transponendam censui.

φυλασσόμενον ἐπ' ὀλίγον. — Locum haud intellexere nonnulli interpretes, quos illud ἐπ' ὀλίγον parum recte explicare video. Foësius minus recte *subinde adhibita cautione*; Littréus *il y faut quelque précaution.* Grimmius Foësium secutus: *indem du dich dabey von Zeit zu Zeit vorsiehst.* Explebis sententiam: φυλασσόμενον ὥστε ἐπ' ὀλίγον τοῦ βάθους τρυπᾷν, quod perspexisse videtur Cornarius, qui exponit: *modice et cum cautione os terebrare oportet.* Quod dein os iuniorum ἐπιπολαιότερον dicitur, denotat illud ἧσσον βάθος ἔχειν, — s. ἧσσον παχὺ εἶναι.

§ 28.

μήτε πρίσῃ δεόμενον, μεθῇ δὲ ὡς ὑγιέος ὄντος τοῦ ὀστέου. — Vulgo μήτε πρίσῃ, μήτε δεόμενον, μήτε δὲ ὡς ὑ. ὀ. τ. ὀ. Et μήτε ante δεόμενον delendum esse cuivis patet; at feliciter et vere Littréus pro μήτε δέ reposuit μεθῇ δέ; lubens hanc emendationem amplector, qua unde δέ pone μήτε in vulgata ortum sit, rectissime explicatur.

ἰχὼρ ῥέει σμικρός. — Vulgo ῥέοι. Indicativum praebuere libri duo Parr.

καὶ βλιχῶδες γίνεται. — Operae pretium est Erotianum ad h. l. contulisse et Foës. in Oecon. voce βλιχῶδες, et interpretes ad Hesych. — Sed de variis lectt. ab Erotiano traditis verbulo monendum: βλιχῶδες et πλιχῶδες (ita enim pro πληρῶδες legendum esse iam alii recte viderunt) unam eandemque vocem esse certum iudico, nec dubito quin βλιχῶδες verum sit, πλιχῶδες, qua τὸ ἐξεπτυγμένον denotare voluerunt, nusquam ab auctore sit profectum. — Neque minus certum iudico γλισχρῶδες efformatum esse e βλιχῶδες: nam et

βλιχῶδες et γλιχῶδες scribi potuisse puto, sicuti Attice βλήχων dictum fuit pro γλήχων, monente Suida: γλιχῶδες vero similiter ansam praebuit scripturae γλισχρῶδες, nam haud magnam adhibeo fidem h. l. apud nostrum huic formae pro γλισχρόν. Archigenem apud Cocchium p. 117 citat Littréus, ubi ἕλκος — βληχῶδες. — Quod ad βλιμῶδες in adnotatione vetere illa, id profecto, etiamsi in libris quibusdam fuerit, non scripsit Hipp. — unice verum h. l. est βλιχῶδες.

λευκὸν ὂν. — Vulgo λεῖον ὄν. Illud recepi cum Littréo e Manialdi correctione.

ὑπόπυον ᾖ. — Vulgo ὑπόπυον ἤ, quod vere emendavit Foësius.

ἐν πρεσβυτέρῳ ἐόντι τῷ τρωματίῃ καὶ ἐν νεωτέρῳ. — Vulgo τῷ τρώματι ἢ καὶ ἐν ν., in quibus quid ἤ sibi velit, nescis. — Video interpretes omnes locum explicare quasi τρωματίῃ legissent, (Corn. Foës. Grimm. Littr.) nec tamen de emendanda loci scriptura quisquam monet.

εὔπριστον. — καπυρόν dant Ald. asterisco vocem notans, cod. Med. et Parr. tres. Littréus: »cette leçon, inquit, serait également admissible." Fateor me non satis perspicere quid hic sibi velit illa lectio: καπυρόν significat *siccum*, quod siccum est εὔπριστον esse potest; nec tamen propterea statuendum εὔπριστον glossema esse nominis καπυρόν; quod quominus verum habeas, prohibent εὔπριστον et εὔξυστον respondentia participiis superioribus πρίσαντα et καταξύσαντα. Scriptumne fuerit: καπυρὸν δὲ γίνεται καὶ εὔπριστον καὶ εὔξυστον? Verum καπυρόν, si hoc loco legissent, exposuissent Erot. et Gal., qui eius non meminerunt. Sitne igitur recentiori tempore hic adpositum? Hic aqua mihi haeret.

§ 29.

καὶ πυρετὸς ἐπιλαμβάνοι. — Recte h. l. de suo optativum dedit Littréus, libris scriptis ἐπιλαμβάνει ferentibus.

καλῶς ἔχοι ἰδέσθαι. — Scaliger ἰδέσθαι deletum cupit: ferri posse credo h. l., quum mox solum ἔχοι καλῶς inferatur.

τὸ οἴδημα τῆς ἄλλης διαίτης. — Profecto falsus est Scaliger iungens οἴδημα τῆς διαίτης, quum recte Manialdus ἁμαρτάδα

τῆς ἄλλης διαίτης iungat. Miror Foësium recte locum interpretantem tamen Scaligeri rationem laudibus ornare.

§ 30.

πρίῃς, οὐ χρὴ ἐκπρ. — πρίῃς fortasse Scaligeri verissima correctio corrupti περιῇς, quod Edd. ferunt ante Foësium et libri plures. — Idem iam adnotat Littréus.

ἀλλὰ τελευτῶσά πῃ καὶ διεμύδησε — Ita libri quatuor et Ald. τελευταῖον σάπῃ καὶ δ. vulg, unde Scaliger scribendum iudicavit τελευταῖον σαπεῖσα διεμύδησε. Codd. duo et Mart. τελευταῖον ἐσάπῃ καὶ διεμύδησε.

ἐπειδὰν ὀλίγου πάνυ δέῃ διαπεπρίσθαι. — Cett. omnes ὀλίγον; praefero ὀλίγου, quod de meo dedi. Nimirum quemadmodum πολλοῦ δεῖ *multum abest* dicitur, ita h. l. ὀλίγου δέῃ scribendum; ὀλίγον si scribas aliud quid significat, nam iungendum erit: ἐπειδὰν δέῃ ὀλίγον διαπεπρίσθαι, quod auctor certe non voluit.

§ 31.

ὁ πρίων καὶ τὸ ὀστέον. — Articulum ὁ praebent cod. Med. et Parr. duo cum illo consentientes.

ἢ ὅσον μέλλοι ἀφίστασθαι. — Cett. μέλλει, mihi indicativo hic locus non esse videtur, ita ut de meo optativum dederim.

ἔπειτα δ' ἀφελέειν τὸ ὀστέον — δ' de meo interposui, quod inter duo A facile interire potuit et eiusmodi locis fere a nostro usurpari solet.

ὑστερίζων. — Ita libri quatuor, vulgo infinitivus legitur.

ἐκπρίειν. — ἐμπρίειν Foës., sed error typogr. esse videtur.

ὑπόπυόν τε ἐὸν ἤδη καὶ διάπυον. — Cett. ἐὴν quod de meo emendavi.

ἀλλ' ἢ ὅπῃ. — ἢ de meo interposui.

παχύτατον. — Libri tres πάχιστον: dubium mihi num Homerica superlativi forma in nostro auctore exhibenda sit; exempla in aliis libris desidero.

ἐς τοῦτο δ' ἀεὶ ἐνστηρίζειν. — Hoc etiam loco δ' de meo adscripsi.

ξυμφέρειν τῷ ἕλκει. — Libri duo h. l. addunt : καὶ ἐπιμελεῖσθαι μή τι ἐπικίνδυνον ξυμβῇ. — Tres libri quae dein sequuntur non habent.

χρῇ. — Ita Foës. emendavit vulgatum χρή.

τρυπῇς. — Vulgo τρυπαῖς, quod fortasse e τρυπᾷς, fortasse e dittographia τρυπας (η) ortum. Doricam formam exhibui, uti supra.

ἐπιλιπεῖν τι. — τι De meo adscripsi.

γέγραπται. — Cod. unus Par. ἣν ἐξ ἀρχῆς λαμβάνων τὸ ἴημα πρίῃς.

CORRIGENDUM.

Fortuito p. 36 vs. 4. ante φλυκταῖναι exciderunt verba ἐπὶ τῇ γλώσσῃ, quae hoc loco sunt reponenda, quemadmodum p. 37 vs. 4. *in lingua* addendum est ante *phlijctaenae.* Omissionis origo posita est in coniectura, quam dudum repudiavi.

THESES.

I.

De veritate theoriae inflammationis Henlei merito dubitaveris.

II.

Non ab omni parte verum videtur: »Nihil agere in organismum introductum, nisi solutum sit."

III.

Febris intermittens ubi endemice grassatur, minus quidem frequens est phthisis pulmonalis; ideo tamen non affirmandum alterum morbum alterum excludere.

IV.

Re vera distinguendum est inter causam morbi occasionalem et externam.

V.

Systemata nosologica morborum exanthematicorum, quae formae observatione sola nituntur, admodum sunt imperfecta.

VI.

Minus recte Equinia a Schedel et Cazenave ad morbos exanthematicos refertur.

VII.

Partum praematurum provocandi methodus facillima, sed non tutissima, est punctio velamentorum.

VIII.

Embryotomiam nunquam fieri debere nego.

IX.

Supernatatio pulmonum in Docimasia hydrostatica prudenter observata et omnibus, quae in censum veniant necesse est, animadversis, certo probat infantem vixisse.

X.

Scirrhum quam citissime esse auferendum, ne absorptione ichoris oriatur dyscrasia carcinomatosa, falsum est.

XI.

In cranii laesionibus ubi de perforatione facienda, nec ne, dubitas, operatio potius fiat, quam omittatur.

XII.

Virus Gonorrhoicum non idem quod syphiliticum, sed ab hoc distinguendum esse, contendo.